

16
Kasım **18**
November

ULUSLARARASI YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ

INTERNATIONAL CONGRESS ON
HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

ÖZET KİTAPÇIĞI

16-17-18 KASIM 2017

www.yuksekdinogretimi.com

the 1990s, the number of patients with a diagnosis of schizophrenia has increased in the Netherlands. In 1990, 14 600 patients were registered in the national register of psychiatric patients, whereas in 2000, 18 800 patients were registered. The prevalence of schizophrenia in the Netherlands is estimated to be 1.4% (Kleinman *et al.*, 2000). The prevalence of schizophrenia is similar in other industrialized countries (Kleinman *et al.*, 2000).

Patients with schizophrenia are at risk of social isolation and are often dependent on family and friends. The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000).

Patients with schizophrenia are often dependent on family and friends. The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000).

The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000).

The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000).

The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000). The social network of patients with schizophrenia is often limited and may be characterized by a high degree of dependence on family and friends (Kleinman *et al.*, 2000).

16 Kasım 2017 Perşembe

- 13:00-14:00 : **Kayıt**
14:00-15:30 : **Açılış ve Protokol Konuşmaları**
15:30-16:00 : **Çay-Kahve Arası**
16:00-18:00 : **Açılış Paneli**

17 Kasım 2017 Cuma

- 09:00-16:00 : **I., II. ve III. Eşzamanlı Oturumlar**
16:20-18:00 : **Panel**

18 Kasım 2017 Cumartesi

- 09:00-15:30 : **IV.,V. ve VI. Eşzamanlı Oturumlar**
16:00-17:30 : **Panel**
17:30-18:00 : **Değerlendirme ve Kapanış**

Yer:

Grand Cevahir Hotel & Kongre Merkezi / Şişli-İSTANBUL

KONGRE BAŐKANI

Prof. Dr. Murteza Bedir, İstanbul Üniversitesi / Türkiye

DÜZENLEME KURULU BAŐKANI

Yrd. Doç. Dr. Z. Şeyma Altın, Değerler Eğitimi Merkezi & İstanbul Üniversitesi / Türkiye

DÜZENLEME KURULU

Yrd. Doç. Dr. Mahmut Zengin, Sakarya Üniversitesi / Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Hasan Meydan, Bülent Ecevit Üniversitesi / Türkiye

Yrd. Doç. Dr. İbrahim AŞlamacı, İnönü Üniversitesi / Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Doğan, İstanbul Teknik Üniversitesi / Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk Ocakoğlu, Kırklareli Üniversitesi / Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Zeynep Kaya, Dumlupınar Üniversitesi / Türkiye

Hulusi Yiğit, Değerler Eğitimi Merkezi / Türkiye

BİLİMSEL DANIŐMA KURULU

Abdullah Özbek, Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi / Türkiye

Adnan Demircan, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi / Türkiye

Ahmet Alibasic, Dr., Sarayova Üniversitesi / Türkiye

Ahmet Koç, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi / Türkiye

Ahmet Onay, Prof. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi / Türkiye

Ahmet Yaman, Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi / Türkiye

Ali Al Qaradaghi, Prof. Dr., Qatar Üniversitesi / Katar

Ali Ayten, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi / Türkiye

Ali Bardakoğlu , Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi / Türkiye

Ali Büyükaslan, Doç. Dr., Medipol Üniversitesi / Türkiye

Ali ErbaŐ, Prof. Dr., Diyanet İŞleri Başkanlığı / Türkiye

Alpaslan Durmuş, MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı / Türkiye

Asım Yapıcı, Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi / Türkiye

Bekir S. Gür, Doç. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / Türkiye

Burhanettin Tatar, Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Türkiye

Bülent Uçar, Prof. Dr., Osnabrück Üniversitesi / Almanya

Cafer Sadık Yaran, Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Türkiye

Cemal Tosun, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi / Türkiye

GülüŐan Göcen, Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi / Türkiye

Gürbüz Deniz, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi / Türkiye

Hacı Mehmet Günay, Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi / Türkiye

Halit Ev, Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi / Türkiye

Hasan Kamil Yılmaz, Prof. Dr., İstanbul Müftülüğü & Marmara Üniversitesi / Türkiye

Hatem Al-Bazian, Dr., Zaytuna College / Amerika Birleşik Devletleri

Hayati Hökeleklİ, Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi / Türkiye

Hayrettin Karaman, Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi / Türkiye
İbrahim Kafı Dönmez, Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi / Türkiye
İhsan Fazlıoğlu, Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi / Türkiye
İlhan Kutluer, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi / Türkiye
İsmail Taşpınar, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi / Türkiye
Kaşif Hamdi Okur, Prof. Dr., Hitit Üniversitesi / Türkiye
Khosrow Bagheri Noaparast, Prof. Dr., Tahran Üniversitesi / İran
M. Şevki Aydın, Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi / Türkiye
Mahmut Aydın, Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Mehmet Emin Köktaş, Prof. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi / Türkiye
Mehmet Evkuran, Prof. Dr., Hitit Üniversitesi / Türkiye
Mohammad Jaber Thalji, Dr., Yarmouk Üniversitesi / Ürdün
Muhiddin Okumuşlar, Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi / Türkiye
Murteza Bedir, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi / Türkiye
Mustafa Çağrııcı, Prof. Dr., 29 Mayıs Üniversitesi / Türkiye
Mustafa Köylü, Prof. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi / Kırgızistan
Mustafa Öcal, Yrd. Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi (Emekli) / Türkiye
Mustafa Öztürk, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi / Türkiye
Nazif Yılmaz, MEB, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü / Türkiye
Necdet Subaşı, Dr., T.C. Başbakanlık / Türkiye
Nuri Tınaz, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi / Türkiye
Nurullah Altaş, Prof. Dr., Marmara Üniversitesi / Türkiye
Oddbjorn Birger Leirvik, Prof. Dr., Oslo Üniversitesi / Norveç
Raihani, Prof. Dr., Sultan Syarif Kasim Riau İslam Devlet Üniversitesi / Endonezya
Raşit Bal, Dr., InHolland Üniversitesi / Hollanda
Raşit Küçük, Prof. Dr., İSAM / Türkiye
Recai Doğan, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi / Türkiye
Recep Kaymakcan, Prof. Dr., Değerler Eğitimi Merkezi / Türkiye
Recep Şentürk, Prof. Dr., İbn Haldun Üniversitesi / Türkiye
Robert Hefner, Prof. Dr., Boston Üniversitesi / Amerika Birleşik Devletleri
Rosnani Bt. Hashim, Prof. Dr., Uluslar arası İslam Üniversitesi / Malezya
Suat Cebeci, Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi / Türkiye
Süleyman Akyürek, Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi / Türkiye
Syed Asad Abbas Rizvi, Dr., Uluslar arası İslam Üniversitesi / Pakistan
Şaban Ali Düzgün, Prof. Dr., Ankara Üniversitesi / Türkiye
Şakir Gözütok, Prof. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Türkiye
Zekeriya Güler, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi / Türkiye
Zeki Salih Zengin, Prof. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / Türkiye
Ziyad Aziz Alrawashdeh, Dr., İstanbul Üniversitesi / Türkiye

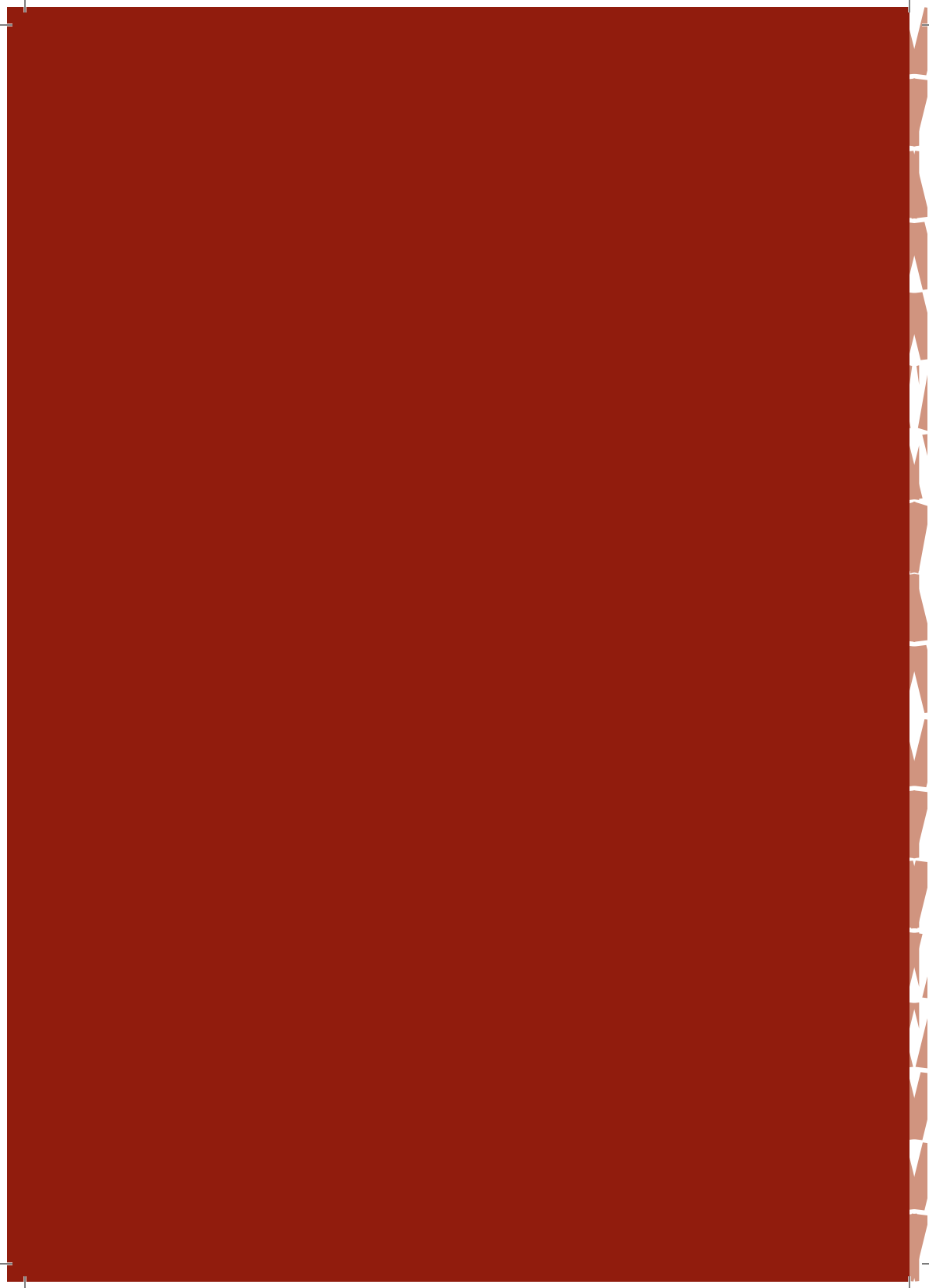

16
Kasım
November

**ULUSLARARASI
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ
KONGRESİ**

INTERNATIONAL CONGRESS ON
HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

**ABSTRACTS
ÖZETLER**

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

17 KASIM 2017 / CUMA

I. Oturum: 09:00-10:30 / Salon A

Türkiye’de İlahiyat Fakülteleri: Vizyon ve Misyon – I

Theology Faculties in Turkey: Vision and Mission- I

Türkiye’de Yüksek Din Öğretiminde İlahiyat’ın Varolma Sorunu: Nelik, Gerçeklik ve Kimlik Bağlamında Kavram, Kuram ve Kurum Olarak Türkiye’de İlahiyat

The Problem of Existence of Theology in Higher Religious Education in Turkey: Theology in Turkey as Concept, Theory, and Institution in the Context of Essence, Reality, and Identity

Prof. Dr. Bayram Dalkılıç, Necmettin Erbakan Üniversitesi / Türkiye

“İlahiyat”, genel anlamda, kavram ve kuram olarak Türkiye’de çok eski tarihlerden beri bulunan ve tanınan bir kavram olmakla birlikte, kurum olarak bir yüzyıllık bir geçmişe sahiptir. Bu anlamda, “ilahiyat” kavramı, “şer’iyye” ve “diniye” kavramının bir alternatifi, yenilenmesi, bozulması, değiştirilmesi, dönüştürülmesi gibi kurgulanmış ve algılanmıştır.

“İlahiyat” kavramı ve kurumu ile ilgili bu durum, bir yeni, değişik bir “ilahiyat” kuramı olarak ortaya çıkan anlayışın adı, gerçekliği ve kimliği olarak bir algı, anlayış ve tartışmanın temelini oluşturmuştur. Bu noktada, “ilahiyat”ın kadim anlamda bir disiplinin karşılığı olarak mı yoksa; batılı anlamda üniversitenin bilimsel anlamda bir bilgi ürettiği çerçevede bir “teoloji” mi, yoksa “divinity” ya da “religious education” mı olduğu sorunu ortaya çıkmıştır.

Ortaya çıkan soru ve sorunlar çerçevesinde aşılmaya çalışılan ve sistemleştirilmeye çalışılan “ilahiyat” kurumu, kavram ve kuram temelinde ve bağlamında sürekli olarak çok değişik çevrelerden çok değişik tepkiler almıştır. Kendi çerçevesinde ortaya konulan tez ve fikirler doğrultusunda bir bilim alanı olarak geliştirilmeye çalışılan “ilahiyat” kavramı, kuramı ve kurumunun aleyhinde, onun varoluşunun, dine, diyanete ve hatta İslam’a aykırılığı öne sürülmüştür ve sürülmektedir. Bunun tetikleyicileri arasında, Cumhuriyet’in ilk

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

yıllarında medrese kavramı ve kurumunun kaldırılıp yerine “İlahiyat”ın tesis edilmesi ve bu tesis etmede Batı Üniversite ve ilahiyat sistematığının, hatta Protestan merkezli bir kurumsallaşmanın örnek alınmasının olduğu dikkat çekmektedir.

Tebliğimizde, “ilahiyat” kurumunun nelik, gerçeklik ve kimlik çözümlemesi, somut örneklerle ortaya konulmaya çalışılmakta ve tartışılmaktadır. Bu çözümleme, “ilahiyat” kavramı temelinde ortaya konulmaya ve geliştirilmeye çalışılan “ilahiyat” kuramı çerçevesinde yapılmaktadır,

Anahtar Kavramlar: Türkiye, Yüksek Din Eğitimi, İlahiyat, Din, Diyanet

Tarihsel Perspektiften Kadınların Yüksek Din Eğitimi Kurumlarındaki Konum ve Durumları

The Position and Situation of Women in Higher Religious Education Institutions from a Historical Perspective

Prof. Dr. Hatice Kelpetin Arpaguş, Marmara Üniversitesi / Türkiye

Yüksek öğretim kurumu olan İlahiyat Fakültelerinin tarihi ve konumu bugün için hala önemini koruyan mesele olma niteliğine haizdir. Cumhuriyet döneminin en önemli gündemlerinin başında da dine tekabül eden hususlar gelmektedir. Yüksek din eğitimi veren ilahiyat fakülteleri de bundan ötürü Cumhuriyet döneminin değişim ve gelişim aşamalarının hemen her kademesine göre şekil almışlardır. Bu husus onların kendi meselelerine sahip çıkma, konularını dikkate alarak gündem oluşturma gibi esaslardan mahrum kalmalarına sebebiyet vermiştir. Söz konusu gelişim de onların çözüm bekleyen meselelerinin hemen hepsinin tarihten gelen yönünün olduğuna işaret etmektedir.

İşte İlahiyat Fakülteleri kurumsal yapılaşmasını sağlarken kız öğrencilerin eğitim faaliyetine katılması da bu süreçte özel olarak incelenmesi gerekli hususlardan birini oluşturmaktadır. Nitekim tarihi Osmanlı dönemine tekabül eden İslamcılığın üzerinde durduğu meselelerden birisi de eğitim ve kadınların eğitimi şeklindedir. İşte yüksek din eğitimi kurumları incelenirken kadınların kurumsal yapı içindeki yeri ve konumu bu çerçeveden incelenmesi gereken hususlardan birini oluşturmaktadır.

Bu tebliğ bu amaçtan hareketle kız öğrencilerin kurumsal yapıya katkıları, bu sırada yaşadıkları tecrübeler ve bugün hali hazırda bu yapı içindeki konum ve durumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Şüphesiz

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

mevcut durumu ortaya koyarken din eğitimi basamağının ilk kademesindeki duruma ve kız öğrencilerin buradaki tarihsel serüvenine bakmak anlamlı bir çaba olacaktır. Mevcut durumu iyi analiz edebilmek için kurumun ilk basamağını görmek ve bütüncül bir davranış geliştirmekten sonra olacaktır. Dolayısıyla tebliğin hedefleri arasında İlahiyat Fakültelerini anlama amaçları olarak İmam Hatip Liselerine ve onlardaki kızların eğitim faaliyetlerine katılma serüvenlerini incelemek de vardır.

Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi ve Yabancılaşma: İlahiyat Fakültesi Örneği *Higher Religious Education in Turkey and Alienation: The Case of Theology Faculties* **Yrd. Doç. Dr. Cemil Osmanoğlu, Erciyes Üniversitesi / Türkiye**

Yabancılaşma sözlüklerde “bireyin çevre koşullarına aykırı düşmesi”, “yer ve zaman ilişkilerini kaybetme”, “başkaları ile sıcak ve dostça ilişkiler kurmaktan yoksun bulunma”, “ekonomik, siyasal, kültürel vb. koşullar içerisinde insanın giderek benliğini yitirip gerçek sorunlarını göremeyecek duruma gelmesi” vb. şekilde tanımlanmaktadır (Öncül, 2000: 1146). Çeşitli nedenlerle buldukları toplumsal şartlara aykırı düşen, yer ve zaman ilişkilerini kaybeden, etrafıyla normal ilişkiler kuramayan insanlar, bir süre sonra söz konusu toplumsal şartlara ve bu şartların oluşturduğu ortamlara yabancı hissetmeye başlarlar. Yabancılaşma devam ettikçe aidiyet ve bağlılıklar sorgulanmaya başlanır.

Eğitim, niteliğine bağlı olarak yabancılaşma olgusunun hem engelleyicisi hem de tetikleyicisi olabilir. Yabancılaşmanın önemli bir kısmının arkasında din ve inançla ilgili saikler olduğu düşünülürse din ve din eğitiminin yabancılaşma olgusuyla yakından ilgisi olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Örgün din eğitimi ise planlı ve sitemli yapısıyla farklılıklarının doğru şekilde yönetilmesine katkı sağlayarak sosyokültürel yabancılaşmanın üstesinden gelinmesine katkı sağlayabilir. Bir örgün din eğitimi kurumu olan İlahiyat Fakültesi, ürettiği dini bilginin yanında yetiştirmiş olduğu insan sermayesiyle Türkiye’deki dini hayatın işleyişinde önemli bir dinamik konumundadır.

Sosyokültürel yabancılaşmanın önlenmesinde İlahiyat Fakültesinde yürütülen din eğitiminin önemli bir yeri vardır. Farklı alanlarda istihdam edilen İlahiyat Fakültesi mezunları, yürüttükleri örgün ve yaygın din eğitimi faaliyetleriyle farklılıkların yönetimine katkıda bulunarak toplumsal yabancılaşmanın önlenmesinde etkin rol oynayabilir. Ne var ki kurumun yukarıda zikredilen amacı gerçekleştirebilmesi için hem eylem

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

hem de söylem düzeyinde yabancılaşma olgusuyla mücadele etmesi beklenir. Eylem düzeyinde yabancılaşmayla mücadele edilebilmesi için öncelikle kurum içi insan ilişkilerinin sağlıklı bir zemine oturtulması gereklidir. Örneğin birbirine yabancılaşmış insanların oluşturduğu bir kurumun yabancılaşmayla baş etmesi mümkün değildir.

Bu araştırmada Türkiye’de yüksek din eğitimiyle yabancılaşma olgusu arasındaki ilişki yoklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla NUTS İstatistiksel örneklem seçme yöntemiyle seçilen 13 farklı üniversitede öğrenim gören 988 İlahiyat Fakültesi öğrencisine “İlahiyat Fakültesine ya da İlahiyat ortamına kendinizi yabancı hissediyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Yabancı hissetmeyenlerden yabancı hissetmemelerini ne ile/nasıl açıkladıklarını yazmaları, yabancı hissedenlerin ise hangi durumlarda ve niçin yabancı hissettiklerini açıklamaları istenmiştir. Böylece istatistiksel verilerle gerekçeli ifadeler ve örnekler bir araya getirilerek daha bütüncül ve sağlıklı bir tablo ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmada ayrıca öğrenci görüşlerinin cinsiyet, mezun olunan orta öğretim kurumu ve eğitim görülen bölüm değişkenlerine göre tasviri de yapılmıştır.

Anahtar kavramlar: Yüksek din eğitimi, İlahiyat Fakültesi, yabancılaşma

İslami İlimler ile Toplumsal Gerçeklik Arasındaki Kopukluğun İlahiyat Fakültelerindeki Eğitimin Niteliğine Etkileri

The Effects of Disconnection between Islamic Sciences and Social Reality in the Education in Theological Faculties

Yrd. Doç. Dr. Behram Hasanov, Bülent Ecevit Üniversitesi / Türkiye

İslam medeniyetinin canlı olduğu dönemlerde çeşitli İslami ilimlerde tartışılan konuların büyük çoğunluğunun toplumsal alanda bir karşılığının olduğu görülmektedir. Hatta o kadar ki İslam toplumunun toplumsal alanda karşılaştığı çeşitli problem ve meydan okumaların bu disiplinlerin çerçevesini büyük ölçüde belirlediğini iddia etsek mübalağa etmiş sayılmayız. Örneğin, Halku’l-Kur’an tartışmalarının ortaya çıkmasında Hıristiyanlarla toplumsal zeminde karşılaşmanın, kaderle ilgili konuların içeriğinin şekillenmesinde de Cemal ve Siffin savaşlarının toplumda yol açtığı tartışmaların çok ciddi etkilerinin olduğu görülmektedir. Aynı şekilde fıkhî konularla da toplumsal gerçeklikler arasında bir tekbüliyet söz konusu olmuştur. İmam Şafii’nin Mısır’a gittikten sonra, Mısır’ın toplumsal gerçekliklerine uygun olarak eski fetvalarının çoğundan

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

rücu etmesi buna bariz bir örnektir. Dolayısıyla ister toplumsal alanın İslami değerlere göre inşası yoluyla, isterse de İslami ilimlerin sürekli değişen toplumsal gerçekliklere göre şekillenmesiyle gerçekleşmiş olsun, İslami ilimlerle Müslüman toplumların gerçeklikleri arasında bir bütünlük ve tekabülîyetin varlığı açık bir şekilde kendini göstermekteydi.

Günümüzde İslami ilimlerle toplumsal gerçeklik arasında böyle bir bütünlük ve tekabülîyetten bahsetmek pek mümkün gözükmemektedir. Tam tersine, belli tarihsel-toplumsal koşullara binaen şekillenmiş ve çoğu zaman günümüzle bağlantısı kurulamayan tartışmalar günümüzde İlahiyat fakültelerinde okutulan İslami ilimlerin içeriğini yoğun bir biçimde işgal etmeye devam etmektedir. Aynı zamanda çağımızın toplumsal koşullarından kaynaklanan meselelerin İlahiyat Fakültelerinde okutulan İslami ilimlerin konuları arasındaki yoğunluğu oldukça düşük kalmaktadır.

İslami ilimlerle toplumsal gerçeklik arasındaki bu kopukluğun İlahiyat Fakültelerindeki eğitimin niteliği üzerinde bazı önemli etkileri bulunmaktadır. Günümüzde İslami ilimlerin konu içerikleri ile gerçek hayat arasındaki kopukluklar, her şeyden önce, yeni bilgiyi mevcut bilgilerle ilişkilendirerek öğrenmeyi ifade eden "anlamli öğrenme"yi neredeyse imkânsızlaştırmakta ve etkisiz öğrenme olarak niteleyebileceğimiz ezberci öğrenme biçimine yol açmaktadır. Söz konusu kopukluk toplum bilimleri ile İslami ilimlerin ilişkisini ve eğitim-öğretimde söz konusu disiplinler arasında bütünlüğün sağlanmasını da olumsuz şekilde etkilemektedir. Şöyle ki örneğin, ne günümüz toplumunu inceleyen din sosyolojisi dersinde konular İslami ilimlerle irtibatlı örnekler üzerinden işlenebilmekte, ne de İslami ilimlerle ilgili derslerin işlenmesi sırasında ele alınan konu ve kavramların sosyolojik araştırmalarla ortaya konulan yansımaları incelenebilmektedir. Son olarak bilgilerin akla yatkın olması için onları destekleyici bir toplumsal yapının önemine işaret eden Peter Berger'in tespitlerinden hareketle, söz konusu kopukluğun öğrencilerin tahsil ettikleri İslami konuların makuliyetine yönelik soru ve sorunlar ortaya çıkaracağını da söyleyebiliriz.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Salon B

Tarihsel Perspektiften Medrese Eğitimi

Madrasa Education from the Historical Perspective

Eğitimde Yenileşme Döneminde Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Gelişmesi (Amaç-Akademik Yapı-Program)

The Development of Higher Religious Education in Turkey in the Process of Renovation in Education (Purpose-Academic Structure-Program)

Prof. Dr. Zeki Salih Zengin, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / Türkiye

Tanzimatla birlikte başlayan eğitimde yenileşme çalışmaları eğitimin planlanması ve organizasyonu konusunda geleneksel eğitimden çok farklı bir yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tanzimat öncesinde askeri ve teknik, sonrasında ise genel eğitimi kapsayan yenilik hareketinin din eğitimi ile ilgili boyutunu ilki genel eğitim amaçlı mekteplerdeki din dersleri diğeri ise din ilimlerinin öğretimi ve din hizmetini yerine getirecek kimselerin yetiştirilmesi için eğitim kurumlarında yapılan düzenlemeler ya da yenilerinin açılması olarak iki kısımda ele almak gerekir. Burada söz konusu edeceğimiz husus bunlardan ikincisi olacaktır.

Eğitimde yenileşme çalışmaları ile birlikte geleneksel eğitimin amaç ve içeriği yanında teşkilatı da değişmiştir. Değişen dünya şartlarının getirdiği bilimsel ve toplumsal gelişme bu tarz bir hayatı sürdürecektir eğitim anlayışını da beraberinde getirmiştir. Mesleki uzmanlaşmaya duyulan ihtiyaç yanında, dünyaya ve hayata bakıştaki değişim geleneksel eğitim anlayış ve teşkilatının değiştirilmesini gerektirmiştir. Söz konusu durum dinin ister kendi içindeki bilginin oluşturulması, geliştirilmesi ve paylaşılması; isterse halkın ihtiyaç duyduğu din hizmetini verecek kimselerin yetiştirilmesi açısından kendi yapısını oluşturmasını gerekli kılmıştır. Bunun açık anlamı medresenin mevcut yapısını gelişmelerle uyumlu biçimde değiştirmesinin gerektiğidir. Yavaş da olsa medrese bu değişimi gerçekleştirmiş ve günümüzdeki yüksek din eğitimi kurumları olan İlahiyat Fakültelerinin temelleri Osmanlı döneminde atılmıştır.

Eğitimde yenileşme süreci içinde kendi alanına çekilen medresenin geleneksel yapısındaki amaçlarında da değişim olmuştur ki bunu kısaca genel eğitimden kendi özel alanına dönüş olarak ifade etmek yanlış olmaz. Daha önce orta ve yüksek seviyeli tek örgün eğitim kurumu olan, başta hukuk ve eğitim alanlarına

16
Kasım
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

eleman yetiştiren ve devletin bürokrasisini yürüten personeli yetiştiren medrese bütün bu görevlerini başka kurumlara terk edince ona kendi alanı din bilimleri ve hizmetleri alanı kaldı. Bir süre buna uyum sağlayamayan medrese 1900'da zorla 1914'te ise kendi isteği ile bu alanlardaki amacı gerçekleştirebilecek program ve bu programı uygulayabilecek akademik yapıyı oluşturdu. Kesintilere uğrasa da bu yapı Cumhuriyete ve günümüze intikal etti.

Bugün yüksek din eğitiminin ikinci bir tazelenmeye, reorganizasyona ihtiyacı var. Kurulan yeni dünyada ülkemizin her alandaki rolü söz konusu alanda da kendisini yenilemeyi bir ihtiyaç olarak önümüze getirmiştir. Ülkemiz ve dünyada dinin farklı alanlardaki etkinliğinin giderek artması, din algı ve anlayışlarındaki değişimler din ilimlerinin ve din hizmetlerinin kalite ve etkinliğinin tekrar ele alınmasını gerekli hale getirmiştir. Bu alanda atılacak yeni adımlardan önce atılmış adımlar ve sonuçlarının iyi bilinmesi gerekir. Tebliğdeki amacımız Tanzimat sonrası süreçteki gelişimini göz önüne alarak günümüz yüksek din eğitiminin kalitatif açıdan değerlendirmesini yapmak ve bundan sonra yapılacaklar ile ilgili öneriler sunmaktır.

Medrese Eğitim Sisteminde Muitlik / Asistanlık Üzerine Düşünceler

Thoughts on Assistantship in Madrasa Education System

Prof. Dr. Mehmet Faruk Bayraktar, Düzce Üniversitesi / Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Gülsüm Pehlivan Ağırakça, Düzce Üniversitesi / Türkiye

İslam eğitim sisteminin Dünya eğitim sistemine değeri hiç kaybolmayan iki hediyesi olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bunlar:

1 Kalfalık.

2 Muitlik.

Kalfalık sisteminin elimizdeki kaynaklardan hareketle hicri 9. asırdan itibaren küttap/mekteplerde uygulandığını görmek mümkündür. Bu sistem Selçuklu, Osmanlı döneminde subyen mekteplerinde muallim-i sani olarak geliştirilmiştir. Günümüzde bazı özel okullarda sınıfta biri ders veren, diğeri sınıfta gözlem yapan iki öğretmenin bulunduğunu biliyoruz.

Kalfa, muallimin yardımcısıdır. Tıpkı hafız bir öğrencinin camilerde verilen yaz kurslarında ve Kur'an kurslarında hocaya yardımcı olarak görevlendirilmesi gibi.

16
Kasım
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Muallimin bir kalfasının olması, müderrisin bir muhit asistanının olması derslerde kendilerine yardım etmesi üzerinde düşünmeliyiz. Günümüzde okullarda öğretmen, Üniversitelerde öğretim elemanı derse gelmediği zaman genelde derslerin boş geçtiği bilinmektedir. Bu itibarla islam eğitim sisteminde kalfalık ve asistanlık anlayışının 8.-10. Yüzyıldan beri uygulanmış olmasının eğitim sisteminde çok ileri bir anlayış olduğunu göstermektedir.

Kalfalığın Şartları:

- 1- Öğrencinin rızası,
- 2- Baba/Velisinin izni, bilgi sahibi olması.
- 3- Sınıfta, derste başarıları ile öne çıkmış olması.
- 4- Verilen bu sorumluluğun öğrencinin başarısını düşürmemesi.

Velisinin izni ile tayin edilen çocuk, bu görev sebebiyle derslerini aksatmamalıdır. (Kabisi 61-64)

Kendisine derste kalfa tayin eden öğretmenin durumu sorulan imam Malik (Ö.M.795) şü cevabı vermiştir: "Kendisi gibi maharetli ise çocuğu kalfa tayin edebilir" (İbn sahnun,85)

Muit: Kelime olarak tekrarlamak, ilimde maharetli olmak, tecrübeli olmak gibi manalara gelen arapça "avede" fiilinden gelmektedir. İstilah olarak ise müzakereci, müderrisin derslerini tekrarlayıp izah eden müderris yardımcısı demektir. (A. Himmet Berki,1966,38)

Danışmentler arasında ve en liyakatlı olanlardan müderris tarafından seçilen muhit, hem müderrisin derslerini tekrarlar, hemde danışmentlerin disiplini ile meşgul olurdu. Sahn-ı Seman medreselerde görev yapan muhitlerin bu görevler ilave olarak Tetimme Medreselerinde suhtelere ders verdikleri görülmektedir. (Fatih Mehmet II Vakfiyeleri,263)

Bilindiği gibi sıbyan mektebi öğrencilerine **talebe**, orta öğretim seviyesindeki medrese öğrencilerine **suhte** ve yüksek seviyedeki medrese öğrencilerine **danışment** denilmekte idi.

Medrese geleneğinde muhitliğin, nizamîye medreselerinden beri medresenin önemli unsurlarından biri olduğu ve medreselerde müderrisler gibi tayin edildikleri anlaşılmaktadır. (Baltacı I,114)

Muitlerin kaç yıl görev yaptıklarını kesin olarak söyleyebilmek mümkün olamamakla birlikte bazı kaynaklarda en az iki yıl görev yaptıkları ifade edilmektedir. (H.Hüsameddin 1329,I,271)

Müderrislerin muhitleri seçmeleri üzerinde durmalıyız. Günümüzde araştırma görevlilerinin alımında Profesör olarak bizlerin ne kadar rolümüzün olduğu herkesin malumudur. Hatta ÖYP sisteminde araştırma görevlisi alımında hiçbirimizin rolü olmamıştır. Biliyoruz ki iki yıl öncesine kadar belli şartları taşımak ÖYP

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

araştırma görevlisi olmak için yeterli sayılmıştır. Medrese eğitiminin başarısında öğrencinin sınavla alınması elbette büyük rol oynamıştır. Yine biliyoruz ki medreseden icazet alan öğrencinin bir üst medreseye sınavla alınmakta idi.

Muitlerin şüphesiz en önemli görevi müderrisin verdiği dersleri tekrar ettirmektir. Biliyoruz ki öğrenmede tekrar bir kanundur. Belli ölçüde tekrar edilen bilgi unutulmaz, kolay hatırlanır. Yeterince tekrar edilmeyen bilgi ise çabuk unutulur ve hatırlanmaz. İşte medrese mezunlarının medresede öğrendiklerini hatırlamalarının sebebi budur. Medrese eğitimi bazı yönlerden eleştirilebilir. Ama bu yönünü kimse eleştiremez. Günümüze gelince pek çok öğrenci sınavda başarılı oluyor. Ancak, bir süre sonra o bilgileri hatırlamıyor. Çünkü medrese geleneğinde olduğu gibi ders öncesi hazırlık yapmamış, dersi dikkatle takip etmemiş/ dinlememiş ve derste öğrenilenleri dersten sonra belli aralıklarla yeterince tekrar etmemiştir.

Öte yandan müderris ders verirken muit in sınıfta bulunması, daha sonra dersi öğrencilere tekrar ettirmesi ve izah etmesi üzerinde de durulmalı bu durum iyi değerlendirilmelidir. Günümüzde muit/asistan yok 1982'den beri Üniversitelerde araştırma görevlisi var. Görevleri Yükseklikans ve Doktora tez çalışması ile sınırlandırılmış. Halbuki medresede muit, müderrisin ders verme metodunu da öğrenmekte idi. Onun müderrisin verdiği dersi öğrencilere tekrar ettirmesi onlar için bir yetiştirme aşaması idi. Öte yandan Sahn-ı Seman medreselerinde görev yapan muitlerin tetimme medreselerinde derse gitmesi tam bir stajdi. Günümüzde öğretmen adaylarına eğitim fakülteleri tarafından yaptırılan öğretmenlik uygulamalarının, genelde öğrencileri bıktıran bir evrak toplama uygulaması olduğunu görmekteyiz. Fakültelerde Doçent oluncaya kadar neredeyse 10 yıl Devletten maaş alan, sadece tez yapan, derse girmeyen araştırma görevlileri olduğunu biliyoruz.

Medresede uygulanan bu sistem iki açıdan önemlidir.

- 1- Muit, Tetimme Medreselerinde der vererek öğretmenlik mesleğine hazırlanmaktaydı.
- 2- Böyle bir uygulama öğretmen açığının bulunduğu günümüzde bir tedbir olarak düşünülebilir.

Şunu teklif ediyorum. Ben İlahiyatçım, diyer fakültelerle ilgili bu konuda söylemde bulunmam doğru olmaz. Tarihimizde medrese eğitimi tavan yaptığı dönemde Sahn-ı seman medreselerine bağlı 8 Tetimme medresesinin olduğu noktasından hareketle her ilahiyat fakültesinin bir tetimmesi olabilir. Bu konuda mevzuatla ilgili düzenlemeler yapılabilir. Her ilahiyat fakültesine bir İHL bağlanabilir. Mesela, Kadıköy Anadolu İmam Hatip Lisesi, M.Ü. İlahiyat fakültesine, Fatih Anadolu İHL İstanbul Ü.İlahiyat Fakültesine, Düzce Osman Kuyumcu Anadolu İHL Düzce Ü. İlahiyat Fakültesine... Bu sistem geliştirilerek ilahiyat fakültesinde görev

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

yapan araştırma görevlileri bu liselerde haftada uygun saatlerde 8-10 saat ders verebilir. Böylece öğretim üyesi olarak ilerde ders vereceği ilahiyat fakültelerinde ders vermeden önce kendilerini mesleğe hazırlamış olurlar ve fakültede ders vermekte zorluk çekmezler.

Sonuç:

Medreseleri çeşitli yönleriyle ele alan daha çok araştırma yapılmalıdır. Medreseler hakkında yeterli araştırma yapılmadığından medrese eğitimi nedir, ne değildir, yeterince bilinmiyor. Bu konuda bilgi sahibi olmayanlar medreseler hakkında uluorta konuşuyorlar.

En başarılı ve en liyakatli olanın müderris tarafından muhtemelen seçilmesi danişmentler arasında tatlı bir rekabet sağladığı ve başarıyı olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Buradan hareketle günümüzce fakülte/bölüm birincilerine araştırma görevliliği imkanı sağlanması da Lisans eğitiminde başarıyı artıracaktır.

Son Devir Osmanlı Konyasında Bir İslam Üniversitesi ve İlm-i Ahlak ve Ulum-u Diniyye Dersleri Üzerine

An Islamic University in Late Ottoman Konya and the Classes of Science of Ethic and Religious Sciences

Ahmet Çelik, Konya Karatay Mevlâna Kız Anadolu İHL / Türkiye

Osmanlı Devleti'nin son döneminde sıkça tartışılan "Medreselerin İslahı" konusu Konya'da neticesini vermiş ve ulemanın önderliğinde kurulan bir cemiyetle 1909'da Ebu Bekir Sami Paşa Medresesi fiilen İslah-ı Medaris'e dönüştürülmüştü. Eski medrese binası yıkılarak yerine halkın maddi yardımlarıyla laboratuvar ve kütüphanesi olan iki katlı, 16 dershaneli yeni bir bina yapılmıştır. Konya İslahı Medarisi -ki İbrahim Hakkı Konyalı bu medreseye "İslam Üniversitesi" demektedir- uyguladığı müfredatıyla hem dini hem de müspet ilimleri birlikte yürüterek eğitimin kalite ve seviyesini yükselmiştir.

Bu medresede Ahmet Ziya Efendi, Hasan Kudsi, Fahri Kulu, Hacı Veyis Efendi, Mustafa Kurucu, Abdullah Tanrıkcı, Beyşehirli Ömer Efendi ve Ali Rıza Uğurlu gibi dönemin önde gelen ilim adamları ders vermiş ve İbrahim Hakkı Konyalı, Saatçi Osman Efendi ve Hakkı Özçimi gibi öğrenciler yetiştirerek Konya eğitim tarihindeki mümtaz yerini almıştır. Ders ve sınıf geçme usulü uygulayan medresede öğrencilere en yeni metotlarla 3 yabancı dil (Arapça, Farsça ve Fransızca) öğretiliyordu. Buradaki amaç temel kaynaklara tam vukufiyet ve mezun olduktan sonra öğrencilerine yurtdışında lisansüstü yüksek tahsil imkanı sağlamak ve son olarak İslam'ı dünyaya daha iyi tebliğ etmektir. Ayrıca medresenin kitap basacak matbaası ve günlük gazetesi mevcuttu. Medresede öğrencilerin olayları, analitik ve kritik yönden düşünme, tahlil ve düşündüğünü ifade etmesi için yerel ve ulusal basına makale yazmaları teşvik ediliyordu.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Tebliğimde,

- Konya İslah-ı Medaris'i'nin kuruluşu, gelişimi, faaliyetleri, eğitim ortamı, öğretmen ve öğrencileri üzerinde durup bu medresenin Konya'da yüksek dini eğitime katkısı üzerinde durulacak

- aynı zamanda medresede Akaid dersi öğretmenliği yapan Ali Kudsi Efendi (1882-1956)'ye ait olan Konya Koyunoğlu Kütüphanesi'nde 7274 No'ya kayıtlı 1913 tarihli "İslah-ı Medaris'te Okunan İlm-i Ahlak ve Ulum-u Diniyye Dersleri" adlı rika yazılı defterini tanıtım ve değerlendirmesini yapacağım.

Defterde temel dini bilgiler niteliğinde Ehli sünnet itikadının inanç esasları sade, basit bir dille, soru-cevap tarzında işlenmekte, isbat-ı vacip konusu ayet ve hadislerden delillerle anlatılmaktadır. Ahlak bölümünde ise ilim, gazap, şehvet ve adalet ilkelerinden hareketle Teorik Ahlak ve nefse, Allah'a, topluma, aileye ve ilim erbabına olmak üzere Pratik Ahlak ise sistematik bir üslupla ele alınmaktadır.

Medrese ve Yüksek Din Eğitiminin Müfredat Bakımından Mukayese İmkânı

The Possibility of Comparison between Madrasa and Higher Religious Education in terms of Curriculum

Hasan Sabri Çelikaş, Milli Eğitim Bakanlığı / Türkiye

Medrese eğitim anlayışının oluşumu uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Temelinde kutsal metinleri anlamaya yönelik yoğun bir çaba bulunmaktadır. Hz. Peygamber (sav) sonrasında hadislerin tespit edilmesine ilişkin usullerin ortaya çıkması ve hadislerin ayetlerle birlikte maksadına uygun bir şekilde anlaşılma çabası beraberinde dil ilimlerinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Naslardan dinî hükümler çıkarılması için de fıkıh ilmi gelişmiş ve bu ilim daha sonra kendi içinde sistematığe kavuşmuştur. Belirli bir dönem İslâm eğitiminin temellerini bahsi geçen ilimler oluşturmuştur.

Hicri ilk asırdan itibaren İslâm coğrafyasının genişlemesi ile Müslümanlar farklı dinler, toplumlar ve kültürlerle karşılaşmışlardır. Bu karşılaşma neticesinde gelen yeni fikirler ve bilimler Müslüman âlimlerin düşünce dünyasında önemli eleştiri süzgecinden geçirilmiştir. Nihayetinde ortaya mantık, kelâm ve hikmet gibi yeni bilgi alanları çıkmıştır. Yeni bilgi alanları ile mevcut ilimler sonraki yüzyıllarda âlimler tarafından mezc edilmiştir. Bu gelişmeler neticesinde teşekkül eden ilimler özellikle Osmanlı dönemindeki medrese müfredatının önemli bileşenlerinden olmuştur.

Medrese eğitim müfredatı çok yönlü bir özellik arz etmektedir. Bunun içerisinde dil ilimleri, edebî ilimler, mantık, hikmet, heyet, kelâm, usûl ilimleri ve fıkıh önemli bir yer kaplamaktadır. Bunların üzerinde ise hadis, Kur'an ilimleri ve tefsir gelmektedir.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Osmanlı Devleti'nde XX. yüzyılın başlarından itibaren medrese eğitimi devam ederken Ulûm-ı Âliye-i Diniye ve Ulûm-ı Şer'iyye Şubesi isminde yeni yüksek din eğitimi kurumları tesis edilmiştir. Bu kurumlar için medrese müfredatından farklı bir ders programı oluşturulmuştur.

Bu tebliğde yukarıda kısa tarihçesi verilen medrese eğitim müfredatı ile XX. yüzyılda oluşan yeni yüksek din eğitimi kurumlarının müfredatı mukayese edilecektir. Bu vesile ile bahsi geçen yüzyılda yeni yüksek din eğitimi anlayışının medrese eğitim anlayışı ile benzerlikleri veya farklılıkları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca her iki kurumun mukayesesinin günümüz ilâhiyat eğitimine ışık tutması düşünülmektedir.

Tebliğimizde izleyeceğimiz yöntem öncelikli olarak literatürde konu hakkında yazılanları tespit ve tenkit etmek olacaktır. İkinci olarak her iki kurumun müfredat programları belirlenecektir. Son olarak belirlenen programlar dâhilinde ortaya çıkan tablolar yorumlanacaktır.

Salon C

Yüksek Din Öğretiminde Farklı Ülke Örnekleri – I

Examples from Different Countries in Higher Religious Education – I

Laiklikten Spiritüalizme: Brunei Darüsselam ve Sri-Lanka'daki Yüksek İslam Eğitiminin Dönüşmesi Önündeki Engeller

From Secularism to Spiritualism: Challenges to Transform Islamic Higher Education in Brunei Darussalam and Sri-Lanka

Prof. Dr. Bachamiya Hussainmiya, Sri Lanka Güneydoğu Üniversitesi / Sri Lanka

Since the origin of Islam as a religion, education and learning occupied a pride of place in the world view of its founders and their successors. The educational revolution brought about by Islamic impetus during the Middle Ages opened up new vistas of knowledge when the Christendom was still enveloped in darkness. Learning from the past experience, therefore Islam has the great potential to ignite knowledge at any period of time once the need to reform our society is felt with urgency. Such a period has arrived now in every corner of the Muslim world, although the response to engage in the reformation of education at higher levels varies from society to society.

This paper aims to focus primarily on two Islamic communities separated by the distance of a geographical region but share the same urgency to introduce a fusion between secular and religious education to strike a balance for knowledge development. This paper select oppositely based Brunei Darussalam, a Muslim majority Sultanate in Southeast Asia and Sri Lanka, a Muslim minority republic in South Asia as

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

case studies to test several hypothesis and assess the progress made in the recent past to develop higher education in the Islamic way. The writer has been involved in the various facets of Islamic higher education development in both societies and constantly ruminates over the successes and failures of the attempts made at the State and societal level.

I intend to highlight the emerging issues in the development of Islamic higher education in Brunei Darussalam and Sri Lanka and willing to expand the scope of the study for constructive ideas gained from the insights to be offered by the Conference in Istanbul this November.

This paper will be based on case studies and exchange of information culled from various reports released by the Government and research bodies in the recent past as to the problems and prospects of developing Islamic higher learning in these vital communities.

İran Medreseleri: Üniversitelere Rakip mi Yardımcı mı? Medrese-i Ali-yi Sipahsalar Örneği

Iranian Seminaries: Rivals or Assistants of the Universities? The Case of Madreseye 'Âli é Sepahsâlâr

Simin Rafati, Leiden Üniversitesi / Hollanda

When Mirza Hussein Khân Sepahsâlâr returned to Iran after serving twelve years as ambassador in the Ottoman Empire in 1871 he was impressed by Ottoman Tenzimât. A few years later he intended a palace, a mosque and a school for traditional Islamic studies. The college of Sepasâlâr with its Turkish-Persian architecture and invaluable library continued its work until the reign of Reza Shâh Pahlavi under whose reign the school became under the control of Tehran University when this institute was founded in 1934 and the name of the college was modified to Ma' ûql va Manqûl. Some researchers consider this modification as the threshold of state control on Islamic studies which ended its independence. Others, however, insist that not much was modified at the school as many clergy continued their studies and teachings at the newly established institute as the new faculty in fact updated Iranian Islam.

In this paper I will argue that the curriculum of the school was modified but slightly at the beginning in order to equip its graduates with French the lingua franca of the time. The curriculum was gradually enriched with the efforts of scholars who from one side were concerned about Iran's rich religious publications and heritage and wished to preserve it and from the other side were conscious about the necessities of the modern world which demanded responses to new challenges from all sides.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Furthermore, I will show that despite objections from some clergy, others continued to teach and cooperate with this newly established institute in the old location. To be sure, some of them abandoned their clerical attire to cooperate with graduates from foreign countries who returned to Iran in order to harmonize religious and secular law, to interpret classical texts with the spirit of time and to put an end to the monopoly of the seminaries in religious education. Last but not least, they became able to communicate with foreign scholars who wished to be informed of Iranian Islam as they were now equipped with at least one other foreign language besides Arabic.

This all could be realized due to mutual respect and understanding. The academics respected their religious and literary heritage and the clergy had almost no objection with science. Thus, the dichotomy science, religion was at least blurred in Iranian academies and seminaries since the early decades of the previous century.

Keşmir'deki Yüksek Öğrenim Kurumlarında İslam Çalışmaları: Devletin İlgisizliği ve Diğer Güncel Problemler

Islamic Studies in Kashmir's Higher Education Institutions: Government Negligence and Other Contemporary Challenges

Bilal Ahmad Malik, Kashmir Üniversitesi / Hindistan

In the effect of modernization, rapid educational transformations have reshaped the concept of teaching and learning 'Islamic studies' at higher education level all around the world including Kashmir. However, where 'Islamic Studies' is a growing subject in the West, the situation is totally opposite in the East so far as the development and 'carrier' opportunities are concerned. The present paper will discuss the situation of 'Islamic Studies' in Kashmir as a case study. In Kashmir 'Islamic Studies', as an academic discipline, is taught both at undergraduate (UG) and post-graduate (PG) levels in a number of Colleges and all three Universities. Beside history of Islam in Kashmir, it includes a systematic study of Islam both as a religion (al-din) and as a civilization (al-hadhara) through integrating different Islamic sciences that have developed in different time and space paradigms. Keeping the Muslim demographical ratio into consideration, the state government has long back introduced Islamic Studies in the curriculum of College and University education. Right from the days of its introduction in early 90's, hundreds of aspiring students have been searching their academic 'carrier' in this subject. While 'Islamic Studies' has a long history of success in producing the highest number of Ph.D. research scholars and National Eligibility Test (NET), India's highest academic examination,

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

qualifiers among all Social Science disciplines, however, there are many other factors such as government negligence, inappropriate research techniques, and dearth of quality indigenous scholarship and lack of advanced teaching methodological approaches that have put the growth and scope of the subject at halt. The 'sad situation' has prompted students to make a 'shift in choice' and not to look for Islamic Studies as an appropriate 'carrier' option- which otherwise was a blind choice. In the backdrop of these lines, the present paper would be an attempt to outline some of the 'problems' that have halted the progress of 'Islamic Studies' in Kashmir. It will primarily focus the 'step-mother' attitude of the government and Department of the Higher Education in dragging this subject at edge of extinction. Moreover, it will highlight the problems from 'academic' side that have caused serious failures and misconceptions about teaching and learning Islamic Studies in a specific 'religio-political' context of Kashmir.

Pakistan'da Yüksek Din Öğretiminin Önemli Bir Kaynağı Olarak Medrese Mezunları ve Bunların Uyum Problemleri

Madrassa Graduates as an Important Source for the Higher Religious Education in Pakistan and Their Adaptation Problems

Prof. Dr. Abdulhamit Birişik, Marmara Üniversitesi / Türkiye

Pakistan bir İslâm devleti olarak 1947 yılında İngilizler'in yönetimindeki büyük Hindistan devletinin bölünmesi sonucunda kurulmuştur. Tamamen müslümanlar için müstakil bir yurt olması hedefi taşıyan bu ayrılış ve yeni devlet inşası eğitim alanında uzun süre ciddi bir ilerleme kaydedememiş ve yenilik ortaya koyamamıştır. Hâlbuki böylesi bir İslâm devletinde toplumun ve tüm Müslümanların ihtiyacı olan, zamanın şartlarını bilen ve toplumların her türlü refah ve kalkınması için çözümler üreten nesiller yetiştirmek gerekirken bu alan epey bir süre ihmal edilmiştir. Bunun yerine kökü Gazneliler dönemine (XI. yüzyıl) kadar giden medreselerin 1857 sonrası İngiliz yönetimi altında yeniden ortaya çıkan versiyonlarının şubelerinin açılmasına ve bu minval üzere eğitim kurumu oluşturulmasına hız verilmiştir. Bu ise toplumun, devletin kontrolünde olmayan bir eğitim yapılanması ve bu yapılanmanın ortaya çıkardığı problemler ile boğuşması anlamına geliyordu.

Pakistan ana gövdeden ayrıldığında İngiliz yönetimi zamanında kurulan ve sonradan Pencâb Üniversitesi adını alan kurumun yanında Karaçi'de, Peşaver'de, Behavelpur'da ve daha başka yerlerde küçük çapta

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

kolej ve üniversiteler bulunuyordu. Ancak İngilizler zamanında kurulan bu eğitim kurumlarına ek olarak açılan çok az sayıdaki yüksek eğitim kurumu ve buralarda açılan dini ilimler fakülteleri toplumun ihtiyacını karşılayacak düzeyde değildi. 1970'lerden ve özellikle 1980'lerden sonra dini eğitim veren yükseköğretim kurumlarının sayısında bir kıpırdanma olmuş ise de olması gereken sayı çok uzun bir süre yakalanamamıştır. Bugün bile artan sayıya rağmen kurum ve öğretici ihtiyacı halen varlığını sürdürmektedir.

Durum böyle olunca özel kesimden ve zenginlerden destek alan ve bir kısmı kontrol dışı bulunan Medreselerin sayısı her geçen gün artmaya başlamıştır. 1980'lere geldiğinde irili ufaklı medreselerin sayısı on binlerle ifade edilir olmuştur. Bugün ise bu sayı yirmi bini aşmıştır. Ortaya çıkan bu gelişmeler medrese mezunlarının diplomalarının denkliği konusunu da gündeme taşımıştır. Kurulan medrese mezuniyet kurulları (Vifâku'l-medâris), mezunları denetlemeye ve medrese müfredatına ve icazetnamesine ek olarak Pakistan devletinin şart koştuğu bazı konularda başarılı olanlara eğitim bakanlığı ile birlikte denklik diploması vermeye başlamıştır. Bu diplomaların alınması ise beraberinde resmi yükseköğretim kurumlarından mezun olan gençler ile medrese mezunlarının eşitlenmesi gibi bir sonuç doğurmuştur. Bu bir yandan medrese mezunlarının topluma entegre edilmesi açısından isabetli olmuş ise de öte yandan farklı tipteki ve farklı meşreplerin kontrolündeki medreselerin problemlerinin ve bakışlarının üniversitelere taşınması gibi bir sonuç da ortaya çıkarmıştır.

Bu bildiri başta Uluslararası İslam Üniversitesi (İslamabad) olmak üzere farklı devlet üniversitelerine lisans ve lisansüstü eğitim için başvuran medrese mezunlarının hangi şartlarda kaydolduklarını, kaydolduktan sonra karşılaştıkları problemleri ve farklı liselerden ve okullardan gelenler ile aralarındaki uyum problemlerini ele almayı hedeflemektedir. Çalışmada bazı müşahhas verilerin ve kaynakların yanında 25 yıllık şahsi gözlem ve incelemelerimiz de kullanılacaktır.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

II. Oturum: 11:00 – 12:30 / Salon A

Türkiye’de İlahiyat Fakülteleri -Vizyon ve Misyon II *Theology Faculties in Turkey - Vision and Mission II*

Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi: Nitelik ve Nicelik Sorunu *Higher Religious Education in Turkey: The Problem of Quality and Quantity*

Prof. Dr. Mustafa Köylü, Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi /Kırgızistan

Bildiği gibi Türkiye’de yüksek din eğitimi serüveni 3 Mart 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanununun 4. Maddesi hükümleri amirince Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar gitmektedir. Söz konusu kanunla İstanbul Darul-Fünun bünyesinde bir ilahiyat fakültesi kurulmuş, ancak çeşitli bahanelerle 1933 yılında kapatılmıştır. Bugünkü anlamda ilk ilahiyat fakültesi 1949 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulmuş, o günden bugüne, farklı adlarla da olsa yüksek din eğitimi günümüze kadar devam etmektedir.

1949 yılından bu yana yüksek din eğitimi konusunda pek çok iniş ve çıkışlar yaşanmış, özellikle 2010’lu yıllardan sonra hem fakülte sayısında hem de öğrenci sayısında geçmiş dönemlerle kıyaslanamayacak derecede bir artış yaşanmıştır. Ancak buradaki temel sorun şudur: Yaklaşık 70 yıllık bir tecrübe sonunda acaba yüksek din eğitimi konusunda istenen seviyeye ulaşılabilmiş midir? Bu konuda ilki 1989 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından olmak üzere, Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi ile ilgili olarak pek çok sempozyum, çalıştay, panel ve koordinasyon toplantıları yapılmış, ancak kanaatimce istenilen seviyeye bir türlü ulaşılamamıştır. Acaba neden?

Bildiride bu ciddi sorun ele alınıp incelenecektir. Bildiride önce, geçmişten günümüze tartışılan ilahiyat fakültelerinin misyon sorunu, müfredat sorunu, öğrenci-öğretim elemanı dengesi sorunu, bölüm sorunu, devam sorunu, derslerin niteliği ve sayısı, değerlendirme şekli, ders işlenişlerinde izlenen metot ve yöntem konuları açısından ilahiyat fakültelerinin mevcut durumu ele alınarak, daha sonra çağdaş dünyadaki ilahiyat fakültelerinden bazı örnekler sunularak ideal bir ilahiyat fakültesinin nasıl olması gerektiği konusunda bazı ipuçları verilecektir. Bu amaçla bildiride, ABD, Kanada ve İngiltere’de bulunan ilahiyat fakültelerindeki lisans ve lisansüstü ders programlarından örnekler verilerek, hem derslerin muhtevası hem de izlenen yöntemler açısından bazı karşılaştırmalar yapılacaktır. Bildiri bazı önerilerle sonlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakültesi, Yüksek Din Eğitimi, Kalite.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Yüksek Din Öğretiminde Nitelik veya Amaç Sorunu

The Problem of Quality and Purpose in Higher Religious Education

Prof. Dr. Ahmet Onay, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi / Türkiye

İlahiyat Fakültesi mezunlarının alanlarında ne derece yeterli oldukları veya olmadıkları hususu çeşitli vesilelerle gündeme getirilen ve tartışılan konular arasındadır. Daha çok teknik içerikli olarak yapılan bu tartışmalar, kimi zaman öğrenci motivasyonu ve nitelikleri, kimi zaman ders sayıları ve çeşitleri, kimi zaman da ilahiyatların sayısının hızla çoğalması gibi farklı düzlemlerde gerçekleşmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Üniversitelerin, ilahiyat alanında ihtiyaç duydukları eleman ihtiyaçlarını karşılama söz konusu olduğunda yakındıkları sorunların başında nitelikli mezun bulamama gelmektedir. Fakülte dışında özel yöntemlerle ders ve kurs alanların genellikle daha başarılı olduğu ifade edilen sınavlar sonucunda, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın seçerek aldığı din hizmetleri sınıfındaki personelini mesleğe uygun hale getirebilmek için uzun süreli eğitimler/kurslar düzenlemektedir. Eğitime yönelik bu faaliyetler dikkate alındığında, Diyanet'in de adeta ilahiyat fakültesindeki ders kredileri miktarına yeniden bir ilahiyat eğitimi verdiği görülmektedir. Bundan daha az yoğunlukta olmakla birlikte, diğer istihdam kurumları için de benzer hususlar söylenebilir. Yapılan bu tartışmaların ve kurumsal bazda alınan tedbirlerin odağına oturtulan ise büyük ölçüde netliği olmayan (flu) bir "nitelik" sorunudur. Dolayısıyla, her bir tartışma kendi zemininde haklı ve tutarlı yönler barındırsa da bu yaklaşımlar, resmin bütününe görme ve soruna kalıcı çözümler bulmada yetersiz kalmaktadır.

Esasen yüksek din öğretiminde "nitelikli mezun" sorunu aynı zamanda ilahiyatların amacının ne olduğu veya ne olması gerektiği sorununun ikincil bir yansımasından başka bir şey değildir. Çünkü daha çok istihdam merkezli olan nitelikli eleman tanımı, genellikle ilgili iş kolunun istihdam alanındaki ihtiyacının en iyi şekilde karşılanmasıyla alakalı bir nitelemedir. Bu da amaç yönüyle ilahiyatların, Diyanet İşleri Başkanlığına ve Milli Eğitim Bakanlığına eleman yetiştiren, hatta ilahiyatlara akademik personel hazırlayan birer meslek yüksek okulu gibi, bir fonksiyon icra etmesi beklentisine dayanır. İlahiyat fakültesine kayıt yaptıran öğrencilerle yapılan görüşmelerde, okul tercihinde pek çoğunun mezuniyet sonrası atanma ve iş bulma kaygılarının önemli yer tuttuğu görülmüştür. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, gerek kurumların gerekse öğrencilerin ilahiyat fakültesinden beklentilerinde meslek elemanı olarak istihdamın birinci önce-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

likte olduğu anlaşılmaktadır. Halbuki günümüz yüksek din öğretim sisteminin şekil ve muhtevasının böyle bir amacı öneleyecek tarzda kurgulandığını söylemek mümkün değildir. Öyleyse bugün ülkemizdeki yüksek din öğretiminin amacı nedir? Eğer amaç, klişeleşmiş akademik bir kavram olarak tekrar edilen “yüksek din mütehasısları yetiştirmek” ise, o zaman da bu kavramın muhtevasının ve toplumun dini hayatındaki karşılığının ne olduğu soruları gündeme gelmektedir.

Bu tebliğde, ülkemiz yüksek din öğretiminde nitelik ve amaç sorunu daha çok teorik açıdan ve söz konusu kavramlar çerçevesinde ele alınarak değerlendirilecektir.

Üniversite Sisteminin Geleceğindeki Tehdit ve İmkânlar Arasında Türkiye’de Dini Yüksek Öğretimin Hedefleri Üzerinde Düşünmek (Piyasalaşan Üniversitede Fakülteleri Pisalaştırmak)

Thinking About the Purposes of Higher Religious Education in Turkey Considering the Threats and Possibilities in the Future of University Education (Commercialization of Faculties in the Commercialized Universities)

Prof. Dr. Nurullah Altaş, Marmara Üniversitesi / Türkiye

Türkiye’de dini yüksek öğretimin yakın tarihi, derinliğine bir sistemsel yeniden kurmanın tarihi değildir. Osmanlı son dönemiyle başlayan merkezi devlet yapısı inşa sürecinde geleneksel eğitim kurumlarının eğitici kadrosu olan ve aynı zamanda geleneksel devlet yapısının üç temel ayağından biri olan ulema, yeni merkezi devlet yapısı içinde devre dışı kalmış ve güçlü statüsünü kaybetmiştir. Dini yüksek öğretimle ilgili Cumhuriyet dönemine de geçen her bir yeniden yapılanma sürecinde, üniversite sistemi içinde kendini görünür hale getirecek, topluma ve yeni devlet yapısına katkı sağlayacak bir model kurma arayışları yerine ulemanın eski statüsünü yeniden tesis etme gayretlerini gözlemleriz.

Tanzimat’la başlayan ve II. Abdülhamit’le zirveye ulaşan batı tipi okullarla merkezi yönetime bağlı bir eğitim yapısı, felsefesiyle birlikte Cumhuriyet döneminde de korunmuş ve bu sistem üzerine Üniversite modelinin oturtulmasında çok da zorluk çekilmemiştir. Zorluk, Üniversite içinde önemli bir yeri olan İlahiyat eğitiminin ülkemiz Üniversite sistemine adaptasyonunda yaşanmıştır. Batıdan gelen, kendine özgü içeriğe sahip ve yine kendine özgü özel öğretim yöntemleri bulunan disiplinlere dayalı bir üniversite modelinde medrese geleneğinden başka bir kaynağı bulunmayan ve tüm yeni gelişmelere rağmen ne felsefe ne yön-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

tem ne de içerik olarak kendini dönüştüremeyen İslami ilimlerin yerleştirilmesi ve isimlendirilmesi günümüze kadar uzanan ciddi sorunlar oluşturmuştur.

Gerek ilk İlahiyat Fakültesinin ve gerekse daha sonraları açılacak olan Yüksek İslam Enstitülerinin programları geliştirilirken medreselerin batı tipi okullara evrildiği Daru'l-Hilafeler'den hareket edilmiş, aynı kökten ortaya çıkan İmam Hatip okullarının İslami ilimler kategorisindeki derslerle düzey farklılaşması ortaya konamamıştır. Geleneksel köklerin devam ettirilme kaygısı, dini yüksek öğretimi içinde bulunduğu Üniversite sistemine adapte olamayan, üniversitenin genel hedeflerinden ayrı duran ve toplumun ihtiyaç duyduğu katkıyı sağlayamayan bir pozisyona düşürmüştür. Bundan dolayı da dini yüksek öğretim programları üzerinde yapılan tüm tartışmalar Üniversite yapısı ve program anlayışlarına uyumlu bir program geliştirme kaygısı yerine eski-yeni kısır çekişmesinin gölgesi altında gerçekleşmekte ve dünyaya örnek olan, üniversite sistemini besleyen, toplumun problemlerini çözen bir model ortaya konulamamaktadır.

Tebliğim bu tartışma çerçevesinde bir ana varsayım üzerine kurgulanmıştır. Dini yüksek öğretim, üniversite sisteminin bir parçasıdır, dolayısıyla üniversite sisteminin genel hedeflerini destekleyecek hedefler oluşturmak ve gerçekleştirmek durumundadır. Öte yandan üniversite sisteminin dünyada karşı karşıya olduğu tehdit ve imkanlardan da etkilenmektedir. Söz konusu tehditler karşısında çözüm üretmek, yapısını dönüştürmek, sunduğu imkanları da etkili bir şekilde kullanmak durumundadır.

Bu temel varsayım çerçevesinde iki boyutlu bir çözümleme yapılması düşünülmektedir. Birinci boyut dini yüksek öğretimin hedefleri ile ilgilidir. Ortaöğretim aşamasında PISA ve benzeri ortak sınavlarla eğitim yeterlikleri ölçülmektedir. Bunun yüksek öğretimdeki devamı ise BOLOGNA yeterlikleridir. PISA ve BOLOGNA yeterliklerinin ortak noktası beceri temelli bir eğitim anlayışına yaslanıyor olmalarıdır. Ülkemizde yüksek öğretim yapısı BOLOGNA üzerinden en azından kâğıt üstünde dönüşümünü tamamlamış, orta öğretim programları ise 2017-2018 öğretim yılından başlamak üzere beceri temelli olarak yeniden geliştirilmiştir. Özellikle dini yüksek öğretim akademik çevreleri Bologna'yı kendi programlarını geliştirme açısından bir sınırlayıcı unsur olarak algılamakta ve ülkemiz dini yüksek öğretiminin dünya yüksek öğretim sistemine sağlayabileceği katkıları görmezden gelmektedir. Halbuki beceri temelli bir eğitim yaklaşımından hareket eden dini yüksek öğretim hedeflerinin, gerçekleşmesi halinde dinin, toplumun ihtiyaç duyduğu sorun çözme becerilerini geliştirmesi ve toplum üzerinde etkili eğitim kurumlarının ortaya çıkmasını sağlayacağı aşikardır.

İkinci boyutta ise genel olarak üniversite sisteminin karşı karşıya olduğu;

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

1. Hızla gelişen teknoloji
2. Disiplinlerin etkisini kaybetmesi ve eğitimin disiplinler arası bir yapıya dönüşmesi,
3. Artan eğitim ve araştırma maliyetlerinin getirdiği piyasa üniversiteleri,
4. Artan küresel rekabet ve neo-liberal etkiler altında dini yüksek öğretimin nasıl bir yapısal dönüşüm ihtiyacı içinde olduğu tartışılacak ve dünyadaki örneklerden hareketle kendi yapımız için öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır.

Program ve Müfredat Açısından İlahiyat Fakültelerinin Yapılanması ve Geleceği Meselesi

The Questions of Structuring and the Future of Theology Faculties in terms of their Program and Curriculum

Prof. Dr. Asım Yapıcı, Çukurova Üniversitesi / Türkiye

Bilindiği üzere yüksek din öğretiminin nasıl yapılacağı ya da yapılması gerektiğine yönelik tartışmalar Osmanlı Devleti'nin son yıllarında başlamış, Cumhuriyet'in ilanından sonra da farklı boyutlarıyla devam etmiştir. Bu bağlamda yüksek din öğretimi tartışmalarının tarihsel süreçte pek çok faktörden beslenerek şekillendiğini söylemek mümkündür. Öncelikle altını çizmek gerekir ki zamanın ruhu (*zeitgeist*) *nasıl bir din eğitimi yapılacağı ya da yapılması gerektiği tartışmalarında belirleyici olmuştur. Bu da aslında doğaldır. Çünkü insan, sosyalleşme sürecinde farkında olarak ya da olmayarak az ya da çok yaşadığı devrin dünya görüşünü* (*weltanschauung*) içselleştirir. Bu dünya görüşü onun bireysel ve sosyal hayatını, doğa ile ilişkilerini, toplumsal düzen ve devlet telakkisini, din algısını ve dindarlık şeklini biçimlendirmede işlevseldir.

Yüksek din öğretiminde program ve yapılanmaya yönelik tartışmalar temelde nasıl bir din anlayışından hareket edileceği/edildiği ile yakından ilişkilidir. Eğer din sadece kutsal ya da aşkın/transandantal olanın mahiyeti üzerinden tanımlanacak olursa özsel (substansif) bir din tanımı benimsenmiş demektir. Bu durumda din eğitimi "teoloji"ye indirgenmiş olur. Şayet din, aşkın olan paranteze alınarak bireysel ve toplumsal işlevlerine (fonksiyonel) göre tanımlırsa bu durumda din eğitimi psikoloji ve sosyolojiye dayanmış olur. Eğer din olgusu özsel ve işlevsel boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınacak olursa karşımıza nevi şahsına münhasır bir ilahiyat eğitimi çıkmaktadır. Aynı şekilde dindarlığın ne olduğu ve nasıl tanımlanacağı meselesi de yüksek din öğretiminden ne beklediğimizi etkilemektedir. Eğer dindarlaktan kastımız

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

sadece kitabî referansları kuvvetli kurumsal bir dindarlıksa bu durumda bunu besleyen unsurlar (mesela tefsir, hadis, fıkıh, kelim vb. derslerin öğretimi) ön plana çıkmaktadır. Şayet dindarlardan kastımız bireyin/ bireylerin ve/veya toplumun/toplumların din ve maneviyat olarak algıladığı hususlar ise din sosyolojisi, din psikolojisi, dinler tarihi vb. derslerden müteşekkil bir eğitim ile karşı karşıya kalırız. Ancak dindarlık denince kitabî-kurumsal temel ile geleneğin iç içe girdiği, her iki unsurun karşılıklı etkileşim içinde bireyi ve toplumu şekillendirdiği kabul edilirse, yine nev-i şahsına münhasır bir ilahiyat eğitimi ortaya çıkmaktadır.

Kuşkusuz dindarlıkların şekillenmesinde din anlayışları belirleyicidir. Tam bu noktada, “toplum olarak nasıl bir din algısına sahibiz, ihtiyaçlarımız neler, ilahiyatı şekillendirmek isteyenler nasıl bir din algısından hareket ediyorlar? vb. sorular hayati öneme sahiptir. Daha net ifadeyle şöyle sorabiliriz: “Türk toplumu İlahiyat Fakültelerinden ne bekliyor?”, “YÖK ilahiyatları nasıl şekillendirmek istiyor?”, “Toplumun talepleri ile YÖK’ün beklentileri uyuyor mu, uyuşmuyor mu?”

Gerek ilahiyat camiası, gerek YÖK, gerekse halk nezdinde kabul edilen görüş, “İlahiyatçı kimliğini temsil edebilen ilahiyatçıların yetiştirmesi gerektiğidir. Bu yaklaşım ilkesel olarak isabetlidir. Ancak “ilahiyatçı kimdir, nedir, nasıl olmalıdır?” sorusu ya cevapsız kalmakta ya da temelde kendi oluşturduğumuz öznel duyuş ve düşünüşlerden müteşekkil masa başında üretilmiş ilahiyatçı algısı ile çözümler üretilmektedir. Maalesef bugün sadece “ilahiyatçı kimdir, nedir, nasıl olmalıdır?” meselesi değil “akademisyenlerin ilahiyatçı algısı ve beklentisi nedir?”, “Halk, ilahiyatçılardan ne beklemektedir?” vb. sorular da bilimsel araştırmalara yeterince konu edilmemiştir. Dolayısıyla herkesin ilahiyatçı algısı kendi meşrebi, mezhebi, din algısı, dindarlık şekli ve dünya görüşüne göre değişmektedir.

İlahiyat fakülteleri, yapılanma ve program açısından hemen her siyasal dönemde tartışılmıştır. Günümüzde de bu tartışma olanca hızıyla ve farklı boyutlarıyla devam etmektedir. Çünkü mevcut ilahiyat programlarından ne YÖK, ne ilahiyat camiası, ne Diyanet, ne MEB, ne de halk memnundur. Her kesim, değişim ve dönüşümün gerekliliği hususunda hemfikirler. Asıl mesele değişim ve dönüşümün yönü ve niteliğinin, ne ve nasıl olacağına dögümlenmektedir. İşte bu noktada tarafların din ve dindarlık anlayışlarındaki farklılıklar devreye girmekte, ilahiyat programı siyasi-ideolojik ve dinsel kaygılarla tartışılmaktadır.

Bu tebliğde “ilahiyat fakülteleri ve ilahiyatçı nasıl olmalıdır?” sorusuna din bilimsel ve eğitim bilimsel perspektiften cevap aranacaktır. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı bu çalışmada veriler katılımlı gözlem tekniği ile toplanmış, anlayıcı gelenekle çözümlenmiştir.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Salon B

Yüksek Din Öğretiminde Bölümleşme

Departmentalization in Higher Religious Education

Bölümleşmiş Yüksek Din Öğretimi Uluslararası İslâmî İlimler Üniversitesi ve Uluslararası İslâm Kültür ve Medeniyeti Üniversitesi

*Departmentalized Higher Religious Education and International Islamic Sciences
University*

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Öcal, Uludağ Üniversitesi (Emekli) / Türkiye

Kurulduğu 1949 yılından itibaren Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim süresi 4 yıl idi ve tek tip program uygulanmakta idi. 1972-1973 öğretim yılında; “daha iyi niteliklere sahip, daha derin bilgilerle mücehhez, daha çok araştırma imkânına kavuşturulmuş elemanlar yetiştirmek düşüncesiyle” öğretim süresi 5 yıla çıkarılmıştır. Ayrıca aynı öğretim yılından itibaren fakültenin ilk üç yılında ortak derslerin okutulması, 4. ve 5. sınıflarının ise; **1) Tefsir ve Hadis (Temel İslâm Bilimleri) Bölümü, 2) Kelâm ve İslâm Felsefesi Bölümü** ismiyle iki bölüme ayrılması kararlaştırılmış ve uygulamaya konulmuştur.

Öte yandan, 1959’da İstanbul’da bir Yüksek İslâm Enstitüsü açılmıştı. Sonraki yıllarda öğretime başlatılanlarla Enstitülerin sayısı 8’e ulaşmıştı. Yıllarca 4 yıllık ve tek tip program uygulanan Yüksek İslâm Enstitülerinde 1978-1979 öğretim yılından itibaren; ilk iki senesinde ortak dersler okutulmuş, 3 ve 4. sınıfları; **1) Tefsir-Hadis Bölümü, 2) Fıkıh-Kelâm Bölümü, 3) İslâm Dini ve Esasları Bölümü** adlarıyla üç bölüme ayrılmıştı. Mezunlarının öğretmenliğe atanabilmeleri için her üç bölümde de, pedagojik Formasyon derslerine ortaklaşa yer verilmişti.

1971-1972 öğretim yılında Erzurum’da Atatürk Üniversitesine bağlı olarak öğretim süresi 5 yıl olan İslâmî İlimler Fakültesi açılmıştır. Bu fakültenin ilk iki senesinde ortak dersler okutulurken, 3. sınıftan itibaren; **1) Tefsir-Hadis Bölümü, 2) Kelâm ve İslâm Felsefesi Bölümü, 3) Fıkıh ve İslâm Hukuku Bölümü, 4) İslâm Dil ve Edebiyat Bölümü** başlıklarıyla dört bölüm oluşturulmuştur.

1982 yılında, Yüksek İslâm Enstitüleri ile Erzurum’daki İslâmî İlimler Fakültesi İlahiyat Fakültesine dönüştürülmüştür. Bütün İlahiyat Fakültelerinde 4 yıllık ortaklaşa tek tip / bölümsüz ders programı uygulanmasına geçilmişti.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

YÖK'ün aldığı bir karar gereği 1998-1999 öğretim yılında bazı İlahiyat Fakülteleri; **1) İlahiyat Lisans Programı, 2) İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümü**'ne ayrılmıştır. Ancak son defa 2013-2014 öğretim yılında öğrenci kaydı yapılan İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümü'ne bundan sonraki yıllarda YÖK yeni öğrenci kontenjanı vermemiştir. 2016-2017 öğretim yılında son mezunlarını veren bu bölüm fiilen kapanmıştır.

Hazırlayacağımız tebliğde;

Kısaca özetlendiği gibi, dini yükseköğretim kurumlarında geçmiş yıllarda farklı bölümleşme tecrübeleri yaşanmıştı. Biz bu tebliğimizde söz konusu tecrübelerden hareketle şu soruları gündeme getirip tartışmaya açmak istiyoruz:

* Ankara İlahiyat Fakültesi, Erzurum İslâmî İlimler Fakültesi ve Yüksek İslâm Enstitülerinde denenmiş bölümlenmelerden birine dönüş mü yapılmalı veya **yeni bir bölümleşme formatı mı geliştirilmeli?** Yahut fakülteler mevcut haliyle devam mı etmeli?

* Mevcut İlahiyat Fakülteleri bağlı buldukları üniversitelerin bünyelerinden ayrıılıp, kendi aralarında birleştirilerek müstakil "**Din Bilimleri Üniversiteleri**" yahut "**İslâmî İlimler Üniversiteleri**" ismiyle üniversiteler haline mi geliştirilmeli?

* Son yıllarda siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel alanlarda yaptığı ataklar ve ayrış ortaöğretim seviyesindeki İmam-Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri sebebiyle İslâm âleminde önemli bir konuma gelmiş bulunan Türkiye'de bir **Uluslararası İslâm Üniversitesi** kurulması gerekli mi?

Bu konularda yoğunlaştırmaya çalıştığımız düşüncelerimiz tebliğ halinde sunulurken, ilim heyetince tartışılıp, ortak akılla bir sonuca gidilmesi talep ve teklif edilecektir.

Yüksek Din Öğretiminde Yeni Bir Paradigma Olarak Bölümleşme: 'Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü' Önerisi

Departmentalization as a New Paradigm in Higher Religious Education: The Proposal of 'The Spiritual Counselling and Guidance Department'

Doç. Dr. Mustafa Koç, Balıkesir Üniversitesi / Türkiye

Türkiye'deki yüksek din öğretimi, akademik olarak Türk üniversite yapılanmasında yerini alan ilahiyat fakültelerinde yapılmaktadır. İlahiyat fakültelerinde verilen bu yüksek din eğitiminin kalitesi, geniş ölçekte teoloji lisans yeterliliğine bağlı olarak üretilen din hizmetinin kalitesiyle de ilişkilidir. Dolayısıyla akademik

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

başlamda içinde yaşanan dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir yüksek din öğretimi yapılanması, modern yaşamın ortaya çıkardığı sorunların çözümünde psiko-pedago-teolojik yaklaşımların gücünü de arttıracaktır. Bu bağlamda sosyal değişim hızının giderek arttığı Türkiye'deki yüksek din öğretimi, modernizm sonrası sınıfların kutsallığından sıyrılarak eğitim süreçlerini gerçek hayatla bütünleştirme zorunluluğuyla karşı karşıyadır. Tam da bu noktada, yüksek din öğretiminde bilgi üretilmesine ilişkin yeni yaklaşımlar, bilginin paylaşımıyla ilgili yöntem ve teknikler üzerinde de etkili olmaya başlamış, tüm öğretim süreçleriyle birlikte yükseköğretim aşamasında da yapısal dönüşümlere uzanan bir değişimi kaçınılmaz kılmıştır.

İlahiyat fakülteleri temelinde Türkiye'de verilen yüksek din öğretiminin 'zamanın ruhunu' yakalayacak ve çağın değişimlerine uygun biçimde alanda çalışacak 'ilahiyatçı/din uzmanı' yetiştiremediği düşüncesinden hareketle bu bildirinin temel amacı, lisans derecesi özelinde ilahiyat fakültelerinin lisans düzeyindeki akademik yapılanmasında revizyona gidilmesi için yüksek din öğretiminde yeni bir paradigma olarak "bölümleşme" temeline dayalı bir yaklaşımın önemini vurgulayarak yeni bir bölüm önerisinde bulunmaktadır.

Türkiye'de verilen yüksek din eğitiminin içeriğinin yeni yaşam koşullarına bağlı olarak lisans düzeyinde 'uzmanlaşma' yaklaşımıyla yeniden biçimlendirilmesi gerektiğini vurgulayan bildiriye sonuç olarak;

- Türkiye'de yüksek din öğretimi veren ilahiyat fakültelerinin lisans derecesinde mutlaka bölümleşme esasına dayalı bir lisans eğitimine ve dolayısıyla lisans diploma sistemine geçilmesi gerektiği;
- Buna göre;
 - (a)-Diyanet İşleri Başkanlığı'na cami-içi din hizmetlerini yürütmek üzere imam, vaiz ve müftü gibi kurum personeli yetiştirmek amacıyla şu anda aktif olarak yürürlükteki ilahiyat programı revize edilerek teolojik yoğunluğu artırılmış [i] "Din Hizmetleri Bölümü";
 - (b)-Milli Eğitim Bakanlığı'na ortaöğretim düzeyinde meslek dersleri ile ilk ve ortaöğretim düzeyinde din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni yetiştirmek amacıyla şu anda aktif olarak yürürlükteki DKAB programı revize edilerek pedagojik yoğunluğu artırılmış [ii] "Din Eğitimi ve Öğretimi Bölümü";
 - (c)-DİB, MEB, SB, ASPB, AB, MSB gibi bakanlıklara bağlı olarak manevi psiko-sosyal hizmet konseptinde yürütülen aile irşat büroları, yetiştirme yurtları, hastaneler, cezaevleri, huzurevleri ve ordu gibi kurumlarda çalışacak manevi danışmanları yetiştirmek amacıyla psikolojik yoğunluğu artırılmış [iii] "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü" olmak üzere üç bölüme ayrılması gerektiği;
- Bu türden bir bölümleşme paradigmasıyla lisans düzeyinde verilmesi hedeflenen 'teoloji derecesi/bachelor degree' eğitiminin ön-lisans düzeyini kapsayan 1. ve 2. sınıfların ortak derslerden, lisan-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

si tamamlayan 3. ve 4. sınıfların ise bölümleşme temeline dayalı 'lisans-uzmanlık' derslerinden oluşması gerektiği vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Yüksek din öğretimi, Lisans programı, Bölümleşme, Manevi danışmanlık ve rehberlik

Din Hizmetleri Alanındaki Hizmet Kalitesinin Artmasında İlahiyat/İslami İlimler Fakültelerinin Program Çeşitliliğinin Rolü

The Role of the Program Diversity of the Theology and Islamic Sciences Faculties in the Increase of the Service Quality in the Field of Religious Services

Doç. Dr. Saadetin Özdemir, Süleyman Demirel Üniversitesi / Türkiye

Toplumsal yaşamın bir gereği olarak insanlar farklı mesleklerde çalışarak maddi ve manevi açıdan tatmin olmaya çalışırken diğer taraftan topluma hizmet etmenin hazzını yaşarlar. Mesleklerini tercih ederken elbette ki cinsiyet, yetenek, fiziki ve zihni özellikler, sosyal ve kültürel çevre gibi farklı etkenler de söz konusudur. Aynı zamanda bu etkenler meslek tercihinde belirleyici olabilmektedir.

İlahiyat Fakültelerinin amacı genel olarak hem toplumun din eğitimiyle ilgili ihtiyaçlarını karşılamak hem de okullarda sağlıklı bir dini bilgi ve kültürün öğrencilere kazandırılmasını sağlamaktır. Dolayısıyla bu kurumlarda öğrencilere verilen alan bilgileri de bu yönde olmaktadır. İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi öğrencileri ülkemiz genelinde küçük farklılıklara rağmen genel olarak benzer müfredat programlarını uygulamaktadırlar. Söz konusu bu programlar, öğrencilerin mezun olduktan sonra görev aldıkları istihdam alanları dikkate alınmadan düzenlenmiştir.

Lisans eğitimi genel olarak öğrencinin meslek tercihinin büyük oranda belirlemektedir. Ancak İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi mezunlarının lisans eğitimlerini tamamladıktan sonra birbirinden farklı formasyonu gerektiren alanlarla karşı karşıya kaldıkları da bir realitedir. Aslında iki ana istihdam alanı gibi görünse de MEB'de DKAB öğretmenliği ve DİB'de imamlık, vaizlik, kur'an kursu öğreticiliği ve sosyal içerikli din hizmetleri olarak çok farklı alanlarda hizmet verme durumunda kalmaktadırlar. Hizmet vereceği alanı tanımama mesleki başarısızlığa, ailevi ve bireysel mutsuzluğa sebep olabilmektedir. Bu durum onların daha sonraki meslek hayatlarında gerekli olmayan bilgileri de öğrenmek zorunda olmaları gibi olumsuz bir tabloyla yüzleşmelerine neden olmaktadır.

16
Kasım
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Gözlem, deneyim, tecrübelerimiz ve zaman zaman öğrencilerle yapmış olduğumuz görüşmelerde bu durum öğrenciler tarafından da dile getirilmektedir. İşte gündeme getirilen ilahiyat fakültelerinin istihdam alanlarına yönelik yapılanmasıyla ilgili olarak gelecekte muhtemel hizmet alanlarında görev alacak öğrencilerin görüşlerinin önemli olduğu kanaatindeyiz. Tebliğimizde İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi öğrencilerinin, İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi lisans programlarının istihdam alanlarına yönelik yapılandırılmasıyla ilgili görüşlerini değerlendirmeye ve öğrencilerin vermiş olduğu bilgiler çerçevesinde önerilerimizi sunmaya çalışacağız.

İlahiyat Fakültelerinde Program Çeşitliğinin İmkânı Açısından Seçmeli Dersler Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation on Elective Courses in terms of the Program Diversity in Theology Faculties

Yrd. Doç. Dr. Ayhan Öz, Abant İzzet Baysal Üniversitesi / Türkiye

İlahiyat Fakültelerinde, 2014 yılında DKAB bölümüne öğrenci alımının durdurulmasıyla birlikte yıllardır uygulanmakta olan tek tip programa geri dönüşülmüştür. Bu program ilgili yükseköğretim kurumlarının, mezunlarına istihdam alanlarının gerektirdiği yeterlikleri kazandırmak noktasında eksik kaldıkları gerekçesiyle eleştirilmekte ve program çeşitliliğinin sağlanmasının gerekliliği uzunca süredir konunun uzmanlarınca dile getirilmektedir. Ne var ki şu ana kadar bu konuda kayda değer bir adımın atıldığını söylemek güçtür. Hiç şüphesiz burada izlenecek en sağlıklı yol İlahiyat çatısı altında istihdam alanlarına göre farklı programların hayata geçirilmesi olacaktır. Fakat kısa vadede bunun gerçekleşmesinin pek de mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Şu ana kadar, bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla, sadece Ankara İlahiyat Fakültesi'nin bünyesinde farklı programlar açması konunun kurumların inisiyatifine terk edildiği izlenimini vermektedir. İlahiyat Fakültelerinin özellikle din eğitimi alanında toplumun gün geçtikçe artan ve farklılaşan taleplerine cevap verebilmesi için meselenin daha kuşatıcı bir perspektiften ele alınma zarureti vardır. Bu çalışmada İlahiyat fakültelerinin programlarında yer alan seçmeli dersler üzerinden program çeşitliliğini sağlamanın imkanı üzerinde bir değerlendirme yapmak ve bu sayede farklı istihdam alanlarında görev yapacak kurum mezunlarının daha donanımlı ve mesleğe daha hazır hale gelmelerine katkı sunmak amaçlanmaktadır. Bunun için öncelikle kadro zenginliği de dikkate alınarak Türkiye'deki köklü İlahiyat fakültelerinin programlarında yer

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

alan seçmeli derslerin betimsel analizi yapılacak, ardından da İlahiyat çatısı altında yer alması muhtemel programların neler olabileceği noktasındaki tespitler paylaşıp, mevcut seçmeli derslerin hangi programla ilişkilendirilebileceği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu sayede mevcut seçmeli dersler itibariyle bir program çeşitliliğinin imkanı sınanacaktır. Program çeşitliliğini sağlayabilmek adına mevcut seçmeli derslere ek olarak bu programlarda yer alabilecek başkaca derslerin neler olabileceği noktasında da önerilere yer verilecektir. Buna ilaveten seçmeli ders havuzlarının nasıl oluşturulabileceği ve öğrencilerin ders seçimlerini nasıl yapacakları meselesi de ele alınacak, mevcut ders havuzu sisteminin bu bağlamda eksiklerine, özellikle de seçmeli dersler arasında mantıksal bir bütünlük ve sürekliliğin olmayışı ve mevcut ders havuzu mantığının aynı havuzda yer alması dolayısıyla birbiriyle ilişkili derslerin öğrenci tarafından seçilmesine imkan tanımaması gibi noksanlıklarına dikkat çekilmeye çalışılacaktır. Bu çalışmanın sonunda öğrencilerin, hem ilgilerini hem de gelecekte görev yapmayı istedikleri mesleki alanları dikkate alarak daha bilinçli ders seçimi yapabilmelerine yardımcı olacak bir seçmeli ders kılavuzunun hazırlanması da planlanmaktadır. Zira yapılan bir araştırma (Korukçu, 2012: 165, 171) öğrencilerin ders seçimi öncesinde yeterince bilgilendirilmediğini ayrıca zannedilenin aksine öğrencilerin ders seçiminde dersin içeriğinin ve mesleki beklentilerin belirleyici unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Salon C

Yüksek Din Öğretiminde Farklı Ülke Örnekleri-II

Examples from Different Countries in Higher Religious Education – II

Endonezya'daki Bir İslam Üniversitesi'nde Öğretmen Eğitimi ve Çok-kültürlülük

Teacher Education and Multiculturalism in an Islamic University in Indonesia

Prof. Dr. Raihani Raihani, Sultan Syarif Kasim Riau İslam Devlet Üniversitesi (UIN) / Endonezya

Indonesia is a country of cultural and religious diversity. Various ethnic and tribal groups live in the archipelago and show distinctive differences among each other. Many even do not understand languages

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

of other cultural groups within the same area. Different religious groups – Muslims, Christians, Hindus, Buddhists, Confucians and other traditional believers – live side-by-side in this country. These different groups have mostly lived in harmony creating an image of a tolerant and peaceful Indonesia, even though there have been some ethnic as well as religious conflicts throughout the modern history of Indonesia. In Post-Suharto regime, as some scholars observe, the hardening of Indonesian Islam (some call “a conservative turn”) has been occurring, because of the global politics, transnational ideologies, and responses to liberal Islamic movement, posing a threat to Indonesia’s harmony and peace (Bruinessen, 2013).

Considering the complex construction of Indonesian society and such a called conservative turn, many researchers and education practitioners call for the urgent implementation of multicultural education in schools. My previous research on this topic indicates alarming findings i.e. the inconsistency of government’s policies and schooling practices, the poor delivery of religious education in classroom, and the unjust practices towards within-school minorities (Raihani, 2014). Islamic education was found to have hardly exposed pupils to reasoning and religious diversity. So, multicultural education has so far not been the focus of Indonesian education.

This paper will examine the curriculum of the Islamic teacher education program at a State Islamic University in Indonesia. It argues that teacher education is a crucial phase in which student teachers acquire knowledge and develop pedagogical competencies by which they later teach pupils in schools. Good teacher education prepares student teachers for teaching pupils about the real situations of Indonesian multicultural society. Teacher education is an integral part of the education chain. This paper will be focused on answering the following questions: 1. How does the curriculum contain the teaching of multiculturalism? 2. How has been the curriculum oriented in building students’ multicultural capacity? and 3. What considerations were taken to develop the curriculum? This paper is based on my preliminary research on multicultural education in Islamic teacher preparation at my university involving curriculum analysis and in-depth interviews with the relevant department policy makers.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

IIUM (Uluslararası Malezya İslam Üniversitesi) gibi Öncü Kurumlar Üzerine Yapılan Bir Çalışma Temelinde Yüksek Din Eğitiminin Meseleleri ve Problemleri

Issues and Challenges in Higher Religious Education Based on a Study of Pioneering Institutions such as IIUM and others

Dr. Abdin Chande, Adelphi Üniversitesi / Amerika Birleşik Devletleri

In the last several centuries Islam and Muslims have faced a multitude of challenges that are unique both in their nature and their scope. These challenges stem from the modern advances that accompanied the colonial and neo-colonial or post-colonial developments that shaped and reshaped in quite profound ways the intellectual culture and institutions of Muslim and non-Muslim societies. More specifically, invented for quite a different culture, and emerging from the internal needs of the Western societies, the Western educational system that was introduced in these countries bears a clear imprint of European secular, materialistic values that are rooted in a worldview from which God has either been removed or abstracted. It is this worldview that governs life and thought in Western as well as many other non-Western countries around the world.

It was in response to such challenges that in March 1977 the First World Conference on Muslim Education was convened and from which a number of developments followed, including the founding of an International Institute of Islamic Thought (IIT later known as IIIT) in Herndon, Virginia, in the U.S. with a number of branch offices. This was accompanied by the establishment of the International Islamic Universities in Malaysia [IIUM] and in Pakistan. Similar institutions were established elsewhere.

Pursuing a faith-centered learning, the Islamizing discourse or Islamization of knowledge project as conceived by leading Muslim thinkers such as Ismail al-Farooqi, Sayyid al-Attas, Hossein Nasr and others outlined a bold vision of an educational system that hoped to reunite or bring together once again revelation (banished or marginalized from the public square) and reason (in the West enthroned as the only valid intellectual and analytical category of thought) under one roof.

It is in relation to such efforts that this paper hopes to examine how the institutions of higher religious learning (including the Islamization of knowledge project) have developed and fared in Malaysia [IIUM], School of Islamic and Social Sciences/SISS in Leesburg, Virginia (US), IAIN (Islamic university of Indonesia

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

educational system) in Indonesia and other countries. Ultimately, the questions to be investigated relate to Muslim encounters with modernity and how Muslims hope to reshape this modernity as it impacts the current state of higher religious learning in their countries. They also hope to revive the Islamic tradition, in particular, emphasis on Arabic language skills as a key component for accessing Islam's classical heritage. Similarly, they seek to produce new educational resources suitable for the new generation of young Muslims trained in both the traditional and modern methods/ways of acquiring knowledge. The aim is to create a positive climate for intellectual pursuits; train a competent staff able to engage both the classical and modern textual and learning traditions; and use institutions of higher learning as sites for developing empowered spiritual ontologies and for promoting academic excellence.

Yüksek Din Eğitimi: Al-Huda Uluslararası Yardım Kuruluşunun Dinamizm ve Başarısını Anlamak

Higher Religious Education: Understanding The Dynamism and Success of Al-Huda International Welfare Foundation

Rukhsana Shaheen Waraich, Uluslararası İslam Üniversitesi Islamabad / Pakistan

Muslims are living in the era of intellectual crisis primarily because there is a dearth of knowledge in the Islamic world. Not to talk of science and technology only, the sad state of affairs, however, includes traditions of Islamic knowledge as well. Time and again the crisis compelled Muslims to have serious contemplation that consequently resulted in the emergence of different institutions and movements for its revival. In this regard, some of the institutions became instrumental in enlivening the traditions of Islamic knowledge in Muslim societies. The study of such institutions and movements, therefore, is a very fruitful exercise in order to scrutinize their teaching-learning methodology and process, the backbone of their success.

Alhuda International Welfare Foundation is one of the institutions, among others, making a great impact in the lives of Urdu speaking women by bringing them closer to the texts of Islamic knowledge. Founded in 1994 in Islamabad (Pakistan) by Dr. Farhat Hashmi as an Institution for imparting Islamic knowledge to women, Alhuda has now taken the shape of an active social movement. From India to Australia, Sri Lanka to Canada; Alhuda's students and branches can be found everywhere. Initiated by Dr. Hashmi, it was like a

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

global wave of Qur'anic knowledge through which uncountable students became a beacon for spreading the teachings of Islam. For this reason, Dr. Hashmi has been included in the "List of 500 Most Influential Muslims" in 2017, 2016, 2014/2015, 2013/2014, 2012, 2011 and in 2010 published by the Royal Islamic Strategic Studies Centre, affiliated with the Royal Aal al-Bayt Institute for Islamic Thought, in Amman, Jordan.. Moreover, the impact can be measured in terms of the literature produced in abundance on Alhuda which includes: Doctoral and Master's thesis, research papers, book chapters and articles. For instance, Sumayya Kassamali's Master's thesis from University of Toronto, Doctoral thesis of Sadaf Ahmed from Syracuse University and Khanum Sheikh's from University of California.

This very strong wave, transforming the entire fabric of Pakistani society, has also attracted the criticism from liberals and typical orthodox Madāris

In the above context, this study is aimed to analyze the educational application of Alhuda, i.e. its courses, syllabus, teaching methodology etc. The study will include the researcher interviewing the students and teachers of Alhuda to have a deeper understanding of the methodology employed by this remarkably successful Institute. It will further scrutinize the criticism leveled against the Institution.

III. Oturum: 14:30 – 16:00

Salon A

Yüksek Din Öğretiminde Kalite – I

Quality in Higher Religious Education – I

Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Felsefemiz Var mı?

Do We Have a Philosophy of Educating Religious Education Teachers?

Prof. Dr. Muhammet Şevki Aydın, Erciyes Üniversitesi / Türkiye

Öğretmen yetiştirme felsefesi, öğretmen yetiştirme sürecine ilişkin bütün iş ve işlemlerin belli bir tutarlılık ve bütünlük içinde yürümesini kılavuzlayan üst bakıştır. Bu felsefi bakış, bir eğitim sisteminin nasıl bir öğretmen yetiştirmek istediğini, niçin böyle bir öğretmen peşinde olduğunu bildiği, onun idrâkinde olduğu ve yeni şartları, ihtiyaçları gözeterek bu konu üzerinde sürekli düşünüp bilgi ve görüş üretmek suretiyle istikrar içinde değişip gelişmeyi düzenlemesi anlamına gelir.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

“Nasıl bir öğretmen yetiştireceğiz?” sorusu fildişi kulede, masa başında kurgulanarak, ayaküstü görüşmelerle cevaplanacak değildir. Oldurulacak olan, şöyle veya böyle farklı ve değişik özellikleriyle yeni olsa da, her halükârda ‘olan’ üzerinde boy atacak, ona dayanarak var olacaktır. “Nasıl bir öğretmen yetiştirmek istiyoruz?” sorusu önemli olmakla birlikte “Nasıl bir öğretmene sahibiz?” sorusu en az onun kadar önemlidir. Bu yüzden, istenen öğretmenin yetiştirilmesine yönelik geliştirilen projeler, ülkenin mevcut şartları ve ihtiyaçlarıyla irtibatlı olmak durumundadır. Haliyle, tarihsel geçmişin önümüze koyduklarıyla bugünün şartları ve imkânları arasında güçlü ilişkiler kurmak ve bunun için her iki boyuta ilişkin yeterli bilgi ve beceriye sahip olmak gerekmektedir. Yerelden hareket etmekle birlikte onunla evrensel olanı bütünleştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğretmen yetiştirme felsefesi, öğretmen yetiştirme sürecinin kurumsallaşmasıyla, sistemleşme biçimiyle somutlaşır. Dolayısıyla, öğretmen yetiştirme sürecinin kurumsallaşma durumuna bakarak, ona ruh veren bir felsefenin olup olmadığını ve varsa ne olduğunu anlamak mümkündür. Öğretmen yetiştirmenin bir üslubu, iç tutarlılığı, bütünlüğü, özgünlüğü, dayandığı bir felsefenin olduğuna işaret ettiği gibi, üslupsuzluğu, tutarsızlığı, gelişigüzelliği, ahenksizliği, karmaşalığı ve geleneğinin olmaması da bir felsefeye dayanmadığını gösterir. İşte ülkemizde din eğitimi öğretmeni yetiştirme işinin dayandığı bir felsefenin, bir üst fikrin, bir ana mantığın olup olmadığı meselesini, din eğitimi öğretmeni yetiştirmenin kurumsallaşması ve sürecin işleyişi üzerinden değerlendirebiliriz. Bu işleyişin niteliğini, sadece şu son on yılda ortaöğretime din eğitimi öğretmeni yetiştirme konusundaki değişiklikler kronolojisi göstermeye yeter.

2006-2016 yılları arasında ortaöğretime din eğitimi öğretmeni yetiştirmeye yönelik farklı programlar uygulanmıştır. Bu programlar ortaöğretim DKAB öğretmenliği ve İHL meslek dersleri öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programları ile pedagojik formasyon sertifika programıdır.

-2007 yılında, 2001-2002 öğretim yılından itibaren İlahiyat Fakülteleri mezunları için uygulanan 1.5 yıl süreli Tezsiz Yüksek Lisans programındaki bazı derslerin adları ve kredileri yeniden düzenlenmiş;

-2008 yılında bazı dersler kaldırılarak programda tekrar düzenlemelere gidilmiş ve programın 1,5 yıl olan süresi 1 yıla indirilmiştir.

- 2009 yılında tezsiz yüksek lisans programları, Ankara Üniversitesinin tekeline çıkarılmış Atatürk, Dokuz Eylül, Fırat, Marmara ve Ondokuz Mayıs Üniversitelerinde de açılmıştır.

- 2009-2010 eğitim-öğretim yılından başlamak üzere İlahiyat Fakültelerinde bir yıllık süreyi kapsayan Pedagojik formasyon sertifika programının, lisans öğrencilerine ve mezunlara açılması kararlaştırılmıştır.

-2010 yılında Tezsiz Yüksek Lisans programları uygulamadan kaldırılmıştır.

- 2011 yılında Pedagojik formasyon sertifika programına, İlahiyat Lisans öğrencileri hariç tutularak sadece ilahiyat mezunlarının katılması kararlaştırılmıştır.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

- 26 Mart 2014 tarihinde alınan kararla yükseköğretim programlarından mezun olanlar için geçerli pedagojik formasyon eğitimi sertifika programının, lisans öğrencileri için de açılmasını ve I. öğretim, II. öğretim, hafta sonu, yaz okulu, uzaktan ve açık öğretim gibi farklı alternatiflerin de devreye sokulması sağlanmıştır.
- 12.11.2015 tarihinde aldığı kararla YÖK, pedagojik formasyon eğitimi sertifika programı için kota koymuş ve bütün üniversiteler için 15.000 kişilik kontenjan belirlemiştir.
- 18.11.2015 tarihli kararıyla YÖK, bir önceki kararından vaz geçerek kontenjan belirleme yetkisini üniversitelere bırakmıştır.
- 07.06.2017 tarihinde yaptığı toplantıda YÖK İlahiyat Fakültelerinde Pedagojik Formasyon eğitimi verilmesini kararlaştırmıştır. Ancak gönderilen ilgili yazı uygulamanın nasıl olacağı konusunda kapalı olduğundan dolayı,
- 23.06.2017 tarihinde,
- 19.07.2017 tarihinde ve
- 25.08.2017 tarihinde gönderilen yazılarla uygulamanın nasıl olacağına ilişkin yeni kararlar üniversitelere iletilmiş, henüz sorun muğlaklığını korumaktadır.

Yüksek Din Öğretiminde Niteliğin Artırılmasına Yönelik İhtiyaç ve Bir Uygulama Modeli Önerisi

The Need to Improve the Quality in Higher Religious Education and an Application Model Proposal

Prof. Dr. Muhiddin Okumuşlar, Necmettin Erbakan Üniversitesi / Türkiye

Ülkemizde İslami ilimlerin öğretildiği yüksek öğretim kurumu olarak İlahiyat (ve eşdeğer diğer) Fakülteleri'ndeki öğretim kalitesi, kurum içi ve dışı birçok kesim tarafından tartışılmakta ve sürekli olarak yetersizlik dile getirilmektedir. Yüksek din öğretimi hakkındaki bu eleştirileri -insafsız, tarafgir, cemaatsel olanlarını dışarıda bırakmak kaydı ile- dikkate almak ve bu konuda gereken girişimleri yapmak durumundayız. Böyle bir girişim ve değişimin, fakültelerin kapatılma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu ve içinin her yönüyle boşaltılmaya çalışıldığı bir dönemden, mevcut siyasi yapının en üst düzeyinden verilen destek ile her ilimize bir fakültenin açıldığı ve önündeki tüm yasal engellerin kaldırılıp olabilecek tüm imkanların sağlandığı günümüzde konunun ilgilendirdiği yönetim ve akademisyenlerin üzerine büyük bir sorumluluk yüklediği aşikardır.

16
Kasım
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Yüksek din öğretimine yapılan eleştirileri üç ana grupta toplamak mümkündür:

1. Gelenekçilik yönüyle yapılan eleştiriler

Yüksek din öğretimindeki kalite eksikliği kimi kesimler tarafından gelenekten kopma bağlamında ele alınmaktadır. Bu görüşün makul gerekçeleri olmakla birlikte eleştiri sahipleri, öğrencilerin geleneği bilmedikleri için yetersiz olduklarını savunmaktadırlar.

2. Modernist Temelli Eleştiriler

İlahiyat öğretiminin çağa uygun olmadığını dile getiren eleştiriler de çoğunlukla geleneği tümüyle reddetme şeklinde ortaya çıkmaktadır.

3. Mezunların Yeterliliğine İlişkin Eleştiriler

Bu konudaki eleştirilerin çoğu ne yazık ki tartışılmaz durumdadır. Bilgi birikimi ile ilgili konuda, kendi özel gayreti ya da dışarıdan destek almadan -ki bu durum da çok farklı ve sakıncalı sonuçlara sebep olabilmektedir- sadece fakültenin müfredatı ile yetinen ve mezun olan öğrencilerimiz, istihdam alanlarında gereken yeterlik ve yetkinliği gösterememektedirler.

Bu bildiriye yukarıda özetle ele alınan sorunlar ve buna bağlı oluşan öğretim faaliyetlerinin niteliği ele alınacak ve niteliğin artırılması için yapılması mümkün olan öneriler sunulacaktır.

Yüksek Din Öğretiminde Nicelikten Niteliğe Geçiş Sürecinde İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Yeterliklerini Belirlemenin Önemi: (Yaygın Din Eğitimi Alanı)

The Importance of Determining the Qualification of Theology Faculty Students in the Process of the Transition from Quantity to Quality in Higher Religious Education (The Field of Universal Religious Education)

Doç. Dr. Mehmet Korkmaz, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi / Kırgızistan

Ülkemiz yüksek öğretim sistemi içerisinde yer alan İlahiyat fakülteleri, dinle ilgili konularda bilimsel araştırma yapma, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ihtiyaç duyduğu din eğitimi öğretmeni ihtiyacını karşılama, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ihtiyaç duyduğu din görevlisi ihtiyacını karşılama gibi fonksiyonları yerine getiren ve lisans düzeyinde eğitim veren din eğitimi kurumlarıdır. (Ayhan, H. 1999:255) Bugün sayıları yüze yaklaşan, ilahiyat fakültesi, İslami ilimler fakültesi, din bilimleri fakültesi gibi farklı isimleri de olan bu kurumlarda uygulanan programlar ve yaşanan sorunlar büyük ölçüde ortaktır.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Bu kurumlarda eğitime başlayan öğrenciler, dört veya beş yıllık (bazı fakültelerde hazırlık sınıfı da vardır) eğitimlerini tamamladıktan sonra “ilahiyat lisans diploması” almakta, bu diploma ile meslek ararına girmektedirler. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmenlik yapmayı, yani örgün din eğitimi alanında çalışmayı düşünenler pedagojik formasyon eğitimi alma telaşına düşerken, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çalışmayı düşünenler ise yeterlik sınavlarıyla karşı karşıya gelmekte, bu alandaki mesleklerle (imamlık, Kur’an kursu öğreticiliği, vaizlik vb.) henüz hazır olmadıklarını, önemli bir takım eksikliklerinin olduğunu söz konusu yeterlik sınavlarında fark etmektedirler. “Yeterlik” kavramı, genel olarak, “Bir işi veya görevi kabul edilebilir bir düzeyde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken özellikler bütünü” olarak tanımlanabilir. (Bursalıoğlu, Z.,1981:5) Bu bütünün içine bilgi, beceri, tutum vb. özellikler girmektedir. Uzmanlaşma ve nitelikli iş gücünün öne çıktığı günümüzde her görev ya da meslek alanına ait yeterliklerin belirlenmesi ve bu yeterliklerin nasıl kazandırılıp ölçüleceğinin kararlaştırılması önemli hale gelmiş, (Başar, H. 1995:64) MEB, DİB gibi kurumlar yeterlik belirleme çalışmaları yapmışlardır.

İlahiyat fakülteleri gibi belli mesleklerle eleman yetiştiren kurumların yeterlik belirleme çalışması yapması, eğitim programlarını buna göre hazırlaması, uygulama-değerlendirme süreçlerini bu yeterlikler doğrultusunda gerçekleştirilmesi son derece önemlidir. Zira bu gerçekleştirilebilirse, bu fakültelerin vizyon ve misyonuna yönelik ilkeler, hedefler daha sağlıklı belirlenebilecek, eğitim programlarındaki gelişmişlikler daha aza incek, eğitim süreçleri bir sistem bütünlüğü içinde yürütülebilecektir. Ayrıca yeterliklerin belirlenmesi eğitim ortamlarının düzenlenmesinde, söz konusu programları yürütecek öğretim elemanlarının niteliklerinin geliştirilmesinde, fakülte öğrenci seçiminde, performans değerlendirme ve akreditasyon çalışmalarının daha sağlıklı yapılmasında temel yol gösterici olarak işlev görebilecek, (Akyürek, S. 2005: 178; Korkmaz, M, 2010: 242) bu fakültelerde öğrenim görmekte olan öğrenciler, söz konusu yeterlikleri önemli ölçüde kazanmış olarak, daha hazır bir şekilde meslek/çalışma hayatına başlayabileceklerdir. Böylece çeşitli araştırmalarda dile getirilen yeterlik sorunlarını da daha az yaşayacaklardır. (Öcal, M. 2003: 58; Onay, A, 2003:416; Dam, H, 2003: 425-445; Korkmaz, M. 2012: 67-70, Ay, M. E., 2005: 95-96; Koç, A., 2005: 54, 88,91, Özdemir, S., 2003: 541, Doğru, A., 2008:91-93; Erdemli, K.A.,2010: 635).

Şu halde, ilahiyat fakültelerinin yeterliklerinin belirlenmesi önemli bir ihtiyaçtır. Bu çalışmada yeterlik belirleme süreçleri, ilkeleri ortaya konduktan sonra, “yaygın din eğitimi çerçevesinde, ilahiyat fakültesi mezunlarının sahip olmaları yeterliklerin neler olabileceği” sistematik ve şematik bir şekilde gerekçeleri ile ortaya konmaya çalışılacaktır. Kuramsal bir özellik taşıyan bu çalışmaya ilişkin veriler din eğitimi ve eğitim

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

bilimleri alanına ilişkin literatür taranarak, kitap, tez, makale, bildiri, belge vb. kaynaklardan elde edilmiş, ortaya konulan yeterlik listesi, YÖK, MEB, DİB gibi kurumların belirlediği yeterlikler başta olmak üzere, ilahiyat fakültesi mezunlarının yaygın din eğitimi alanında görev yaptıkları mesleklerin özellikleri de dikkate alınarak oluşturulmaya çalışılmıştır.

Türkiye’de İlahiyat Eğitimi Konu Edinen Araştırmalar

Studies on Theology Education in Turkey

Yrd. Doç. Dr. Z. Şeyma Altın, İstanbul Üniversitesi / Türkiye

Arş. Gör. Sümeyra Köksal, Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Bu çalışma, Türkiye’de ilahiyat eğitimi konu edinen araştırmaların tam bibliyografyası üzerinden bu alanla ilgili akademik birikimi değerlendirmektedir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin açılışı olan 1949 yılı bibliyografya için başlangıç tarihi olarak alınmıştır. Türkiye’de İlahiyat fakültelerinin kurumsal tarihi, programları, hocaları, öğrencileri, mezunlarını konu alan her türlü yayın tespit edilmeye çalışılmıştır. Tespit edilen yayınlar yayın türü (tez, makale, kitap, rapor vb.), yayın tarihi, yayınlandığı yer, yazar sayısı, yazar ünvanı, yazar branşı gibi açılardan kaydedildiği gibi, kendi tespit ettiğimiz bazı kategoriler açısından da incelemeye tabi tutulmuştur; araştırmada kullanılan metot (tarihsel değerlendirme, teorik değerlendirme, nicel araştırma, nitel araştırma), araştırmanın anahtar kelimeleri ve ana temaları (kurumsal tarihçe, ilahiyat fakültelerinin fonksiyonları, kurumsallığı, müfredat programları, bölümleri, münferit dersler, hocaları, öğrencileri, mezunları, istihdam alanları, akademik yayın faaliyetleri, sorunları vb.) gibi. Bibliyografyanın oluşturulması için kütüphane kayıtları, online veri kaynakları ve ilgili yayın kaynakçaları taranmış; içerikle ilgili temaların ve anahtar kelimelerin belirlenebilmesi için tam metinler elde edilmiştir.

Belirli bir alandaki literatüre ilişkin çalışmalar söz konusu alanda geline nokta değerlendirilmek için pek çok fırsat sunmaktadır; en çok ele alınan konular, zaman içerisinde değişen temalar, metodik yönelimler gibi. Bu analiz aynı zamanda ilahiyat alanında çalışmaların yeterliliği, geri planda kalan hususlar ve ileriye yönelik ihtiyaçların ortaya konulması için de işaretler sunmaktadır.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Salon B

İlahiyat Araştırmaları – I *Theology Studies – I*

Yüksek Din Öğretimi Bağlamında Kalam İlminin Konumu ve Problemleri *The Position and Problems of the Science of Theology in the Context of Higher Religious Education*

Prof. Dr. Mehmet Evkuran, Hitit Üniversitesi / Türkiye

Kelam ilmi ortaya çıktığı dönemden bu yana Müslüman toplumunun inanç, düşünce ve sosyal problemleri ile iç içe olmuştur. Kelam konularının ve tartışmalarının belirlenmesinde toplumsal ve tarihsel ihtiyaçlar etkili olmuştur. Devlet başkanlığı, büyük günah işleyen müminin durumu, kader, insan fiilleri, Allah'ın varlığı ve sıfatları, peygamberlik, bilgi ve varlık konularına dair kelam birikimi, Müslüman toplumunun rasyonel kurulumu ve toplumsal hassasiyetlerin oluşumuna dair kelam tartışmaları, Müslüman zihniyetinin oluşmasında doğrudan ya da dolaylı olarak kurucu rol oynamıştır.

Tarihsel çöküş, entelektüel durgunluk ve toplumsal kaos gibi gelişmelerden, bilimsel bir kurum olan kelam da etkilenmiştir. Müteahirûn döneminde ise seçkin bir disipline dönüşen kelam, aşırı felsefleşerek Müslüman toplumunun gerçekliğinden uzaklaşmaya başlamıştır. Az sayıda gönüllü ulemanın gündeminde yer alan dili ağır, konuları karmaşık bir bilime dönüşmüştür. Toplumsal hayattan çekilen kelam, saldırı ve eleştiriler karşısında kendisini savunacak yetkin ilim adamı bulamayacak derecede marjinalize olmuştur. Gazzâlî'nin kelam ilminin yerine ve hedeflerine dair düşüncelerinin etkili olduğu bir süreç yaşanmış ve kelam medreselerde sınırlı oranda okutulan bir ders haline gelmiştir.

Modern dönemde tekrar keşfedilen kelam, toplumun zihinsel sorunlarına çözümlerin arandığı bir şifa kaynağı olarak gösterilmiştir. Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyetin ilk dönemlerinde bazı ilim adamları tecdit ve içtihad kavramları ekseninde kelamın kurucu rolüne dikkat çekmişler ve yenilik önerilerini kelam üzerinden dile getirmişlerdir.

Kelam beklentileri karşılayabilir mi? Geleneksel kelam birikiminin yapısı ve sorunları nelerdir? İslam dünyasında yaşanan sorunların çözümüne ne gibi katkılar sunabilir? Yüksek din öğretiminde kelam ilminin

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

öğretimi yeterli düzeyde midir? Ne gibi yeniliklere ihtiyaç duyulmaktadır? Özellikle lisansüstü düzeyde yapılan kelam öğretiminin sunduğu imkanlar ve yaşanan sorunlar nelerdir?

Çalışmada yukarıdaki sorulara cevap aranacak ve kelam ilminin öğretimine dair önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar kavramlar: Yüksek din öğretimi, İslam dünyası, kelam ilmi, İlahiyat fakülteleri, lisansüstü öğretimi, zihniyet problemleri.

Yüksek Din Öğretiminde 'Felsefe'ye Yer Bulmak

Finding a Place to 'Philosophy' in the Higher Religious Education

Prof. Dr. Celal Türer, Ankara Üniversitesi / Türkiye

Türkiye'de yüksek din öğretiminin bugünkü durumunun geçmişteki oluşumunda kök salan bir dizi siyasi, kültürel ve ekonomik nedenlere bağlı olduğu aşîkârdır. Osmanlının son dönemi ile Cumhuriyet dönemindeki din öğretimi algısını oluşturan nedenleri analiz etmenin çok kapsamlı bir işçilik gerektirdiği erbabınca malumdur. Bu işçiliğin eğitimde ve özellikle yüksek din öğretimi algısındaki "değişmeler" ve "devamlılıklar" eksenini üzerinden yapılması bir gerekliliktir. Cumhuriyet döneminde yüksek din öğretiminde "değişmeler" eksenini yansıtan önemli bir olgu "felsefe" derslerine yer bulma sorunudur. Esasen bu mesele "Nasıl bir ilahiyatçı" talep edilmektedir sorunuyla at başı ilerleyen, ama "ders eksiltme ve arttırma" ya da "bir bilgi sorunu" olmaktan çok temelde gerçekliğin nasıl idrak edildiği ya da bir zihniyet ve bakış açısı sorunuyla yanıtlanmaktadır. Var olan bir durum içindeki bir tür krize işaret eden bu sorunun seslendirilmesi esasen yüksek din öğretiminde derinleşme ve kendi sınırlarımızın tespitine hizmet edeceği kolayca görülebilir. Bireysel özgürlük kavramının geliştiği ve genişlediği bir dünyada yüksek din öğretimini daha esnek ve günümüz insanının sorunlarına yakın bir düzlemde ele alma zorunluluğunun gittikçe artmakta olduğunu; sorunlara kayıtsız kalınamayacağı ve yüksek din öğretimi alanında daha cesur, eleştirel ve yeniden yapılanmacı damarın güçlenmesi gerektiği umut edilebilir. Ancak tüm bunların yüksek din öğretimine yaraşır biçimde; karşılıklı anlayış ve makul bir eksende gerçekleştirilmesi gerekir. Bu tebliğ, yüksek din öğretiminde "felsefe"ye yer bulma hususunun, "gerçekliğin idraki" ya da "bir zihniyet ve bakış açısı" sorunu olduğunu deneyimlerimiz üzerinden irdelemeyi hedefler.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

İlahiyat Disiplinlerinin Din Sosyolojisiyle İlişkisi

The Relation Between the Theology Disciplines and the Sociology of Religion

Doç. Dr. İsmail Demirezen , İstanbul Üniversitesi / Türkiye

İlahiyat disiplinleri genelde tüm dinlerin özelde ise İslam'ın ortaya koyduğu anlam dünyasını mümkün olduğu kadar ilk kaynaklarına giderek anlamaya ve açıklamaya çalışan disiplinler olarak anlaşılırsa, genelde sosyolojinin özelde ise din sosyolojisinin bulgularından faydalanması bir imkân değil bir zorunluluktur. Söz konusu anlam dünyalarını anlamak ve açıklamak için hiç kuşkusuz ilahiyatçı ilk olarak kendi toplumsal bağlamının ve ön anlamlarının farkında olması gereklidir. Çünkü Hans-Georg Gadamer'in de ifade ettiği gibi anlama epistemolojik değil ontolojiktir. Söz konusu farkındalığın oluşmasını sağlayacak en önemli disiplinlerden birisi sosyolojidir. Toplumsal yapıları incelemeyi ve anlamayı hedef edinen sosyoloji söz konusu farkındalığın oluşmasını sağlamada önemli bir imkândır. Dolayısıyla ilahiyat disiplinleri ile sosyoloji ve din sosyolojisi arasındaki ilişki bir zorunluluktur.

Bu zorunluluğu daha iyi anlamayı amaçlayan bu çalışmada ilk olarak Gadamer'in yaklaşımı temel alınarak anlama üzerine kuramsal bir yaklaşım ortaya konulacaktır. İkinci olarak Sosyolojinin ve Din Sosyolojisinin toplumsal bağlamın anlaşılmasına ve önyargıların deşifre edilmesine nasıl katkı yaptığı ele alınacaktır. Son olarak bu farkındalığın İlahiyat Disiplinleri üzerindeki etkisi ve katkısı araştırılacaktır.

Din Araştırmalarında Disiplinler Arası Etkileşim: Kur'an'ın Anlaşılmasına Dinler Tarihi Perspektifli Yaklaşım

Interaction Between the Disciplines in the Field of the Studies on Religion: An Approach in Understanding the Qur'an from the History of Religions Perspective

Prof. Dr. Hakan Olgun, İstanbul Üniversitesi / Türkiye

Ülkemizde yüksek din eğitimi ilahiyat fakülteleri nezdinde sürdürülmektedir. İlahiyat fakülteleri temel İslam bilimleri, İslam tarihi ve sanatları ile felsefe ve din bilimleri bölümlerinden müteşekkildir. İslam tarihi ve sanatları bölümünü temel İslam bilimleri bölümüne yakın olarak değerlendiresek, felsefe ve din bilimleri bölümü ile temel İslam bilimleri bölümü arasında ilahiyat çalışmalarına dair düalist bir görünümün ortaya çıktığı vaktadır. Genel anlamda temel İslam bilimlerinin klasik ve nakilci bir metot izlediği, felsefe ve din

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

bilimlerinin Batılı bir çizgide ilerleyen, “yabancı” ve hatta modernist bir perspektife sahip olduğu yaygın bir kanaattir. İlahiyat fakültelerindeki bu durum, birbirini görmezden gelen bölümlerin kendi alanlarının kavram, kuram ve metodlarına hapsolmuş steril bir zihni yapılanmanın oluşmasına yol açmaktadır. Hâlbuki temel İslam bilimleri bünyesinde üretilen bilginin daha geniş bir akademik ufkun konusu olması için mutlaka felsefe ve din bilimleri alanındaki disiplinlerin aracılığına ihtiyaç duyduğu açıktır. “Ulum-i İslamiyye”nin ürettiği doktrinlerin toplumsal dile tercüme edilmesi, psikolojik zemine aktarılması ve evrensel düşünce ekollerinin dikkatine sunulması için felsefe ve din bilimleri disiplinlerinin metodolojisine tâbi tutulmasının gereğinden söz edebiliriz. Böylece Kur’an ve sünnet/hadis temelli öğretilerin sosyoloji, psikoloji, mitoloji, felsefe ve fenomenoloji gibi bilim dalları ile küresel zihni düzeleme taşınması mümkün olacaktır. Ulaşılan bu tespit bizi ilahiyat alanlarının tümünde disiplinler arası iletişim ve işbirliğine zorlamaktadır. Örneğin yüksek din eğitiminin konusu olması itibarıyla Kur’an’ın “doğru anlaşılması” konusunu ele alalım. Bu konu öncelikle akademik bir bakış açısı ve buna bağlı olarak Temel İslam Bilimleri disiplinlerinden farklı bilimsel metodların uygulanmasını zaruri kılmaktadır. Küresel ölçekte modern bilimsel çalışmalar, geçmişte kalmış zamanların zihinsel müktesebini keşfetme konusunda pek çok bilim dalının gelişmesine imkân vermiştir. Arkeoloji, mitoloji, filoloji, sanat, fenomenoloji ve antropoloji gibi pek çok sosyal bilim kadim toplumları sosyal, ekonomik, kültürel ve inanç boyutlarıyla tanımlama fırsatını yakalamıştır. Söz konusu bilim dalları Kur’an’da bahsolunan pek çok kıssa, mesel, hüküm, tasvir ve örneklemeler için geleneksel yorum/tefsir ve-rilerinden farklı bir bilgi kaynağı olarak karşımıza çıkmıştır. Örneğin Yahudi kutsal metninde dile getirilen anlatıların tarihsel gerçekliğini tespit açısından “Biblikal arkeoloji” bilim dalı, din araştırmalarında etkisini hissettiren bir otoriteye sahip olmuştur. Bu gibi modern din araştırmaları metodlarının Kur’an’ın anlaşılmasında da önemli bir katkı sağlayacağı, klasik çağlarda üretilen yorumsal/tefsiri yaklaşımlara deskriptif verilerle yeni bir bakış açısı kazandıracığı düşünülebilir. Söz gelimi, Kur’an’da adı geçen Sabiiler’in anlaşılması için Mandeanelere ilişkin modern dinler tarihi çalışmalarının incelenmesini gerektirmektedir. Saffat suresinde bahsedilen “Baal” kavramının analizi için Yahudilik tarihinin bilinerek arkeolojik verilerin yorumlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Hz. Musa’nın ilahi çağrısı karşısında “ben sizin en yüce rabbiniz değil miyim” diyen firavunun psikanalitik değerlendirilmesi ve Kızıldeniz’de boğulan firavunla birlikte Mısır mitolojisinin tanrısı Horus’un da boğulduğuna ilişkin yorumların tetkiki gerekmektedir. Bu bildiride temel İslam bilimleri alanının doğal konusu olan Kur’an’ın doğru anlaşılması meselesine dair bir felsefe ve din bilimleri disiplini olan

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

dinler tarihi bilim dalının kuram ve metotları çerçevesinde örneklemeler yapılmasına çalışılacaktır. Ancak ana hedef olarak ilahiyat fakültelerinin bünyesinde yer alan temel İslam bilimlerinin üretimlerinin psikoloji, sosyoloji ve fenomenoloji gibi modern dini sosyal bilimler alanına aktararak daha işlevsel bir boyut kazanmasının imkânı sorgulanacaktır. Akademik bir proje olarak da ülkemizin akademik perspektifli yüksek din eğitimi kurumu olan ilahiyat fakültelerinde temel İslam bilimleri ile felsefe ve din bilimleri arasındaki düalist ilişkinin aksine lisansüstü eğitim düzeyinde kapsamlı bir akademik işbirliği modeli önerilecektir.

Salon C

Din-Devlet Münasebetleri Çerçevesinde Yüksek Din Öğretimi

Higher Religious Education within the Framework of Religion and State Relations

Yüksek Din Eğitiminde Katolik Kilisesi Örneği

The Case of Catholic Church in the Higher Religious Education

Prof. Dr. İsmail Taşpınar, Marmara Üniversitesi / Türkiye

Hıristiyanlık tarihi, erken dönemden itibaren ilahiyat tartışmalarının odağında gelişmiş bir yapıya sahiptir. Hz. İsa'nın tabiatı, Tanrı – insan ilişkisi, ahir zamanda Mesih'in tekrar dönüşü ve ahiret hayatı gibi konular, ilk asırdan itibaren en tartışmalı ilahiyat konuları arasında yerini alacaktır. Hıristiyan ilahiyatı, kendisinden önce var olan hem Yahudilik hem de Helenistik kültürün mirası üzerinde yükselmiştir. Her iki geleneğin de izlerini yoğun bir şekilde taşıyan Hıristiyan ilahiyatı, her ikisini de mezcedecek bir ilahiyat dili ve metodu geliştirmek durumunda kalmıştır.

Tartışma konularını yukarıda işaret ettiğimiz temel başlıklar etrafında oluşturan Hıristiyan ilahiyatı, bunların nasıl ifade edileceği konusunda zamanla çeşitli görüşlerin ve çeşitli mezheplerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İlk dört yüzyılda Mısır, Antakya ve Atina ilahiyat geleneklerini oluşturan Hıristiyanlık, Roma'nın resmi dini olmasıyla birlikte bu ilahiyat geleneklerini eğitim müesseselerinde daha disiplinli bir şekilde öğretme ve geliştirme safhasına geçecektir. Böylece, Hıristiyan ilahiyatı çeşitli ilahiyat bilim dalları çerçevesinde tartışılmaya ve yeni nesillere nakledilmeye başlanacaktır.

Bu çerçevede, en eski geleneklerden birine sahip olan Katolik Kilisesi, söz konusu ilahiyat öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle Roma İmparatorluğu'nun da desteğiyle Hıristiyanlığın en önemli ruhani

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

merkezini teşkil eden Roma'daki Katolik Kilisesi, diğer Hıristiyan mezheplere nispetle birçok yönden en gelişmiş müesseselere sahip bir kilise olma özelliğine sahiptir. Buna göre, konumuzu teşkil eden ilahiyat öğretiminin yüksek din öğretimi seviyesinde yerine getirilmesinde Katolik Kilisesi'nin tecrübesi araştırılmaya değer bir konu olacaktır.

Araştırmada, öncelikle genel olarak Hıristiyanlık tarihinde din öğretiminin müesseseler tarihi bakımından gelişimi ele alınacaktır. Daha sonra, araştırmanın asıl konusunu teşkil eden Katolik Kilisesi'nde yüksek din öğretiminin nasıl geliştiği, müfredatı ve metodları incelenecektir. Araştırmanın sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Alevilerin Din Eğitimi Sorunları Bağlamında Yüksek Din Eğitiminde Alevi Din Eğitiminin İmkânı

The Possibility of Alevite Religious Education in the Higher Religious Education in the Context of the Problems of Alevites in Religious Education

Prof. Dr. Mehmet Saffet Sarıkaya, Süleyman Demirel Üniversitesi / Türkiye

1980 sonrası siyasi ve sosyal gelişmelere bağlı olarak Alevilik Türkiye'nin gündemine giren bir olgudur. 1990'lı yıllarda şehirde var olma mücadelesine giren Aleviler, bu süreçte dernek ve vakıflar etrafında örgütlü bir yapı oluşturdular. 2004 AB tarafından yayınlanan Türkiye İlerleme Raporu'nda yer alan "Müslüman Azınlık" tabiri ve vatandaşlık haklarıyla ilgili bazı iyileştirme talepleriyle devletin gündemine girdiler. Bu talepler takip eden yıllardaki İlerleme Raporları'nda da farklı tonlarda dile getirildi.

Hükümet, öncelikle farklı tarihlerde raporlarda yer alan din eğitimine dair konularla ilgili DKAB kitaplarında Aleviler lehine çeşitli düzenlemeler yaparak bu talepleri karşılamaya çalıştı. Müetakiben "Alevilik Açılımı" adı altında 2009 Haziran - 2010 Ocak aylarında 7 ayrı çalıştay düzenleyerek Alevilikle ilgili sorunları paydaş farklı çevrelerle birlikte etrafıca tartıştı. Bu çalıştayların sonucu yine DKAB kitaplarında yeni düzenlemeler yapılarak Alevilik konusu iki ayrı ders ünitesi olarak (yaklaşık 45 sayfa) ortaöğretim müfredatına dâhil edildi. Bununla birlikte yapılanlar muhtemelen Alevi çevreleri yeterince tatmin etmedi. Son olarak Haziran 2016'da AİHM'de kazanılan bir davaya bağlı olarak Hükümet 2017 Ocak ayında yine DKAB kitaplarında yeni bir düzenleme yaptı. Son müfredat düzenlemesine göre DKAB kitapları muhtemelen önümüzde-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

ki (2017-2018) Eğitim-Öğretim döneminde ortaya çıkacaktır.

Konunun gündemde oluşu ve önemine binaen Yüksek Öğretim kurumlarında da Alevilikle ilgili bilimsel çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Kurumsal olarak on kadar üniversitede Alevilikle ilgili Araştırma Merkezleri işlevseldir. Bunlardan ilki Gazi Üniversitesi'ne bağlı olarak açılan Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi 1987'den beri faaliyet göstermektedir. Merkez, çeşitli bilimsel yayımlar yapma ve bilimsel toplantılar düzenlemenin yanında en son 82. sayısını çıkardıkları aynı adlı Araştırma Dergisi'nin yayımlamaya devam etmektedir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi 26.08.2014 tarihli Hacı Bektaş Veli Araştırma Uygulama Enstitüsü adıyla bir enstitü kurmakla birlikte programları henüz oluşturulmamıştır.

Üniversitelerde İlahiyat, Sosyoloji, Tarih, Halk Bilim, Siyaset, Müzik gibi farklı alanlarda 250 civarında Alevilikle ilgili bilimsel tez üretilmiştir. Bu tabii olarak bu alanda çalışanların yetişmesiyle ilgili lisansüstü düzeyde derslerin Sosyal Bilimler Enstitüsü programlarında yer almasını gerektirmiştir. Bu bağlamda Gazi Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı altında "Alevi Bektaşî Kültürü" adlı bir Yüksek Lisans programı açmıştır.

Alevilerin din eğitimiyle ilgili talepleri Yüksek Öğretimde Alevi-İslam eğitiminin de zeminini teşkil eder. Çünkü ortaöğretimde Alevi-İslam din eğitiminin mahiyeti bir tarafa bu eğitimi verecek öğretmenlerin nerede ve nasıl yetiştirileceği bir problemdir.

Ayrıca Alevi cemevlerinde cem yürütülmesi görevini üstlenen veya Alevi toplulukların inanç ve ibadetlerle ilgili sorularına cevap verebilecek inanç ve kanaat önderlerinin yeterlilikleri, eğitim süreçleri ve yetiştirilmeleri de önemli bir problem olarak durmaktadır.

Bu bildiri de konuyla ilgili son gelişmeler değerlendirilerek Yüksek Öğretimde Alevi-İslam din eğitiminin imkanı farklı boyutlarıyla tartışılacaktır ve bazı çözüm önerileri sunulacaktır. Öncelikle Alevi-İslam din eğitimi verebilecek eğitimcilerin yetiştirilmesinde ilk adres Yüksek Öğretim Kurumlarıdır. Dolayısıyla mevcut üniversite yapılanmasında ve hukuki zeminde bu konuda neler yapılmış ve neler yapılabilir sorusunun cevabı araştırılacaktır. Öte yandan geleneksel yapı içinde, nispeten tasavvufi bir terbiyeden geçen Alevi dedelerin/inanç önderlerinin yeterlilikleri sorgulanabilir durumdadır. Günümüz bilgi toplumunda ve şehir kültüründe daha donanımlı bir eğitim formasyonuna sahip olmasının gerekliliği kaçınılmazdır. Bunların eğitimiyle ilgili de görünür adres yine Yüksek Öğretim Kurumlarıdır.

Din eğitimi söz konusu olduğunda mevcut bilimsel yapılanmada İlahiyat Fakülteleri öne çıkacaktır. Ancak tarihin derinliklerinden gelen Alevi-Sünni farklılaşması boyutunda iki zümrenin de birbirleriyle ilgili bir

16
Kasım
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

güven sorunu yaşadıkları aşıkardır. Bu güven sorununun arka planında ise duygusal tepkilerden kaynaklanan birikimler vardır. Buna rağmen, Türkiye'nin bir gerçekliği olan Alevilerin din eğitimiyle ilgili kurumsal olarak somut adımların atılmasına zarureten ihtiyaç vardır.

Din Devlet Toplum İlişkileri Bağlamında Türkiye'de İlahiyat Fakülteleri

Theology Faculties in Turkey in the Context of Relations between Religion, State, and Society

Yrd. Doç. Dr. H. Şule Albayrak, Marmara Üniversitesi / Türkiye

Türkiye, din devlet ilişkileri bağlamında geçmişten bugüne önemli değişim süreçlerine tanık olmuştur. Konuyu 3 dönemde değerlendiren Ali Fuat Başgil, 19.yy'ın ilk yarısına kadar olan I. dönemi "dine bağlı devlet"; Tanzimat'tan 1924'te Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşuna kadar olan II. dönemi "yarı dini devlet" ve son olarak 1924'ten itibaren başlayan süreci "devlete bağlı din" dönemi olarak sınıflandırır. 1950'lerde yapılmış olan bu sınıflama uzun süre geçerliliğini korumuş; ancak 2000'li yıllardaki siyasi gelişmelere paralel olarak dördüncü bir dönemden bahsetmek mümkün hale gelmiştir. Zira son dönemde gözlenen gelişmelerle Türkiye'de radikal laiklikten toplumun dini taleplerini dışlamayan bir demokratik laiklik anlayışına evrilme sağlanmıştır.

Cumhuriyet tarihinin inişli çıkışlı din devlet ilişkilerinin dinin kamusal tezahürlerine ve hususiyetle din eğitimiye yansımaları olmuştur. 1924'de Tevhid-i Tedrisat yasasıyla Medreselerin Maarif vekaletine devrine, din hizmetlerinin karşılanması için İmam Hatip mekteplerinin açılmasına ve Darülfünun'da İlahiyat fakültesinin kurulmasına karar verilmiş ancak Medreseler yasanın çıkmasının hemen ardından kapatılırken; söz konusu kanunun gereği olarak açılan 29 İHL'nin tümü 1930'da kapatılmıştır. Ayrıca Darülfünun İlahiyat fakültesine 1933'de son verilmiştir. Böylece ülkede din eğitiminin yasal zemini ortadan kaldırılırken halk arasındaki yaygın din eğitimi devlet eliyle gayri meşru ilan edilmiştir.

Darülfünun tecrübesinden sonra ilk ilahiyat fakültesi 1949'da Ankara Üniversitesi bünyesinde açılmış, zamanla diğer fakülteler ve sonradan fakültelere dönüştürülecek olan Yüksek İslam Enstitüleriyle yüksek din eğitimi konusundaki mevcut boşluğun doldurulması için adımlar atılmıştır. Ancak laiklik tartışmalar-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

rında önemli yer işgal eden söz konusu eğitim kurumları, devletin temel bir politikasının sürdürülmesinden ziyade hükümetlerin dönemsel baskı-serbestlik uygulamalarıyla karşılaşmış; bu tutarsızlık söz konusu kurumların siyasetten bağımsız şekilde eğitim ve bilgi üretim süreçlerini sürdürmelerine engel olmuştur. Bu durum en açık haliyle 1997'de gerçekleştirilen 28 Şubat darbesi sürecinde gözlemlenmiştir. Nitekim, darbe sürecinde ilahiyat fakültelerinde başörtüsü yasakları başlamış, müfredat keskin biçimde değiştirilmiş, öğrenci kontenjanları daraltılırken bazı ilahiyat fakülteleri kapatılmıştır. 2000'lerin ortalarına kadar devam eden bu sert politikalar, son dönemde değişikliğe uğramış; kontenjan, müfredat ve dini pratikler açısından gözlenebilir bir rahatlık dönemine girilmiştir. Yeni dönemde ilahiyat fakülteleriyle ilgili tartışmalar çeşitlilik arz etmeye başlamış; bu defa hiç olmadığı kadar kalite ve eğitimin niteliği üzerine odaklanılmıştır.

Bu tebliğ, din-devlet-toplum ilişkileri bağlamında ve laiklik tartışmaları çerçevesinde uzun yıllar ortaya konan baskı politikalarının ve tutarsız yaklaşımların Türkiye'de dini bilginin üretim ve yayımındaki en temel kurumlar olan ilahiyat fakültelerine etkilerini ve son dönemdeki rahatlama sürecinin yansımalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda tebliğde ilahiyat fakültelerine uygulanan politikalar ve bu politikaların sonuçları, dönemsel karşılaştırmalarla ve müfredat, kontenjan, personel, bilimsel faaliyet ve üretim değişkenleri göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir.

Dünyevi Devlette Alternatif Yüksek Din Öğretimi Kurumu Modelleri: Devlet-Din İlişkileri Bağlamında Post-Sovyet Azerbaycan'da Yüksek Din Öğretimi Kurumlarının Tarihsel Gelişimi

*Models for Alternative Higher Religious Education Institutions in the Secular State:
The Historical Development of Higher Religious Education Institutions in Post-Soviet Azerbaijan in the Context of State and Religion Relations*

Doç. Dr. Elnure Azizova, Bakü Devlet Üniversitesi / Azerbaycan

XXI. yüzyılın başlarında nüfusunun tamamına yakını (98-99%) müslüman kimliği ile tanınan Azerbaycan'ın on dört asırlık İslam medeniyetinin bir parçası olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir. Fakat gerek Çarlık Rusyası'nın Hıristiyanlaştırma politikalarıyla birlikte yürüttüğü müslüman kimliği asimile ve dini

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

yoğlaştırma çalışmaları, gerekse Sovyetler dönemi toplumsal okur yazarlık oranı doğrultusunda uygulanan “felsefi ateizm” programları sonucu 19. ve 20. yüzyıllarda Azerbaycan’da akademik anlamda İslamî hafıza kaybı yaşanmıştır. Dini bilginin güvenilir kaynağına ulaşma özellikle XX yüzyılda üç defa (1929, 1939 ve 1991 senelerinde) yaşanan alfabe değişikliği ile (Arapça’dan Latin, Kiril ve tekrar Latin alfabelerine geçişle) daha da sınırlı hale getirilmiştir.

Azerbaycan’ın bağımsızlığını kazanmasının ardından din özgürlüğünün önünün açılmasıyla birlikte dini bilgi ve birikim boşluğunu doldurma süreci ivme kazanmış ve bu süreçte din-devlet ilişkileri bağlamında farklı kategorilere ait yüksek din öğretimi kurumları faaliyete başlamıştır. İlk olarak daha SSCB’nin Bakanlar Kurulu yanında Dini İşler Konsili’nin kararıyla bir sivil toplum kuruluşu olan Kafkasya Müslümanları İdaresi’ne bağlı Bakü İslam Medresesi faaliyete başlamış (1989), 1991 yılında aynı kurum Bakü İslam Enstitüsü olarak yeniden yapılandırılmıştır. 2009 yılında Eğitim Bakanlığı’nın özel izni ile Bakü İslam Üniversitesi’nde lisans ve yüksek lisans düzeyinde Dinler tarihi ve İslam ilimleri alanlarında ihtisas verilmiştir. Devlete bağlı yüksek din öğretimi kurumu olarak 1992 yılında Bakü Devlet Üniversitesi’nin bünyesinde İlahiyat Fakültesi faaliyete başlamıştır. Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, Bakü Devlet Üniversitesi ve Türkiye Diyanet Vakfı’nın ortak kararıyla kurulmuş Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2014 yılından itibaren lisans eğitiminin yanı sıra yüksek lisans düzeyinde eğitime başlamıştır.

Bu araştırmada Azerbaycan’ın bağımsızlığının ardından özel ve devlet eğitim kurumlarına bağlı yüksek din öğretimi kurumlarının tarihsel gelişimi araştırılacaktır. Bu bağlamda kurumsal olarak devletle ilişkileri, kuruluş amacı, öğretim programı ve yöntemleri, Azerbaycan’da din görevlisi, ilahiyatçı ve uzman olarak karşıladıkları ihtiyaçların karşılıklı mukayesesi yapılacak ve her iki yüksek din öğretimi kurumuyla ilgili ileriye dönük prognoslar verilmeye çalışılacaktır.

1989-2017 yıllarında bahsi geçen yüksek öğretim kurumlarıyla ilgili kanun, karar vs. gibi resmî kayıtlar, ilgili kurumların program, müfredat vs. gibi kaynakları, konuyla ilgili resmi ve özel istatistikler, son olarak yerli ve yabancı medya kayıtları araştırmanın kaynaklarını oluşturacaktır.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

18 KASIM 2017 / CUMARTESİ

IV. Oturum: 09:00– 10:30 / Salon A

Mezunlar ve Hocaların Görüşlerine Göre İlahiyat Eğitimi

Education in Theology Faculties According to the Views of their Graduates and Professors

DKAB ve İHL Öğretmenlerine Göre İlahiyat Fakültelerinde Değişim ve Süreklilik

Change and Continuity in Theology Faculties according to the Teachers of the Course 'The Culture of Religion and Knowledge of Ethics' in Secondary Schools and High-Schools and according to the Teachers in Islamic Divinity High Schools

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Doğan, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi / Türkiye

Prof. Dr. Asım Yapıcı, Çukurova Üniversitesi / Türkiye

İlahiyat Fakültelerinin tarihine baktığımızda İlahiyat eğitiminin Türk eğitim sistemi içinde varlığının bir asrı aştığı söylenebilir. Tevhid-i Tedrisat kanunuyla birlikte "Yüksek Diniyat Mütahhasısları" yetiştirme görevi yüklenip İlahiyat Fakültesi ismi zikredilerek açılan ilk fakülteden bu yana, ilahiyat fakülteleri çeşitli aşamalardan geçerek bugüne gelmişlerdir.

İlahiyat Fakülteleri İslam ilimleri alanında araştırma yapma ve bilgi üretme yanında Yüksek İslam Enstitülerinin öğretmen ve din hizmetleri elamanı yetiştirme misyonunu da fiilen üstlenmekte olup bu çerçevede çok çeşitli amaçlara sahip olduğu bilinmektedir. Buna göre İlahiyat fakülteleri, İslam ilimleri alanında bilgi üretme, üretilen bilginin diğer bilimlerle ilişkisini kurma, elde edilen dini bilginin toplumun ihtiyaç ve beklentileri çerçevesinde istihdam alanları dikkate alınarak sunulmasını gaye edinmektedir.

İlahiyat Fakültelerinde dini geleneği bilen, bildiklerini eleştirel bir süzgeçten geçirebilen ve bu bilgileri günümüze transfer edebilen yeterliklerine sahip öğrencileri yetiştirecek eğitim anlayışının benimsenmesi önem arz etmektedir. Sadece hazır bilginin ezberlenme durumunu ölçmek yerine yukarıda belirtilen öğrenci özelliklerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini ortaya çıkaracak ve öğrencilerin bütün çalışmalarının sürece katıldığı bir ölçme-değerlendirme anlayışının hayata geçirilmesi bu bağlamda olması gereken hususlardan

16
Kasım
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

birini teşkil etmektedir. Bundan dolayı örgün ve yaygın din eğitimi alanında görev alacak elemanların iyi yetiştirmeleri ülkemizde yüksek din eğitimi veren kurumlar olan İlahiyat fakültelerinin üzerinde düşünmeleri gereken önemli bir problem alanıdır.

Türkiye’de son yıllarda İlahiyat fakültelerinin sayısının hızla artması ve gittikçe daha fazla öğrencinin bu fakülterlere yerleşmesi, çeşitli problemleri de beraberinde getirmektedir. Yaşanan bu değişim ve İlahiyat fakültelerinin varlığının sürekliliği konusunda İlahiyat fakültelerine öğrenci yetiştiren meslek ve DKAB öğretmenlerinin görüşleri önem arz etmektedir.

Yüksek din öğretimiyle ilgili tartışılan konular üzerinde araştırmalar yaparak, bilimsel tartışmalara zemin oluşturacak tespit ve önerilerde bulunmak amacıyla yukarıda bahsedilenler ışığında çalışmada, Osmaniye’de çalışan DKAB öğretmenleri ile birlikte İmam Hatip Liselerinde çalışan meslek dersi ile diğer branşlarda çalışan öğretmenlerden oluşan 150 kişilik bir gruba; 1. Türkiye’deki İlahiyat fakültelerinin sayılarının hızlı bir şekilde artması eğitim kalitesini etkiler mi? Etkilerse hangi yönde etkiler?, 2. Sizce İmam Hatip Liselerinin yaygınlaşması İlahiyat Fakültesindeki eğitim kalitesini ne yönde etkiler?, 3. Mezun olduğunuz döneme kıyasla şimdiki İlahiyat fakültelerindeki eğitim kalitesi hakkındaki görüşleriniz nelerdir? vb. açık uçlu soruların yöneltildiği anket çalışması şeklinde nitel bir araştırma yapılarak konu ele alınmıştır. Böylelikle önceki dönemlerdeki İlahiyat fakülteleri ile şüandaki İlahiyat fakülteleri arasında ne gibi değişiklik olduğu ortaya konmuş olacaktır.

İlahiyat Hocalarının İlahiyat Fakültelerine Bakışı Üzerine Nitel Bir Araştırma *A Qualitative Research on the Views of Theology Professors on Theology Faculties* **Yrd. Doç. Dr. Bayramali Nazıroğlu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi / Türkiye**

İlahiyat fakülteleri, kuruluşlarından beri ülkemizde en çok tartışılan yükseköğretim kurumlarından biridir. Bu tartışmalar, çoğu zaman pedagojik ve bilimsel olmaktan ziyade politik ve ideolojik bağlamda süregelmektedir. Bunun nedeni, İlahiyatların bireysel ve toplumsal hayata etki etme kapasitelerinin çok güçlü olmasıdır. Bu güç, aynı zamanda onun yumuşak karnını da oluşturan ve hem içeriden hem dışarıdan yıpratılmasını mümkün kılan bir dezavantaj olarak değerlendirilebilir. Bugün sayıları üç haneli rakamlara

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

dayanan ve neredeyse her ilde bir, hatta birden fazla örneği bulunan bu kurumlarla ilgili ortaya atılan teklifler, alınan kararlar ve yapılan uygulamalar çoğunlukla tepeden inme bir yaklaşımla karşımıza çıkmakta; kurumun taşıyıcı kolonları olan hoca ve talebelerin görüşleri ya hiç dikkate alınmamakta ya da ilahiyatların sahip olduğu çeşitliliği temsil etmede yetersiz kalmaktadır. Nihayetinde ilahiyatla ilgili çok şey yapılmakta ama temel problemleri aşma noktasında mesafe kat edilememektedir.

Bu bildirinin amacı, ilahiyatların yüzleşmek durumunda kaldığı sorunlara ilahiyatlarda görev yapan akademisyenlerin yaklaşımını tespit etmek; bu bağlamda ilahiyatçı akademisyenlerin kurumun amacına, yapılmasına, özerkliğine, meşruiyetine, kalitesine ve geleceğine yönelik görüşlerini açığa çıkarıp görünür kılmaya çalışmaktır.

Bu amaca ulaşabilmek için sayısal verilerin önem kazandığı nicel araştırma yerine nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bunu yapmak için yararlandığımız nitel araştırma deseni bir yönüyle durum analizi olmuştur. Ancak bu tür nitel çalışmaları tek bir desenle açıklamak da zordur. Nitekim çalışmamız yer yer kültür analizi olarak da değerlendirilebilecek yönere sahiptir.

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemleri içinde yer alan maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Buradaki amacımız, her bir tema için mümkün mertebe daha çok fikir çeşitliliğine ulaşmak olmuştur. Bu bağlamda çalışma grubuna maksimum görüş elde etmek için, farklı üniversite, farklı ana bilim dalı, farklı unvan ve farklı kıdem sahibi olan kişilerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Üniversite ve fakülte tercihinde bölgesel bir ayırmadan ziyade hem birinci, hem ikinci, hem de üçüncü nesil ilahiyat fakültelerinin seçimine dikkat edilmiş; ancak ağırlık ilk nesil köklü fakültele verilmiştir.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak görüşme tekniği; veri toplama aracı olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Bu görüşmeler, 16 Aralık 2015 tarihinde başlamış, 27 Ocak 2016 tarihinde sona ermiştir. Görüşmelerin yirmi bir tanesi yüz yüze görüşme, beş tanesi de yazılı olarak gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşmelerin tamamı, bizzat tarafımızdan yapılmış; her biri yaklaşık otuz-altmış dakika arasında süren görüşmeler, ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir.

Araştırma sonucunda en dikkat çeken husus, katılımcıların ilahiyatın potansiyeline olan yüksek güvenleri ve fakat buna karşın ortaya çıkan üründen ve mevcut durumdan duydukları ciddi rahatsızlıktır.

Anahtar Kelimeler: ilahiyat eğitimi, ilahiyatın amacı, ilahiyat bölümleri, özerklik, meşruiyet.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinin Öğretim Yöntem ve Materyali Kullanma Yeterlilikleri

The Qualifications of Theology Faculty Professors in Using Teaching Methods and Materials

Yrd. Doç. Dr. Adem Güneş, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi / Türkiye

1924’lerde başlayan Türkiye’de İlahiyat eğitimi, sorunlu ve kesintili süreçlerden sonra bugüne ulaşmış olmasına rağmen, bugün daha farklı süreçleri yaşamaktadır. Öyle ki bugünün İlahiyat Fakülteleri yapısal bir değişim ihtiyacı içindedirler. Bunun en belirgin çıktısı İlahiyat eğitimindeki kalite problemidir. Ancak İlahiyat Fakülteleri bugün istenilen nitelikte yapısal değişiklikleri gerçekleştirmiş olsa bile, bu durum kaliteyi yakalamaya yeter bir husus olamaz. İlahiyat Fakültelerinin kalite arayışında, bu değişimle birlikte öğretim üyelerinin alan ve formasyon yeterliliklerinin de daha üst düzeylere ulaşması gerekli bir husustur. Formasyon yeterliliği ise öğreticinin neyi, ne kadar, ne zaman, hangi araç ve yöntemlerle gerçekleştirebileceğinin becerisini kazanmış olmasıdır.

Değişen teknoloji ve yaşam tarzları karşısında eğitimin anlayış ve felsefesinin değişmemesi düşünülemez. Nasıl ki bu değişimden genel yükseköğretim kurumları payını alması gerektiği gibi, ülkenin yüksek din öğretimi ve öğreticisi ihtiyacını karşılamakla mükellef olan İlahiyat Fakülteleri de üzerine düşen payı almalıdır. Bu değişimde en önemli husus İlahiyat eğitiminin merkezinin “bilgi aktarımı”ndan, “iletişim”e dönmesidir. Bu yaklaşımın hayata geçmesi ise İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinin, tek boyutlu takrir(düz anlatı) yöntemiyle yetinmeyip; öğrencilere eleştirel düşünme, konuşma, tartışma, sorgulama, karşılaştırma, değerlendirme, uygulama becerisi, vs. gibi yeterlilikleri kazandıracak yeni ve farklı öğretim yöntemlerini kullanabilmesiyle de doğrudan ilgilidir.

Bu bildiri kalite arayışı içinde olan İlahiyat Fakültelerinde görev yapan öğretim üyelerinin, yeni öğretim yöntem ve materyalleri kullanımı konusundaki yeterliliklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede İlahiyat Fakültesinde görev yapan öğretim üyeleriyle gerçekleştirilen araştırma sonuçları burada değerlendirilecektir. Araştırmaya yaklaşık 150 öğretim üyesi katılmış, ölçme aracı olarak yöntem ve materyal eğilimini tespit etmeye yönelik soruların bulunduğu 45 maddelik bir anket kullanılmıştır. Araştırmada öğretim üyelerinin bağlı olduğu bölümler arasındaki karşılaştırmayla beraber, aynı bölüm içinde de karşılaştırmalar yapılmıştır. Ayrıca unvan değişkeni açısından da öğretim üyelerinin farklı yöntem ve materyal kullanma

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

eğilimleri de karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. İlahiyat Fakültesinde görev yapan öğretim üyeleriyle ilgili yapılan bu araştırma ilk olması sebebiyle önem arz etmektedir. Öğretim üyelerinin farklı yöntem ve materyal kullanma eğilimleri hakkında fikir verecek bu araştırma, aynı zamanda kalite arayışında olan İlahiyat eğitiminde ihmal edilmemesi gereken önemli bir boyut olan yöntem/materyal meselesine ışık tutmaktadır.

Yabancı Uyruklu Öğretim Üyelerinin Türkiye'deki Yüksek Din Öğretimi Hakkındaki Düşünceleri

The Views of Professors having a non-Turkish origin in Turkey on Higher Religious Education in Turkey

Yrd. Doç. Dr. Kamil Çoştu, Bartın Üniversitesi / Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Mahmoud Qaddom, Bartın Üniversitesi / Türkiye

Arş. Gör. Hayrettin Bahar, Bartın Üniversitesi / Türkiye

Türkiye'de pek çok yabancı uyruklu akademisyen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 34. Maddesi kapsamında üniversitelerde hizmet vermektedir. Üniversitelerde eğitim veren yabancı akademisyenlere vatandaş olduğu ülke açısından bakıldığında; ABD uyruklarının 436 öğretim elemanı ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu ülkeler açısından bakıldığında ise sırasıyla; Suriye, İran, Irak ve Mısır olmak üzere pek çok ülkeden akademisyenin hizmet verdiği anlaşılmaktadır. Özellikle Mart 2011 sonrasında Suriye'de yaşanan iç savaş sebebi ile oradan ve müslümanların yoğunlukta olduğu ülkelere gelen akademisyenler İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri'nde görev yapmaya başlamıştır. Bu durum mezkûr fakültelerin yabancı dil eğitimini etkilemekle birlikte, Türkiye'deki yüksek din öğretiminin aksayan yönleri hakkında önemli görüşler belirtmelerine vesile oluşturmaktadır. Bu araştırmada yabancı uyruklu öğretim üyelerinin yüksek din öğretimi ile ilgili "Takdir, Tenkit ve Teklif" hakkındaki düşünceleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu çalışma yarı yapılandırılmış anketlerin Türkiye'deki bütün ilahiyat ve islami ilimler fakültelerindeki yabancı uyruklu öğretim elemanlarına uygulanıp SPSS programı aracılığı ile yorumlanacaktır. Böylece yüksek din öğretiminin durumu dışarıdan bir gözün bakışı ile tespit edilmeye çalışılacaktır. Benzer bir araştırmanın yapılmaması konuyu özel kılmakla birlikte, mezkûr alandaki sorunların tespiti ve çözümü için önem arz edecektir.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Salon B

İlahiyat Araştırmaları – II *Theology Studies – II*

Türkiye’deki Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Doktora Programlarının Niceliksel Bir Değerlendirmesi

A Quantitative Evaluation of the Ph.D. Programs in Philosophy and Religious Sciences Departments in Turkey

Yrd. Doç. Dr. Muzaffer Üzümcü, Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

20 Haziran 2017 tarihi itibarıyla Türkiye’de 62 İlahiyat fakültesi, 28 İslami İlimler Fakültesi, 1 Uluslararası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi, 1 Dini İlimler Fakültesi olmak üzere toplam 92 yüksek din öğretimi veren kurum bulunmaktadır. Sabahattin Zaim ve KTO Karatay Üniversiteleri İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültelerinde bulunan İslam Ekonomisi ve Finans Bölümleri de yüksek din öğretimi veren kurumlar arasına dahil edilebilir. Bütün bunlara YÖK’ün denklik verdiği KKTC, Kazakistan ve Kırgızistan’daki İlahiyat Fakültelerini de eklediğimizde üniversiteler bünyesinde yüksek din öğretimi veren kurumların sayısının 98 olduğu görülmektedir. Söz konusu yüksek din öğretimi programlarının bir kısmı henüz lisans eğitim-öğretimine dahi başlamamıştır. YÖK program atlasına göre ülkemizde geçen sene 58 İlahiyat fakültesi, 20 İslami İlimler ve İslam ve Din Bilimleri Fakültesi olmak üzere toplam 78 yüksek din öğretimi kurumu lisans öğrencisi almıştır.

Bildirimizin konusu olan Felsefe ve din bilimleri alanında ise 20 doktora programı bulunmaktadır. Aynı alanda yüksek lisans eğitimi veren üniversite sayısı (ortak programlar da dahil edildiğinde) ise 38’dir. Bu sayıların önümüzdeki yıllarda yükseleceğini öngörebiliriz. Temel İslam Bilimleri alanında ise 35 farklı üniversitede doktora programı mevcuttur. Söz konusu alanda 51 farklı üniversite de yüksek lisans programı vardır. Yeni açılan fakültelerde din eğitimi, din psikolojisi, din sosyolojisi gibi anabilim dallarına yer vermeyip bunların din bilimleri anabilim dalı altında birleştirilmesi doğrudan bu anabilim dalında istihdam edilecek akademisyen sayısını olumsuz etkileyeceği gibi lisansüstü programların açılma hızını da yavaşlatacaktır.

Bu bildirinin temel konusunu 20 farklı üniversitede Felsefe ve Din Bilimleri alanında verilen doktora eğitimlerinin niceliksel ve niteliksel olarak irdelenmesi teşkil etmektedir. Önemli bir kısmı birinci kuşak İlahiyat Fakülteleri bünyesinde yer alan bu programlarla ilgili olarak açılması için asgari öğretim üyesi sayısını

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

yukarı çekmek, bir öğretim üyesinin doktora programında tez yönetebilmesi için en az bir yüksek lisans tezi yönetmiş olması, tez danışmanlığı için üst sınır getirilmesi, tez savunma toplantılarının dinleyicilerin katılımına açık olarak düzenlenmesi, tez savunmasından önce intihal programı raporu teslim edilmesi gibi birçok yeni uygulama başlatılmıştır. Bu uygulamalar söz konusu programları daha nitelikli hale getirmekle birlikte yeterli görülmemektedir. Bu bildiride Felsefe ve Din Bilimleri doktora programlarında eğitim veren öğretim üyelerinin sayısı ve yeterlikleri, ders programlarının içeriği, programa öğrenci kabul şartları, öğretimde kullanılan yöntemler gibi birçok değişkeni göz önünde bulundurarak Felsefe ve Din Bilimleri doktora programlarının genel durumunu tespit etmek ve programla ilgili önerilerde bulunmak hedeflenmektedir.

Din Sosyolojisinin Dini ve Kutsalı: Yüksek Din Öğretiminde Din Sosyolojisinin Dini İnşası

The Religion and the Sacred of the Sociology of Religion: The Construction of Religion by the Sociology of Religion in the Higher Religious Education

Arş. Gör. Muhammed Veysel Bilici, Kırklareli Üniversitesi / Türkiye

Arş. Gör. Adem Başpınar, Kırklareli Üniversitesi / Türkiye

Dinin modern zamanlarda çoğu kez kendisi olmayan bir gölge unsur olarak inşa edilmesi salt kavramsal bir dönüşümden daha fazla bir hikâyeyi barındırmaktadır. Din modernlikle birlikte inşa edilen, dönüşen, yeniden-üretilen bir olgu olarak modern öncesi dönemlerin gelenekle sıkı sıkıya irtibatlı dininden radikal bir biçimde kopartılmıştır. Bu kopuşu mümkün kılan husus dinin toplumsal alandaki kurucu rolünü kaybetmesidir. Söylemsel düzlemde dinin toplumsal rolünün tayin edilmesi ve modernliğin kendisini mümkün kılmasını sağlayan husus birkaç yüzyıllık bir süreçte yayılan geçmişiyle sosyal bilimlerin ortaya çıkmasıdır. Sosyal bilimler içinde ise tayin edici role sahip iki büyük disiplin sosyoloji ve sonrasında da psikolojidir. Bu tebliğde sosyolojinin kök biçim olarak din sosyolojisi olarak ortaya çıkmasından hareketle sağduyusal olarak ele alındığında donuk ve evrensel bir kategori olarak dinin tarifi, tasnifi ve tahlilini aşan bir biçimde dini inşa boyutuna yoğunlaşılacaktır. Din sosyolojisi dini yeniden inşa etmiştir. Bu tespit din sosyolojisi ile din arasındaki ilişkiyi sadece kavramsal açıdan değil kurumsal açıdan da sorunsallaştırmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla yüksek din öğretimi içinde din sosyolojisinin rolü hem bir imkân hem de bir krizin ifadesi olarak

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

yorumlanmalıdır. Bu tespitlerden hareketle tebliğde John Milbank'ın teoloji ve sosyal bilimler ilişkisinden hareketle din olgusunun yeniden inşası hususunda sosyolojik geleneğe atfla sosyal bilimlerin teolojik bir işlev gördüğü ile ilgili okuması dikkate sunularak din sosyolojisinin yaşadığımız çağın dini bağlamını inşa etme biçimlerine dikkat çekilecektir. Benzer bir biçimde Dani le Hervieu-L ger'in kutsal kavramının din sosyolojisinde dini tarif etmedeki merkezi rolünden hareketle kutsalın söylemsel ve pratik düzlemlerde dini hayatın gelenek tarafından belirlenmiş izleği ve repertuarından yalıtılmasındaki rolünü sorunsallaştırması bir diğ er tartişma konusu olacaktır. Bu bağlamda din sosyolojisinin hem genel hem de ilahiyat fak lterindeki  ykw s  çerçevesinde Türkiye'de yüklendiği rol ve inşa ettiği söylem tartişılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din sosyolojisi, din, kutsal, gelenek, ilahiyat, modernite

Yüksek  ğretimde Din Sosyolojisi: Avrupa ve Amerika  rnekleri

Sociology of Religion in Higher Education: Examples of Europe and America

Yrd. Doç. Dr. Ömer Faruk Ocakoğlu, Kırklareli Üniversitesi / Türkiye

Arş. Gör. Hacı Sarı, Kırklareli Üniversitesi / Türkiye

Ömer Faruk Peks z, Boğaziçi Üniversitesi / Türkiye

Arş. Gör. Fuat Kına, Sabahattin Zaim Üniversitesi / Türkiye

Arş. Gör. Abdullah Altundan, İstanbul Şehir Üniversitesi / Türkiye

Tarihsel süreç içinde din ana kurucu unsuru olan geleneksel dünya, modernliğin kurucu " tekisi", dışsal "kötülük" unsuru olarak anılandırılmıştır. Söz konusu kurucu " tekillik" modernitenin daha başlangıç dönemlerinden günümüze kadar uzanan bir hat içinde hem kuramsal hem de kurumsal düzeyde tezahür biçimleriyle karşımıza çıkar. Kurumsal düzeyde  niversitenin ortaya çıkışında kilise eğitim kurumlarının etkisi bunun en bariz örneklerinden birisidir. Kuramsal düzeyde aydınlanma ve modern sosyal bilim d şncesinin felsefe ve din bilimleri karşısında kendini konumlandırma gayreti malumdur. Değişen ekonomik, sosyal ve siyasal düzenlerin ve yapıların da varlığı ile birlikte özellikle on dokuzuncu yüzyıldan itibaren sosyal ve sosyolojik teori kapsamında üretilen yaklaşım biçimleri kuramsal ve kurumsal düzeyde hem akademik yapılanmayı hem de gündelik tahayyül dünyasını kuşatacak sonuçlar üretmiştir. İçinde yaşadığımız dünya ve ona ilişkin akademik bilgi üretim mek nı olarak  niversite içerisinde başlangıcından itibaren din olgusu ve onun yer alış biçimleri sorsal olarak kendini göstermiştir. Dolayısıyla özellikle yüksek din öğretiminin kurumsal ve kuramsal düzeyde

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

nasıl ele alınması gerektiğine ilişkin çalışmaların yine kuramsal ve kurumsal düzeyde din olgusunun üniversite yapılanması içerisinde nasıl ele alındığı ve yer verildiği ile ilişkili bir durumdur Din sosyolojisi.

Bu tebliğde gerek Almanya ve Fransa gibi sosyolojik teorinin klasik dönemine önemli katkı sunmuş dünyada özellikle Anglo-Sakson dünyada (a) yüksek din öğretimi kurumlarında din sosyolojisinin yeri, (b) bu kurumlardaki din sosyolojisinin çerçevesi (tarihi ve kavramları) ve (c) bu kurumlarda din sosyolojisinin konuları, metinleri ve din sosyolojisin dair kaygılar ders kitapları, temel metinler ve ders izlenceleri üzerinden ele alınacaktır.

İlahiyat Araştırmalarında Alternatif Yöntemler: Arkeoloji ve Soybilim

Alternative Methods in Theology Studies: Archeology and Genealogy

Arş. Gör. Süleyman Gümüş, İstanbul Üniversitesi / Türkiye

İlahiyat alanındaki disiplinler, konularını tarihsel olduğu gibi güncel veri ve problemler bağlamında da incelemektedirler. Genel anlamda kendi terminolojilerine ve tarihsel miras olarak usullerine (metodolojileri) sahip olsalar da, bütüncül olarak tarihlerini değerlendirme ve güncel konularla ilgilerini kurma aşamasında problemlerin olduğu söylenebilir. Söz konusu bu sorun, ilahiyat disiplinlerinde açıklayıcı modellerin olmadığı ya da yaygın olarak kullanılmadığına işaret etmektedir. Bu bağlamda Fransız düşünür Michel Foucault'nun geliştirmiş olduğu Arkeoloji ve Soybilim, bir model gibi işleyen yöntemler olarak yeni imkanlar sunmaktadır. Arkeoloji, teorik olarak bilimlerin ortaya çıktıkları koşulları araştırırken Soybilim, bilimlerin kurumsallaşma süreçlerinde bilimsel kurumlarla –söylemsel olmayan pratiklerle- ilişkilerini doğasını açıklamaktadır. Arkeolojik bakış açısında bilimler, tarihsel süreçte düz ve kesintisiz bir gelişme çizgisini takip etmemektedir, aksine kesintili ve tereddütlü bir değişim içerisinde konularını açıklamaktadırlar. Bilimlerin tarihlerindeki bu süreksizliklerin sebebi, episteme adı verilen bilme biçimleridir. Buna göre, varlık ve dili birbirine dolayan, doğru ve yanlış kriterlerini tayin eden, hangi nesnelere hangi şartlar halinde bilgi olacağına, hangilerinin bilgi dışında kalacağına karar veren bir tür tarihsel a priori olan episteme, tam anlamıyla tanımlanamayan bir değişim süreci sonucunda yok olmakta ve yerlerini yeni bir epistemeye bırakmaktadır. Soybilim ise, bilimlerin toplumda saf bilimleri olarak bulunmadıklarını, mümkün söylemlerin iktidar ilişkileri denilen, toplumda işleyen kurallardan seçilerek gerçeklik kazandıklarını önermektedir. Toplum içerisinde söylemler, sanılar ve hatta yanlışlarla karışmakta, maddi faktörlerle koşullanmaktadır. Arkeoloji

16
Kasım
November 18

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

ve Soybilim, sadece teknik özellikleri nedeniyle değil aynı zamanda etik boyutuyla da ilahiyat araştırmalarında kullanılabilir haldedir. En başta, ilerleme nosyonu üzerinden geçmişi ya da başka kültür havzalarını değersiz olarak imlememektedir. Her dönem ve kültür, yanı başlarında duran imkanları, kendi özelliklerine uygun olarak seçmekte ve maddi kültürlerini inşa etmektedirler. Foucault'nun Arkeolojik ve Soybilimsel analizleri, modern dönem iktidar ilişkilerinin, geleneksel toplumlardan oldukça farklı bir şekilde örgütlendiğini, rasyonellik olarak isimlendirdiği bilme biçiminin de buna uygun olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan aşkın bir özne ilkesinden hareket etmemektedir; modern dünyada bir fetiş haline gelmiş bireysellik, doğru ve yanlışın, iyi ve kötünün ötesinde konuların, salt antropolojik bir uzamı oluşturmaya çalışmaktadır. Soybilimin kendinde bir gerçeklik kabul etmediği bu modern tercih, disiplinlerin geleneksel olanla bağlarını zayıflatmaktadır. Dolayısıyla kullanılan ya da geliştirilecek yöntemlerin hem konularını açıklama konusunda yetkinliğe sahip olması hem de ontolojik, etik gibi harici özellikleri taşıması gerekmektedir. Bu çalışmada öncelikle Arkeoloji ve Soybilim kısaca açıklanacak ve daha sonra tekil disiplinler bağlamında tartışıldığı olası imkanlar üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda, geleneksel anlamlarının değeri ve aynı zamanda modernite içerisinde konumlanışları ele alınacaktır.

Salon C

Yüksek Din Öğretiminde Farklı Ülke Örnekleri-III

Examples from Different Countries in Higher Religious Education-III

1977'den İtibaren Bosna Hersek'te Yüksek Din Öğretiminin Gelişimi: Meseleler ve Yaklaşımlar

The Development of Higher Islamic Education in Bosnia and Herzegovina since 1977: Issues and Perspectives

Dr. Ahmet Alibasic, Sarayova Üniversitesi / Türkiye

The recent celebration of the 40th anniversary of the Faculty of Islamic Studies in Sarajevo offers an opportunity for reflection on the main achievements of higher Islamic education in Bosnia and Herzegovina so far and the challenges ahead. On the one hand, the socio-political environment in Bosnia has changed

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

radically since the 1977 and the number of study programs and students have grown. On the other, three features have remained characteristic of all Islamic study programs: 1) Integration of Islamic and social sciences, 2) Islamic reform orientation, and 3) openness for Islamic pluralism. The key challenges ahead are internationalization, vocational programs, synchronization with the job market, quality research, textbooks, continuous education, use of IT technologies, application of latest pedagogies in the class, exchange of students and teachers, etc. While this list might look long the advantages of the Faculty of Islamic studies such as stable funding, secure status within the University of Sarajevo, and 'political' support from the Islamic Community provide basis for optimism.

Avrupa'da İslam İlahiyatının Kurumsallaşması

Institutionalization of Islamic Theology in Europe

Prof. Dr. Adem Aygün, Viyana Uygulamalı Bilimler Üniversitesi / Austria

Bu tebliğde Avrupa'da mevcut Yüksek İslam Din eğitiminin oluşum ve kurumsallaşma süreci ele alınmaktadır. Sürecin somut olarak ortaya konulması için Almanya ve Avusturya'daki iki uygulama örnek seçilmiştir. Avusturya'da İslam, 1978 yılından beri devlet tarafından resmi olarak tanınmaktadır. Bu durum Müslümanlara bütün farklılıklarıyla birlikte bir çatı altında toplanma olanağı vermiştir. Bunun en önemli sonucu ise İslam Cemaati inisiyatifinde İslam Din dersinin okullarda okutulması ve Avrupa'da ilklerden sayılan kısa adı IRPA olan Yüksek İslam Din Eğitimi Akademisinin kurulması olmuştur.

Almanya'daki uygulamaya örnek ise Almanya JLÜ İslam İlahiyatı ve Öğretisi Kürsüsüdür. Her iki kurumu Türk bilim dünyası için ilginç kılan şey ise ilkokullarda 1. sınıftan sonra İslam din dersi verecek öğretmenler yetiştirmesidir. Bu manada her iki kurum da müfredatları, eğitim uygulamaları ve öğrenci profili ile birlikte tanıtılacaktır. Avrupa da yüksek İslam din eğitiminin kendini özgün bir şekilde var edebilme potansiyeli ve bu potansiyelin eyleme dönüşmesi için yapılması gerekenler tartışmaya açılmaktadır.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Günümüz Romanya Toplumunda Yüksek Din Öğretimi: Sosyolojik ve Tarihi Bir Bakış Açısı

Higher Religious Education in Romanian Modern Society: A Sociological and Historical Perspective

Dr. Tanase Laurentiu, Bükreş Üniversitesi / Romanya

Romania is a country of European Union, Latin tradition and Orthodox Christian majority religion. The recent past of the last 50 years has seen two important political and social periods that have influenced and structured the Higher Religious education. It is about the communist period, named the totalitarian period that dominated Romania from 1950 to 1990. The second period is after 1990 until now. That is a period based on the democratic functioning of the society and on respecting the fundamental human rights. Among these, the rights to religious freedom and faith, meaning the fundamentals of religious pluralism, are essential aspirations.

It is interesting to analyze how the Religious University education functioned during the communist period? In this sense, archive documents of the communist period are very useful. Then, it is interesting to compare higher religious education from the communist period with university religious education in contemporary modern society. To better define the characteristics of contemporary higher religious education, we are wondering what contemporary modern society's challenges are to religious university education? What kind of interreligious, ecumenical and dialogue relations promote religious higher education? How can be possible a constructive dialogue between the religious higher education and the political world? How do theologian's students perceive religious modernity, pluralism and secularization? Here are just a few lines of analysis that we want to develop in our analysis from the perspective of socio-historical studies and religious studies.

Keywords: Religious education, modern society, secularization, religious

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

İslami Eğitimi Ukrayna ve Rusya Eğitim Sistemlerine Dahil Etme Stratejileri: Mukayeseli Bir Tahlil

Integration Strategies for Islamic Education into the Educational Systems of Ukraine and Russia: Comparative Analysis

Doç. Dr. Denis Brylov, Dragomanov Milli Pedagoji Üniversitesi / Ukraine

Today many states are facing the problem of integration of religious minorities which more loudly declare their rights and their identity. Mostly in all European countries, including Ukraine and Russia, the minorities are represented by Muslims. Obviously, the most effective initiatives for integration are those which include the educational system. In the cases of religious minorities, religious education plays highly important role. Not accidentally that in most European countries today there are state programs connected with Islamic education. One of the latest were Ukraine and Russia, who started to develop the sphere as well, mostly because of Atheistic past. In current time both countries are highly involved in the problematic of religious education, especially Islamic.

In my research I will analyze the strategies, aimed at organizing and integrating the system of high Islamic education into the general educational space in two post-soviet countries – Russia and Ukraine. I will demonstrate how those strategies are working, and what are the difficulties encountered by Islamic educational institutions on this path. I will analyze the differences in the approach to integration in both states. I will demonstrate that Ukraine went by the path of recognizing religious diplomas and academic degrees by government (including Islamic ones). Russia chose another way of integration – through recognition by the state theology as academic discipline and its involvement in secular educational institutions. Unlike in Ukraine, where government distances itself from the support of Muslims communities, Russia has governmental program of support for Islamic education and science.

In my paper I will also emphasize the examples of different forms of cooperation between secular and Islamic universities. In Ukrainian case there is cooperation between Islamic University in Kyiv with National Pedagogical Dragomanov University. In Russian case I will analyze the development of specialization “Islamic theology” in one of the centers of Islamic education in Russia – Kazan Federal University.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

V. Oturum: 11:00 –12:30

Salon A

İlahiyat Öğrencilerinin Görüşlerine Yönelik Araştırmalar

Studies on the Views of Theology Students

İlahiyat Fakültelerindeki Karma ve Cinsiyetçi Sınıf Uygulamalarının Öğrenci Motivasyonu Üzerindeki Etkileri

The Effects of Mixed-sex and Sexist Class Practices in Theology Faculties on Student Motivation

Yrd. Doç. Dr. Zeynep Özcan, Karabük Üniversitesi / Türkiye

Prof. Dr. Faruk Karaca, Atatürk Üniversitesi / Türkiye

Karma eğitim, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar tüm Modernleşme sürecinde Türk Milli Eğitim sisteminin en çok tartışılan konuları arasında yer almaktadır. Modern ve gelenek arasındaki uzun soluklu tartışmanın bir uzantısı olarak günümüze kadar uzayan bu tartışmalar, değişik platformlarda varlığını bütün hızıyla sürdürmektedir. Kimilerine göre çağdaşlaşmanın ve eğitimde fırsat eşitliğinin gereği olarak görülen bu uygulama, kimilerine göre de yüzyılın en büyük pedagojik yanlış olarak kabul edilmektedir. Pedagojik olduğu kadar rejimle ilgili tartışmaları da içine alan bu uygulamanın dini kaygıları da bünyesinde barındırması, İlahiyat Fakültelerindeki yansımalarını merak konusu haline getirmektedir. Son dönemlerde cinsiyetçi sınıf uygulamalarının İlahiyat Fakültelerinde oldukça yaygınlık kazanması konuya olan ilgiyi artırmaktadır. Bu merak ve ilgiyle şekillenen araştırmada, öğrencilerin gerek karma gerekse cinsiyetçi sınıf uygulamalarına ilişkin görüşlerinin hangi yönde olduğu ve bu uygulamaların akademik motivasyonları üzerinde ne tür etkiler bıraktığı sorusu temel problem olarak ele alınmıştır. Araştırmada ayrıca eğitimde cinsiyet ayrımı ve ayrımcılığın sınırları, din eğitiminde cinsiyete yönelik dikkat, geleneksel duyarlılıkla çevrili uygulamalar, fiili durum, kazanım ve kaybedişler gibi başlıkların da İlahiyat Fakülteleri üzerinden tartışılması planlanmaktadır.

Yapılması planlanan çalışmada hazır bilgiden yararlanma tekniğinin yanı sıra ilişkisel tarama yöntemine uygun olarak anket tekniği kullanılacaktır. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak örneklem grubunun karma ve cinsiyetçi sınıf uygulamalarına ilişkin görüşleri ve bu uygulamaların akademik motivasyonları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi planlanmaktadır. Verileri toplamak amacıyla örnekleme öncelikle kişisel bilgi formu

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

ve üniversite öğrencilerine yönelik hazırlanmış Akademik Motivasyon ölçeği uygulanacaktır. Bunun yanı sıra öğrencilerin mevcut uygulamalarla ilgili düşüncelerini almak üzere araştırmacılar tarafından hazırlanacak olan anket soruları yöneltilecektir. Örneklem grubunun, geniş bir popülasyonu içine alması ve araştırmanın daha kapsamlı bilgi vermesi adına Türkiye'nin doğusunda, batısında ve nispeten ortasında bulunan 3 farklı üniversite (Atatürk Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi)'den seçilmesi planlanmaktadır. Yapılacak olan bu çalışmayla Türk eğitim sisteminin önemli bir probleminin pratikteki yansımalarının tespit edilmesi ve çözümüne yönelik bir bakış açısı geliştirilmesi umulmaktadır.

İlahiyat Fakültelerindeki Karma Eğitim Uygulamasının Öğrenci Görüşleri ile Değerlendirilmesi (Nitel Bir Araştırma)

The Evaluation of the Practice of Mixed-Sex Education in Theology Faculties Based on the Views of Students (A Qualitative Research)

Yrd. Doç. Dr. Muhammed Esat Altıntaş, Erciyes Üniversitesi / Türkiye

İlahiyat fakültelerinde verilen eğitimin karma olması, zaman zaman tartışmalara sebep olan bir konudur. Son yıllarda özellikle öğrencilerin yürüttüğü kampanyaların neticesinde, bu konu tekrar tartışmaya açılmıştır. Bunun neticesinde bazı İlahiyat fakültelerinde karma eğitim uygulamasına tamamen son verilirken, bazı fakültelerde ise tüm itirazlara rağmen karma eğitimi uygulaması devam ettirilmektedir. Karma eğitimin avantajları ve dezavantajlarına ilişkin yapılmış araştırma sonuçları, bize çok kesin yargılara varma imkanı vermemektedir. Ülkemizde eğitime ilişkin her mesele olduğu gibi karma eğitim tartışması da bilimsel yaklaşım yerine rasyonel argümanları gölgeleyen politik/ideolojik karşıtlıklar üzerinden ve birbirini tam anlamadan yürütülmektedir. Soğukkanlı, makul ve gerçekçi değerlendirmelerin önu tıkanıdığı için de mesele, polemik konusu olmaya, çözümsüzlüğe mahkum edilmektedir. Bu önemli konuyu çözümsüzlüğe mahkum etmemek için öncelikle, karma eğitim ile ilgili olumlu ya da olumsuz görüş belirten tarafların taleplerini ve itirazlarını anlamaya ihtiyaç vardır. İşte bu ihtiyaçtan hareketle bu araştırmanın temel amacı, ilahiyat fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin karma eğitime ilişkin görüşlerini analiz edip değerlendirmektir. Bu çalışmada nitel araştırma modelinden yararlanılmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olmuştur ve bu çerçevede Türkiye'nin muhtelif ilahiyat fakültelerinde okuyan 1361 öğrencinin görüşüne

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

başvurulmuştur. Öğrencilere açık uçlu sorular yöneltilerek onların ilahiyat fakültelerinde karma eğitimi savunma veya karma eğitime karşı çıkma gerekçeleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde “betimsel analiz” tekniği kullanılmıştır. Son olarak betimlenen veriler, literatür ışığında değerlendirilmiştir.

Uluslararası İlahiyat Öğrencilerinin İlahiyat Öğretimine İlişkin Görüşleri Uludağ Üniversitesi

The Views of International Theology Students on Theology Education - Uludag University

Prof. Dr. İsmail Sağlam, Uludağ Üniversitesi / Türkiye

Arş. Gör. Fatih Özkan, Uludağ Üniversitesi / Türkiye

Hiç şüphesiz Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi konusu çeşitli yönlerden ele alınabilecek bir konudur. Biz bu çalışmamızda yurt dışından ülkemize gelip ilahiyat eğitimi alan/alınmış olan öğrencilerin görüşlerine başvuracağız. Öğrenciler gözünden özellikle mevcut programın nasıl görüldüğü, öğrenci kişilik hizmetlerinin kalitesi, elde edilen ilahiyat bilgisinin kendileri açısından beklentileri karşılayıp karşılamadığı gibi konular üzerinde durulacaktır. Bilindiği üzere söz konusu öğrenciler, ÜİB, YTB, YÖS, TDV kapsamında ülkemize gelip ilahiyat eğitimi almaktadırlar. Bahsi geçen konularda değerlendirme yapabilmeleri için anket uygulanan öğrenciler, ilahiyat son sınıf ve mezun olanlar arasından veya ilahiyat öğrenimini ülkemizde tamamlamış olup lisansüstü öğrenimine devam eden öğrenciler arasından seçilmiştir.

Araştırma, uluslararası ilahiyat öğrencilerinin ağırlıklı olarak öğrenim gördüğü, Ankara, Marmara, İstanbul, Uludağ, Sakarya, Erciyes, Necmettin Erbakan, Süleyman Demirel ve Ondokuz Mayıs üniversitelerindeki İlahiyat fakülteleri ile İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Uluslararası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi’nde ve bu üniversitelerin sosyal bilimler enstitülerinde lisansüstü öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında 330 anket formu değerlendirmeye alınmıştır. Bu çalışmayla uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmeden önceki beklentileri ve geldikten sonraki memnuniyet düzeyleri, Türkiye’de yaşadıkları sorunlar, Türkiye’de eğitim görenin avantajları, kaldıkları yerler ve memnuniyet düzeyleri, fakültelerinin sunmuş olduğu imkânlar ve yeterlik düzeyleri, fakültede almış oldukları dersler ve derslerin içeriklerini ve fakültenin akademisyenlerini nasıl değerlendirdikleri gibi genel anlamda fakültelerindeki yükse-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

köğrenim süreci hakkındaki görüş ve düşünceleri ve belirlenen demografik değişkenlere verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılacaktır. Ayrıca ilahiyat fakültelerinde öğrenimi çekici kılan gerekçelerin tespit edilmesi ve uygulanacak stratejilerin bu yönde geliştirilmesi, ilahiyat öğrenimindeki aksaklıkların tespiti, mevcut işleyişin geliştirilebilmesi için değerlendirmeler yapılması ve öneriler sunulması hedeflenmiştir. Bu amaçla "Uluslararası İlahiyat Öğrencilerinin İlahiyat Öğretimine İlişkin Görüşleri Ölçeği" hazırlanmış ve ilgili fakültelerde uygulama aşaması bitmiştir. Geliştirilen ölçek için söz konusu öğrencilere göre fakültelerde sunulan olanakların yeterlik düzeyi, öğrenilen Arapça eğitimi düzeyi, İlahiyat Fakültesi'ndeki derslerin içeriklerinin ve akademisyenlerin akademik anlamdaki yeterlik düzeyi olmak üzere dört alt boyuta ilişkin görüş ve düşünceleri tespit edilecektir. Ayrıca bu boyutlar bazındaki değerlerle demografik özellikler arasında ilişki olup olmadığı tespit edilecektir. Ölçme aracının analizinde ilgili maddeler için yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri dikkate alınarak yorumlar yapılacaktır. Doktora tezi olarak planlanan ve son aşamaya gelen çalışmamızdan elde edeceğimiz veriler bu tebliğde kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, İlahiyat Fakültesi, Uluslararası Öğrenci, Yabancı Uyruklu Öğrenci

İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dışındaki Yabancı Dillerin Öğretimine İlişkin Tutumları

The Attitudes of Theology Students towards the Teaching of Foreign Languages other than Arabic

Durali Karacan, King's College London / Birleşik Krallık

Türkiye'de yüksek din öğretimi verilen İlahiyat Fakültelerinin ve bu fakültelerde okuyan öğrencilerin sayısı son 10 yıllık süreç içerisinde ciddi bir artış göstermiştir. Nicel anlamdaki bu ciddi artışa kıyasla nitel anlamdaki gelişmenin ve değişimin aynı artış hızını gösterdiğini söyleyemek zordur. İlahiyat Fakülteleri özellikle dış dünyaya yeteri kadar açık olmama, kendi içinde kapalı devre yaşama, toplumsal olaylarla yeteri kadar ilgilenmeme, halkla yeteri kadar temas kurmama, dünya çapındaki olaylara ve gelişmelere kayıtsız kalma gibi birçok hususta ciddi eleştirilere maruz kalmaktadır.

Avrupa ve Amerika'daki Teoloji eğitimi veren kurumlarla karşılaştırıldığında ise, İlahiyat Fakültelerindeki eğitimin daha çok İslam, özellikle Sünni İslam olmak üzere tek bir dini inanç üzerine şekillendiğini görmekteyiz. Buna paralel olarak İlahiyat Fakültelerinde okutulan kaynak kitapların, akademik makale ve

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

çalışmaların da neredeyse tamamına yakını Sünni İslam inancı üzerine yazılmış eserlerden oluşmaktadır. Bu eserlerin de büyük çoğunluğu Arapça klasik eserler, klasik eserlerin Türkçe tercümeleri, klasik eserler üzerine yazılmış eserler, Türkçe yazılmış eserler, Arapça yazılmış diğer eserler ve Arapça yazılmış diğer eserlerin tercümeleri şeklinde çeşitlenmektedir.

Sünni İslam inancı üzerine şekillenen İlahiyat Fakültelerinde daha çok Arapça temelli eserler okutulması, 1 yıllık Arapça hazırlık sınıfının olması ve yabancı dil olarak Arapçaya ayrıcalıklı bir konum atfedilmesi doğası gereği pek tabii bir durumdur. Bununla birlikte Batılı dillere özellikle İngilizceye karşı olumsuz bir tutumun var olduğu da hissedilmektedir. Her ne kadar son yıllarda İlahiyat Fakülteleri bünyesinde açılan “Uluslararası İlahiyat”, “İngilizce İlahiyat” ve “Islamic Studies” bölümleriyle birlikte bu olumsuz tutum kırılmaya çalışılmış olsa da İlahiyat Fakülteleri öğrencilerinin hala İngilizceye ve İngilizce kaynaklara karşı olumsuz bir tutum sergiledikleri gözlenmektedir. Hatta bu olumsuz tutumun “Uluslararası İlahiyat” ve “İngilizce İlahiyat” bölümünde okuyan öğrencilere karşı da yansıtıldığı görülmektedir.

İlahiyat Fakülteleri genelinde Arapçanın “kutsiyet”ine karşın batı dillerinin ve özellikle İngilizcenin “batıl”lığı şeklinde bir algıdan söz edilebilir. Arapçanın İslam’ın ve Kur’an’ın dili olması sebebiyle yüklediği kutsal role karşın; İngilizcenin Hıristiyan ve İslam düşmanı sömürgeci devletlerin dili olması sebebiyle batıl olarak algılanması İlahiyat Fakültelerinde bariz olarak göze çarpmaktadır. Bununla birlikte İslam’ın ve Müslümanlığın Batılı toplumlara tam olarak anlatılamamasının en büyük sebeplerinden birisinin dil sorunu olduğu da genellikle göz ardı edilmektedir.

Recep Uçar’ın İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerinde uyguladığı “İlahiyat Fakültelerinde Okutulan Arapça Dersine Karşı Tutum Ölçeği”nden elde ettiği sonuçların da gösterdiği üzere, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğu Arapçaya büyük önem atfetmekte ve yabancı dil olarak Arapçayı yeterli görmektedir. Fakat İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin diğer yabancı dillere ve bilhassa İngilizceye karşı tutumlarına yönelik bir akademik çalışma mevcut değildir. Akademik anlamda dünyayla ve özellikle Batı ile entegrasyonun sağlanması, dünya üzerindeki akademik gelişmelerin ve çalışmaların takip edilmesi, Müslümanların dünya genelinde ses getirecek ve itibar görecektir akademik çalışmalar yapması gibi gelişmeler, her şeyden önce artık dünya dili olarak kabul edilen İngilizce dilinin iyi şekilde kullanılabilmesine bağlıdır. Bu bağlamda İlahiyat Fakültelerinin akademik anlamda dünyayla uyumlu olabilmesi, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin İngilizceye karşı tutumlarının değişmesine de bağlıdır. Bu nedenle öncelikle İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin İngilizceyle ilgili tutumlarının doğru bir biçimde ortaya konulması gerekmektedir.

16
Kasım
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Bu çalışmanın asıl amacı, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Arapça dışındaki yabancı dillerin öğretimine ve özellikle İngilizceye ilişkin tutumlarını ayrıntılı olarak ortaya koyabilmektir. “İlahiyat öğrencileri yabancı dil olarak İngilizceyi ne kadar önemsiyor? Sadece Arapçanın yeterli olduğunu, İngilizceye gerek olmadığını mı düşünüyor? İngilizce kaynakları ve tercümeleri ne sıklıkla okuyor? İngilizcenin eksikliğini hissediyor mu?” vb. ana soruları çerçevesinde hazırlanacak bir anket çalışması ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin İngilizceye ilişkin tutumları araştırılacaktır. Ayrıca İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin İngilizce İlahiyat bölümlerine karşı tutumları da bu araştırmanın dahilindedir. Recep Uçar'ın geliştirdiği “İlahiyat Fakültelerinde Okutulan Arapça Dersine Karşı Tutum Ölçeği”nden ve Ulviye Aydoslu'nun “Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Olarak İngilizce Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi” yüksek lisans tezinde kullandığı ölçeklerden esinlenerek aynı minvalde benzer anket soruları oluşturulacaktır. Araştırmanın evreni İstanbuldaki İlahiyat Fakülteleri; örnekleme ise Marmara Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri öğrencileridir. Toplamda ise 200 civarı öğrenciye anket uygulanması öngörülmektedir.

Salon B

Yüksek Din Öğretiminde Kalite ve Akreditasyon *Quality and Accreditation in Higher Religious Education*

Yüksek Din Öğretiminde Kalite: Akreditasyon Sorunu *Quality in Higher Religious Education: The Problem of Accreditation* Prof. Dr. Süleyman Akyürek, Erciyes Üniversitesi / Türkiye

Akreditasyon, “Denklik” anlamına gelmektedir. Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğünde ise “Kuruluşların, üçüncü bir tarafça belirlenen teknik ölçütlere göre çalıştığına bağımsız ve tarafsız bir kuruluş tarafından onaylanması ve düzenli aralıklarla denetlenmesi” olarak açıklanmaktadır. Akreditasyon süreci, bir denetim sürecidir. Günümüzde mal ve hizmetlerde kaliteyi güvence altına almaya yönelik çalışmalar, “standardizasyon”, “belgelendirme” ve “akreditasyon” gibi adlarla anılmaktadır. Bütün mal ve hizmetlerde belli kalite güvencesini oluşturmaya yönelik bu çalışmalar, eğitim alanında olmaktadır.

Yüksek öğretimde akreditasyon; “bir yüksek öğretim kurumunun ya da bir yüksek öğretim kurumu tara-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

findan uygulanmakta olan bir programın, ulusal ve/veya uluslararası düzeyde belirli performans standartlarına sahip olduğunu ortaya koymayı amaçlayan ve böylece yüksek öğretime talepte bulunanlar ve aynı zamanda kamuoyu nezdinde güven tesis etmeye yönelik bir çalışmadır.”

Akreditasyon kurum içi/öz değerlendirme şeklinde olabileceği gibi kurum dışı değerlendirme şeklinde de olabilir. Belirlenen kalite standartlarına/ölçütlerine sahip olma yönünden yüksek öğretim kurumları öz değerlendirme yapabilecekleri gibi yetkili bir akreditasyon kurumu/kuruluşu tarafından da denetlenerek değerlendirilebilir. Böylece yüksek öğretim; kalite, şeffaflık ve hesap verilebilirlik yönlerinden ele alınarak, yüksek öğretimin niteliği ortaya konabilir. Akreditasyon süreci ile kurumun ya da programın belli kalite standartlarını sağladığı belgelenecek, kalite yönünden güvenilirliği ortaya konur. Böylece akredite olan kurumun ya da programın belirli standartlara sahip olduğuna dair “tanınırlık” belgesi verilir. Akreditasyon belirli sürelerle, çeşitli yönlerden, iç ve dış denetimin yapıldığı bir süreçtir. Bu yönüyle kalitenin sürekliliğinin denetlenmesini sağlar. Bu durum sürdürülebilir kaliteyi ortaya çıkardığı gibi kalitenin daha da geliştirilmesinin önünü de açabilir. Akreditasyon süreci, şeffaflığı, dürüstlüğü esas alarak yüksek öğretimde etik ilkelerin/standartların yerleşik hale gelmesine de yardım eder. Akreditasyon süreci ile kurum ya da programın belli standartları sağlayacağına dair bir güvence verilmektedir. Akreditasyon süreci, kurum dışında kamu denetiminden bağımsız olarak yetki belgeli kuruluşlarla ve kurum isteği doğrultusunda yapılmaktadır.

Yüksek öğretimde yukarıda ana hatları verilen faydalarından dolayı ülkemizde son yıllarda çeşitli yüksek öğretim kurumları akreditasyon süreçlerini başlatmışlar, bazıları da akredite olmuşlardır. Bu çerçevede tıp fakültelerinin ve mühendislik fakültelerinin akreditasyonundan ve bunları akredite eden kurumlardan söz edilebilir. Bununla birlikte yüksek din öğretimi yürüten kurumlar (İlahiyat Fakülteleri, İslami İlimler Fakülteleri vb.) için akreditasyon çalışmaları henüz başlamamıştır. Son yıllarda yüksek din öğretimi yapan kurumlar nicelik olarak artmıştır. Bununla birlikte akademik yapılanma ve programlar yönünden benzerliklerin yanı sıra bazı farklılıklara da sahiptir. Yüksek din öğretimi yapan kurumların kurum kalitelerinin ve eğitim kalitelerinin ortaya konması bir ihtiyaçtır. Bu tebliğ çerçevesinde yüksek din öğretiminin akreditasyon sorunu ele alınacaktır.

Yüksek din öğretimi kurum ve programlarının akreditasyon sorunlarına ilişkin ana hatları ile zikredilecek bazı hususlar şunlardır: Din öğretimi alanından kaynaklanan sorunlar, Akredite edecek kurumların olmaması ve sivil olmasının yol açtığı/açılabileceği sorunlar, Yüksek din öğretimi akredite eden Avrupa ve Amerika’da çeşitli kurumların olmasından kaynaklanan sorunlar, Yüksek din öğretiminde dini bilginin içeriğine ilişkin kalite standartlarının belirlenmesinin getirdiği sorunlar, Yüksek din öğretiminin kalite standartlarının belirlenmemesinin getirdiği sorunlar, Akademi anlayışının/geleneğinin getirdiği sorunlar.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Bologna Süreci ve Gelenek Çerçevesinde Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi

Higher Religious Education in Turkey within the Framework of the Bologna Process and Tradition

Prof. Dr. Cemal Tosun, Ankara Üniversitesi / Türkiye

Yüksek din öğretimi Türkiye Yükseköğretiminin en tartışmalı alanlarından biridir. Yüksek din öğretimi; ismi, misyonu, vizyonu, programları, dini ve bilimsel yaklaşımı, öğretim yaklaşımları vb. açılardan tartışılmaktadır. Bu tartışmalar bir yeniden yapılanmaya ya da farklı yapılanmalara doğru ilerleyecektir. Bu süreçte tartışmalar da devam edecektir. Önemli olan bu tartışmaların hangi konularda ve nasıl yapılacağıdır. Tartışma konuları ve tartışma usulü ne kadar isabetli olursa ilerleme de o kadar yararlı olacaktır.

Yüksek din öğretimi yapılanma süreci tartışmalarında, diğerlerinin yanında, iki ana alan belirleyicidir. Bunlardan biri Türkiye yüksek din öğretiminin geleneği diğeri ise Bologna süreci ilke ve kriterleridir. Türk yüksek din öğretiminin geleneği elbette Türkiye tecrübesi ile sınırlı değildir, aksine kurumsal anlamda ilk medreselere ya da Bağdat Nizamiye Medresesine kadar götürmek mümkündür. Fikri anlamda ise İslam’da bilim, bilgi, öğrenme ve öğretme konularında düşünce beyan eden ilk âlimlere ve eserlerine kadar uzanır.

Bu iki alanın farklı yaklaştığı ya da farklı yaklaştığı düşünülen bazı kritik hususlar bulunmaktadır. Yüksek din öğretimini gelenekten uzak düşünmek uygun olmayacağı gibi, Türk Eğitim Sisteminin Yükseköğretimde izlediği yol gereği Bologna sürecinden bağımsız düşünmek de mümkün görünmemektedir.

Bildiride Bologna sürecinin ilke ve kriterlerinden Yüksek Din Öğretimi yapılanma tartışmalarında önemli rol oynayacak olanlar belirlenerek sürece yansıma ihtimal ve imkanları açısından aynı konularda gelenekteki yaklaşımlarla karşılaştırılarak sunulacaktır.

Örneğin; Bologna süreci ve kriterleri yapılanma itibarıyla bachelo+master yapılanmasını öngörmektedir. Bachelo’nun mesleğe/istihdama masterin ise ihtisasa/uzmanlaşmaya yönelik olması temel ilkelere biridir. Geleneğimiz ise, Türkiye tecrübesinde, İlahiyat Fakültesinin “yüksek diniyyat mütehasısları” yetiştirmek üzere açıldığını söylemektedir.

Konumuz açısından diğer bir önemli Bologna kriteri öğretim programlarındaki ders saatinin çok olmasıdır. Bu sadece sayısal bir talep değildir, aksine geleneğimiz açısından tartışılacak bazı önemli hususları da muhtevi bir ilkedir. Bu ilke; bilgi nedir, öğrenme nedir, öğretme nedir, öğrenme-öğretme ilişkisi nedir?

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

gibi eğitim kurumlarının yapılanmasında önem arz eden sorularla yakından ilgilidir. Bu sorulara Yükseköğretim çerçevesinde geleneğimizin cevapları nelerdir? Bu cevaplar ile Bologna ilkelerinin dayandığı bilim, bilgi, öğrenme, öğretme yaklaşımları ne kadar uyuşmakta ya da farklılaşmaktadır?

Konu ilgili literatür taranarak tespit edilecek verilerin yorumlanmasıyla işlenecektir.

Yüksek Din Öğretiminde Gerçekliklere Dayanmak: İlahiyat Fakülteleri için bir Yeterlilik Ölçütü Önerisi

Depending on Realities in the Higher Religious Education: A Proposal for the Qualification Criterion in Theology Faculties

Doç. Dr. Bülent Çelikel, Dokuz Eylül Üniversitesi / Türkiye

Ülkemizde yüksek din öğretimi kurumu olarak faaliyet gösteren İlahiyat Fakülteleri hukuki açıdan Tevhid-i Tedrisât Kanunu ile temellendirilmiştir. Bu kanunda “yüksek diniyat mütehasısları yetiştirilmek üzere darülfünunda bir ilâhiyat fakültesi tesis” edilmesi, “imamet ve hitabet gibi hidemâti diniyyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetiştirilmesi için de ayrı mektepler küşat” edilmesi hükmüne bağlanmıştır. Buna göre İlahiyat Fakültelerinin hedefi yüksek din uzmanları yetiştirme şeklinde belirlenirken, din hizmetlerini yerine getirecek memur yetiştirme görevi İmam-Hatip liselerine yüklenmiştir.

Tarihi bir misyon olarak İlahiyat Fakültelerine yüklenen “yüksek din uzmanları yetiştirme” görevi bir takım *gerçeklikler* sebebiyle tam manasıyla gerçekleştirilememektedir. Mesela bu gerçekliklerden *biri* yüksek din uzmanlığının niceliğiyle ilgilidir, bir *diğeri* yüksek din öğretimi alan öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının yönlendirdiği beklentileri ile ilgilidir. Bu ve benzeri gerçeklikler beraberinde bir takım sorunları da getirmektedir. Mesela nicelikle ilgili gerçeklik İlahiyat Fakültelerinin kontenjanlarının sınırlı ve bu fakülterlere girecek öğrenci niteliklerinin de yüksek olmasını gerektirmektedir. Bununla beraber öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları ve beklentilerine dair gerçeklik de aynı durumun aksi bir genişlemeyi doğurmakta, bir sorun olarak bu sefer nicelik, niteliğin önüne geçmektedir. İlahiyat Fakültelerinin bugün içine düştüğü bu durumdan kurtulmasının yolu yüksek din öğretiminde bu ve benzeri *gerçekliklerden* hareketle yeniden yapılanmaya gitmektir. Ancak böyle yaptığımızda niteliği istihdama feda etmeyecek bir yapı ortaya çıkabilecektir.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Sadece kültürlenmeye dönük olan ve istihdam odaklı düşünülmeyen uygulamalar öğretim sürecinde motivasyon bakımından sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Belli bir istihdam alanına dönük öğretim, öğretim konusunun en azından öğrenci için gerekliliğini ve işlevselliğini belirginleştirmektedir. Bununla birlikte öğretim programlarının yeterlilik ölçütlerinden en önemlisi olan “hayatilik” bu noktada daha çok bireysel gelişim odaklı varoluşsal bir kaygı olarak kalmaktadır. Yeniden yapılanma olsun ya da olmasın bugün İlahiyat Fakültelerinin asıl meselesi bu kısır döngüden kurtulmaktır. Bunun için de atılması gereken temel adım, bu öğretimden geçen öğrencilerin ne tür paradigma değişiklikleri geçirmesi gerektiği konusunda uzlaşmaktan geçmektedir. Zira her öğretim süreci nihayetinde insana ve bilgiye dair bir paradigma değişimini öngörür. Din öğretimi bu iki değişimi din ekseninde gerçekleştirmeye çalışır. Bugün yüksek din öğretiminin içinde kıvrandıği meselelerin temelinde bu paradigma değişiminin karşısında yer alan muhafazakar tutum yer almaktadır. Bu bildiride yüksek din öğretiminde insana, bilgiye ve dine dair paradigma değişikliği temellendirilmeye çalışılacak ve bu değişikliğin bir yeterlik ölçütü olarak dikkate alınması gerektiği vurgulanacaktır.

İlahiyat Fakültelerinde Kalite Güvence Sisteminin İmkânı Üzerine Bir Değerlendirme

A Consideration on the Possibility of the Quality Assurance System in Theology Faculties

Doç. Dr. Hasan Meydan, Bülent Ecevit Üniversitesi / Türkiye

Türkiye’de son birkaç hükümet programının eğitim-öğretim ile ilgili en dikkat çekici vurgularının başında eğitimde kalitenin artırılmasına yönelik tedbirlerin alınması gelmektedir. Bu bağlamda 64. Hükümet programında (25 Kasım 2015) Eğitimde Kalite Seferberliği başlatılacağı ve Yükseköğretim Kalite Kurulu’nun oluşturulacağı belirtilirken; 65 hükümet programında (24 Mayıs 2016) Eğitimde Kalite Seferberliği yinelenmiş ve iş ve eğitim dünyası için gerekli olan meslek standartlarının güncelleneceği belirtilmiştir. Hükümet programlarındaki bu planlamalar uygulamaya yansımış ve 23 Temmuz 2015 tarihinde yayınlanan Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği ile Yükseköğretim Kalite Kurulu oluşturulmuştur.

İlgili kurulun temel amacı yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri ile idari hizmetlerinin iç ve dış kalite güvencesi, akreditasyon süreçleri ve bağımsız dış değerlendirme kurumlarının

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

yetkilendirilmesine ilişkin görev ve sorumlulukları yerine getirmektir. Son yıllarda hızlı nicel artış yaşanan yüksek öğretimde kurumların misyon ve hedeflerinin neler olduğu/olması gerektiği, kurumların bu misyon ve hedeflere nasıl ulaşmaya çalıştığı, kurum içinde misyon ve hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını kontrol etme ve yükseköğretimde yaşanan hızlı değişimi yönetebilmeye yönelik hangi mekanizmalara sahip olduklarını değerlendirecek mekanizmaların oluşturulmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu sayede yükseköğretim kurumlarımızın ürettiği eğitimsel ve bilimsel çıktılarının kalitesinin artırılması hedeflenmektedir.

Eğitim kurumlarında kalitenin yükseltilmesine yönelik tüm adımlar kalite güvence sistemi kavramı altında değerlendirilmektedir. Kalite güvence sistemi ise ilgili yükseköğretim kurumunun eğitimsel, bilimsel ve idari standartlara sahip olması ve bu standartlara ilişkin iç ve dış değerlendirme süreçlerini işletmesi ile gerçekleşmektedir. Bu standartlar ilgili yükseköğretim kurumunun yetiştirdiği mezunların ve ürettiği bilimsel bilginin istihdam alanı ile bağlantılı olarak belirlenmek zorundadır. Kalite güvence sistemleri üzerine geniş kapsamlı çalışmalar yapan pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de mesleki yeterlilik ile yükseköğretim kalite güvence sistemlerine ilişkin çalışmaların birlikte yürütülmesi bu zorunluluktan kaynaklanmaktadır.

Günümüzde yükseköğretimdeki kalite güvencesi çalışmalarından beklenen faydalar konusunda ilahiyat fakültelerinin pozisyonu nedir? Yükseköğretimin en geleneksel yüzünü temsil eden bu fakültelerin kalite geliştirme çalışmalarına katkısı ve bu çalışmalardan istifade etme imkânları nelerdir? Ülkemizde sayıları yüze yaklaşan ilahiyat fakültelerinin birçoğu birkaç yıllık maziye sahip ve tecrübeli kadrolardan yoksun bir şekilde hizmet vermektedir. Uzun zamandır yükseköğretim sistemi içinde yer alan az sayıdaki ilahiyat fakültesinin ise din eğitimi alanının hususiyetleri nedeniyle – genel olarak dünyada olduğu gibi – kurumsal kalite geliştirme çalışmalarına adapte olma süreçleri sıkıntılı geçmektedir.

İlahiyat fakültelerinin genel kalite güvence sistemi içerisinde kendi kalite standartlarını, kalite güvence sistemlerini oluşturması toplumsal değişime cevap verebilen, katma değeri ve hesap verebilirliği yüksek bir yüksek din eğitimi için kaçınılmazdır. İlahiyat fakültelerinde mezunların, öğretim elemanlarının ve bilimsel araştırma çıktılarının yeterliliklerinin belirlenmesi, belirlenen ölçütlerin sadece kâğıt üzerinde veya internet sayfalarında kalmayıp düzenli olarak ölçülmesi ve geri dönütlerle sürekli iyileştirmeler yapılması elzem görünmektedir. Bu ise ya iç ya da dış değerlendirme sistemleri veya ikisinin birlikte aktive edilmesi ile mümkündür.

Bu bildiri de ilahiyat fakültelerinin kalite güvence sistemleri oluşturmalarının önemi, bu sistemlerin ilahiyat fakültelerinin önüne çıkarttığı fırsatlar ve meydan okumalar üzerinde durulacak ve kalite güvence sis-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

teminin en önemli bileşenlerinden birisi olan dış değerlendirme ilahiyat fakülteleri için imkânı, yolları ve uygulama adımlarına ilişkin görüş ve öneriler paylaşılacaktır. İlahiyat fakülteleri için ortak bir kalite güvence sisteminin oluşturulması ve sistemin işleyişini kontrol için – ilahiyat fakültelerinin mezunlarını istihdam eden birimlerin de yer aldığı – farklı paydaşların katılımıyla oluşacak bağımsız bir dış değerlendirme ve rehberlik kuruluşunun imkânı yerli ve yabancı kaynak ve örnekler bağlamında tartışılacaktır.

Salon C

Yüksek Din Öğretiminde Farklı Ülke Örnekleri – IV

Examples from Different Countries in Higher Religious Education – IV

Kırgızistan'da Yüksek Din Öğretim Kurumları Olarak İlahiyat Fakülteleri

Theology Faculties in Kirgizstan as Higher Religious Education Institutions

Doç. Dr. Sayfulla Bazarkulov, Oş Devlet Üniversitesi / Kırgızistan

Kırgızistan'ın bağımsızlığından hemen sonra ülkede dini alanda çok hızlı bir gelişme süreci yaşanmıştır. Bu sebeple bağımsız devlet yapılanması ile din eğitimi-öğretimi yasağının kaldırılması ve aileden başlayarak yaygın ve örgün din eğitimi-öğretimi veren kurumlar açılarak faaliyetlerine başlamıştır.

Kırgızistan'da diğer komşu cumhuriyetlere nazaran daha rahat faaliyet yürüten devlet denetimindeki din eğitim kurumları, büyük bir hızla ülke genelinde yaygınlaşmıştır. Din eğitimi ağırlıklı olarak kendi içinde özerk bir kurum olan Kırgızistan Müslümanlarının Dini İdaresi kısaca Müftiyat'a bağlı İslam üniversitesi, İslam Enstitüleri, medreseler ve camilerde yürütülmektedir. Bunun yanında devlet üniversitelerine bağlı ilahiyat fakülteleri de faaliyet göstermektedirler.

Kırgızistan'da ilk İlahiyat fakültesinin (Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) açılması SSCB'nin 1991 yılında dağılmasından sonra, siyasi baskıların kalkmasının ardından bölgede yaşayan unsurlar kendi kültürel kökenlerini aramaya başlamıştır. İlk olarak üniversite düzeyinde eğitim ve öğretime başlayan Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesidir. Bugün Kırgızistan'da Türkiye Diyanet Vakfıyla Oş Devlet Üniversitesinin ortaklaşa açtığı Orta Asya'daki ilk ilahiyat Fakültesi niteliğindeki Oş ilahiyat fakültesinin yanısıra başka üniversitelere bağlı ilahiyat fakülteleri ve din bilimleri bölümleri bulunmaktadır. Sözkonusu öğre-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

tim kurumlarının eğitim-öğretim programları, yöntemleri, öğretim kadroları ve fiziki yöndeki yapılanması yeterli derecede olmasına rağmen mezunların iş istihdamı, ortaokullarda okutulmakta olan “Din Kültürü Tarihi” ders hocası olarak tayin etmede pek çok sıkıntılar vardır.

2014 yılında Kırgızistan’da “2014-2020 Yılları Arası Dinî Çevrede Devlet Politikası Konsepti” kabul edilerek ülkedeki devletin din politikasını netleştirmekle din konusunda bunun içinde din eğitimi alanında yapılması gerekenleri göstermiştir.

Bu makalenin amacı, bağımsızlık sonrası Kırgızistan’da İlahiyat fakültelerinin tarihi, müfredatı, kazanımları, yetersizlikleri ve konuları değerlendirilerek Kırgızistan’ın kendine has şartları içerisinde daha verimli hale getirilmesi için alana katkıda bulunmaktır. Makalede, önce Kırgızistan’da dinî hayat ve din eğitim-öğretiminin hukuki temelleri üzerinde durularak yüksek din öğretim kurumları olan İlahiyat fakültelerinin yeri ve rolü değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Anayasa, Din ve Vicda

Afrika’da İslami İlimler Fakülteleri Lisans Programları: Türkiye ve Sudan Uluslararası Afrika Üniversitesi Üzerine bir Karşılaştırma

Islamic Theology Faculty Undergraduate Programs in Africa: A Comparison between Turkey and the International University of Africa in Sudan

Yrd. Doç. Dr. Sümeyra Bilecik, Aksaray Üniversitesi / Türkiye

İslam tarihinde ilk sistemli yüksek din eğitimi Nizamiye medreseleri ile 11. yüzyılda başlamıştır. Osmanlı döneminde de medrese sisteminde önemli gelişmeler yaşanmış, bu medreseler Cumhuriyet dönemine kadar varlığını sürdürmüştür. Günümüz İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri’nin temelini Osmanlı’nın son dönemlerine rastlayan Dar’ül Hilafeti’l Aliye ve Dar’ülfünun bünyesinde bulunan Ulum-i Aliye-i Diniye şubesine dayandığı söylenebilir. Cumhuriyet tarihinin ilk yüksek din eğitimi kurumu olarak ise Dar’ülfünun İlahiyat Fakültesi kabul edilebilir. Uzun ömürlü olmayan bu kurumun kapanmasının ardından Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 1949 yılında eğitim öğretime başlamış ve daha sonraki süreçte yüksek din eğitimi veren Yüksek İslam Enstitüleri ve İslami İlimler Fakülteleri açılmıştır. Açılan bu kurumlar 1982 yılında alınan kararla İlahiyat Fakültesi adı altında bir araya getirilmiştir. Bunların dışında yüksek din eğitimi kurumlarında akademik yapılanmanın değişmesi, DKAB öğretmenliği bölümünün açılması, İLİTAM prog-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

ramlarının eğitim öğretime başlaması ve İslami İlimler Fakültesi adıyla yeni fakültelerin kurulması gibi pek çok değişiklik de yaşanmıştır. Tarih içerisinde her bir döneminin ayrı ayrı incelemeye konu edilebileceği bu yenilenmelerin ardından günümüzde de yüksek din öğretimi programlarının yeterliliği ve yeniden yapılandırılması meselesi çeşitli platformlarda, gerek bu alandaki akademisyenler gerekse hizmet veren kurum yöneticileri tarafından zaman zaman dile getirilmektedir. Öğretim hedeflerinin çeşitlenmesi, hızlı sosyal ve kültürel değişim, Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın personel yeterliliklerindeki değişiklikler gibi nedenler yüksek din öğretim programlarına yönelik bu talebin sebepleri arasında sıralanabilir.

Özetle yüksek din öğretiminde kuruluşundan itibaren yaşanan değişiklikler üzerinde, çağın ihtiyaçları, eğitimde meydana gelen değişiklikler ve dönemin siyasi izleri etkili olmuştur. Eğitim sistemlerinin sosyo-kültürel değişimlere kayıtsız kalamayacağı göz önünde bulundurulduğunda bu değişimlerin olağan karşılanması gerektiği düşünülmektedir.

Muhakkak ki değişimin yönü ve içeriği, ülkenin hizmet alanlarındaki çeşitlilik ve sosyokültürel yapı gibi kendine has nitelikleriyle belirlenecektir. Ancak değişimin ve yenilenmenin teklifinde farklı ülke uygulamalarından haberdar olmak hem yüksek din öğretiminde dünya standartlarını yakalamaya hem de din öğretiminin koordinasyonuna katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, yapılacak olan bu çalışmada Sudan, Uluslararası Afrika Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde 2012 yılından itibaren uygulamaya konulan program incelenecektir. Çalışmada, Sudan'daki üniversiteler arasından örnek olarak Uluslararası Afrika Üniversitesi'nin seçilmesinin temel nedenlerinden biri bu üniversitenin Sudan'ın en büyük üniversitelerinden biri olması ve uygulanmakta olan programın geliştirilmesine öncülük etmiş olmasıdır. Söz konusu program dört yıllık bir eğitim süresini kapsamaktadır. Bunun ilk iki yılında ortak dersler okutulurken son iki yıl için öğrenciler 'tefsir ve Kur'an ilimleri', 'sünnet ilimleri', 'akide ve fikr-i İslami' ile 'siyer ve davet' olmak üzere dört bölüm içerisinden tercih yapmaktadırlar. Aynı alanlarda açılan yüksek lisans ve doktora programları ise öğrencilerin seçtikleri alanda uzmanlaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmada bu programın içeriği, her bölümde okutulan dersler çerçevesinde incelenecektir. Araştırmaya yüksek lisans ve doktora programları dâhil edilmiş, lisans programları ile sınırlandırılmıştır. Bu çalışma ile yüksek din öğretimi programları ve derslerin içeriği arasında bir karşılaştırma yapılarak ülkemizdeki yüksek din öğretimi program geliştirme çalışmalarına katkı sunulacağı düşünülmektedir.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Mısır ve Türkiye’de İlahiyat Fakülteleri Lisans Programları: Mısır El-Ezher Üniversitesi Usulu’d-Dîn Fakülteleri ve Türkiye’deki İlahiyat Fakülteleri ile Bir Karşılaştırma

Theology Faculty Undergraduate Programs in Egypt and Turkey: A Comparison between the Al-Azhar University Al-Usul al-Din Faculties in Egypt and Theology Faculties in Turkey

Yrd. Doç. Dr. Fatih Kaya, Bayburt Üniversitesi / Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Eid Fathi, Bayburt Üniversitesi / Türkiye

Bu bildiriye, Türkiye’deki İlahiyat Fakültelerinin ve Mısır’daki el-Ezher Üniversitesi Usulu’d-din Fakültelerinin tarihine değinildikten sonra, fakültelerin programları hakkında detaylı olarak bilgi verilecektir. Daha sonra her iki fakültenin müfredatları karşılaştırılarak İlahiyat Lisans programı hakkında öneriler sunulacaktır.

Bu bildiriye sayıları 80’i aşan; bünyesinde barındırdığı öğrenci sayısı 50.000’e yaklaşan İlahiyat Fakültelerinin programları ile günümüzde 100’den fazla devletten Müslüman öğrenci kabul eden 15000’in üzerinde yabancı olmak üzere toplamda 300000 öğrenciye eğitim veren dünyanın en büyük ve köklü üniversitelerinden biri olan el-Ezher Üniversitesi’nin Usulu’d-Dîn fakültelerinin programları incelenip mukayese edilecektir. el-Ezher Üniversitesi’nin dini ilimleri alanında eğitim yapan başlıca 5 fakültesi bulunmaktadır.

Bunlar;

Usulu’d-Dîn Fakültesi

İslam Şeriatı Fakültesi

Şeriat ve Hukuk Fakültesi

Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi

İslam’a Çağrı Fakültesi

Usulu’d-Dîn Fakültelerinin müfredatı, Türkiye’deki İlahiyat Fakültelerinin müfredatına yakın olduğundan bu fakültelerin bölümlerinden ve müfredatından bahsedilerek Türkiye’deki ilahiyat fakülteleri ile karşılaştırılması yapılacaktır. Son olarak da ilahiyat fakültelerinin programlarının geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulacaktır.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

İsrail’de Yüksek Din Eğitimi’nin Geleceğine Dair Tartışmalar *Debates on the Future of the Higher Religious Education in Israel* Özgür Dikmen, Kudüs İbrani Üniversitesi / İsrail

İsrail’de yüksek din eğitiminin geleceğini analiz edebilmek için eğitim alanının diğer toplumsal alanlarla ilişkisine bakmak elzemdir. Bilhassa din eğitiminin yapısı İsrail toplumunun yapısından ve bu eğitim kurumlarının siyasetle ilişkisinden bağımsız bir şekilde anlaşılabilir. İsrail’de yüksek din eğitiminin işleyiş şekli gerek parçalı toplumlarda eğitim siyasetinin yönelimlerini göz önüne sererken, gerekse dini eğitim kurumlarının siyasetle doğrudan kurdukları ilişkilerin sonuçlarına dair de önemli göstergeler sunmaktadır. 2017 yılı, İsrail’in Yahudi yüksek din eğitimi veren kurumlara en yüksek bütçeyi ayırdığı yıl oldu. Bu durum ortodoks Yahudi dini liderlerin İsrail siyasi arenasında kazandığı pozisyonlara işaret ederken İsraili siyasi liderlerin siyasetlerini genişletmek istediği toplumsal zemini de göstermektedir. Siyasi gündem açısından buna ek olarak İsraili sekülerler için ortodoks yüksek dini eğitimin devlet tarafından yüksek bütçelerle finanse edilmesi gündemde tutulması gereken önemli sorunlardan biridir. Diğer yandan bu eğitim kurumlarının İsrail dışında, bilhassa Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Yahudi yüksek din eğitim kurumlarıyla ve diaspora örgütleriyle ilişkileri de din eğitimi üzerine şekillendirici bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla İsrail’deki yüksek din eğitim kurumları olan yeşivaların geleceği meselesi diğer toplumsal-siyasal kurumlar ve Yahudi diasporasıyla ilişkileri çerçevesinde anlaşılabilir bir konudur. Sunumda bu çerçevede bir incelemeye yer verilecektir.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

VI. Oturum: 14:00 – 15:30

Salon A

Yüksek Din Öğretiminde Kalite – II

Quality in Higher Religious Education - II

İslam Tarihinde İcazet Geleneği: Günümüz Yüksek Öğretim Kurumlarında Canlandırmayı Düşünmek

Ijazah Tradition in the Muslim History: Thinking Towards Reviving in the Present-Day Higher Learning Institutions

Prof. Dr. Mesut İdriz, Mother Teresa Üniversitesi / Makedonya

From the earliest periods of Islamic history and civilization, its educational system was originally religious in nature. It began with the mosque as its centre, from which other educational institutions such as the maktab (the elementary education), the bayt al-hikmah (the house of wisdom), the majalis (the gatherings of scholars and students), the Dār al-'Ulüm (sing. 'ilm), and the madāris (sing. madrasah, school or college) gradually developed. In addition, from the fields of medicine, astronomy and the devotional sciences there arose hospitals, observatories, and the zāwiyah within Sūfi fraternities. In the aforementioned educational institutions, students (talaba, tullāb; single: tālib) were trained in different fields of Islamic studies of both transmitted and applied subjects systematically by their professors and were able to select their professors as they wished. Typically, students would study many years under the tutelage of their esteemed professors. When they had completed their studies according to a certain level of proficiency to the professor's satisfaction, they would traditionally be accorded a 'licence to teach', a so-called ijazah, either by one professor or by more than one. It is this ijazah tradition which has a long history in Muslim education, which deserves special attention. Contrary to the present day practices, physical institutions were secondarily important in comparison to the tradition of ijazah, where the professor-student (murshid-murid) were of special concern. Having provided a brief survey on the meaning of education in Islam and its associated institutions, in this presentation we will proceed with the importance of reviving this important and unique tradition of Muslim education of the ijazah tradition. It is hoped that this Islamic educational tradition in the history and civilization will be revived in the best model and formula in order to have better quality graduates in the future.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

İlahiyat Fakültelerinin Bir Çıktısı Olarak İHL Meslek Dersi Öğretmenlerinin Yeterliklerinin Öğrenci ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi

Examining the Qualifications of Vocational Teachers in Islamic Divinity High Schools as Outputs of Theology Faculties Based on the Views of Students and School Administrators

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Aşlamacı, İnönü Üniversitesi / Türkiye

İlahiyat Fakülteleri ülkemizde yükseköğretim düzeyinde din eğitimi veren kurumlardır. Kuruluş kanununda amacı “yüksek dîniyât mütehasısları yetiştirmek” olarak ifade edilen bu kurumların amaç ve işlevleri, tekrar açıldığı 1949 ve özellikle yüksek din öğretiminin yeniden yapılandırıldığı 1982 sonrası süreçte sosyal, siyasal ve hukuki değişimle birlikte toplumsal talep ve ihtiyaca binaen çeşitlenerek dönüşüme uğramıştır. Bu çerçevede bu kurumlar yüksek din uzmanı yetiştirmenin yanı sıra 1959 yılından itibaren açılan ve 1982 yılında İlahiyat Fakültelerine dönüştürülen Yüksek İslâm Enstitülerinin işlevlerini de üstlenmiştir.

Günümüzde diğer devlet kurumlarındaki kısıtlı çalışma imkânları göz ardı edildiğinde İlahiyat Fakülteleri, temel olarak örgün din eğitimi ve öğretimi ile din hizmetleri ve yaygın din öğretimi alanlarında görev alacak nitelikli insan gücü yetiştirmektedir. Bu kurum mezunları Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde İmam-Hatip meslek dersleri öğretmenliği, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği ve seçmeli din eğitimi dersleri öğretmenliği görevleriyle; Diyanet İşleri Başkanlığı çatısı altında ise imam-hatiplik, vaizlik, müftülük, din hizmetleri uzmanlığı, Kur’an kursu öğreticiliği gibi görevlerde istihdam edilebilmektedir.

Son birkaç yıldır bu kurumların hem fakülte, hem de öğrenci sayılarında ciddi bir artış yaşanmaktadır. Yaşanan bu niceliksel artışa mukabil, bu kurumların sunduğu eğitimin niteliğine ilişkin, çoğu zaman müfredat ve mezun nitelikleri üzerinden, yoğun bir tartışma yürütülmektedir. Özellikle bu fakültelerin program yapısının farklı alanlarda istihdam edilen mezunlarına, o alanların beklediği yeterlikleri yeterince kazandırmadığı genel olarak ifade edilmektedir.

Herhangi bir yükseköğretim kurumunda kalite güvencesinin sağlanması, akreditasyon ve değerlendirme sistemi ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bakımdan bir eğitim kurumunun kalitesine ilişkin değerlendirmelerde eğitimle ilgili göstergeler önemli yer tutmaktadır. Yükseköğretimde kalite üzerinde en

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

çok üzerinde durulan boyut ise, öğrenme çıktılarıdır. Eğitim programlarının çıktı boyutuna ilişkin yapılan değerlendirme sonuçlarına göre, eğitimin niteliği konusunda bir yargıya varılmaya çalışılmaktadır. Yükseköğretim kurumuna ilişkin bu göstergeler öğrenci başarıları, mezun sayısı, istihdam edilen mezun sayısı, mezunların istihdam yerleri gibi sistemin öğrenme çıktıları ile ilgilidir. Öğrenme çıktılarının belirli aralıklarla mezun ve iş piyasası temsilcilerinden alınacak geri bildirimler ile değerlendirilmesi, sunulan eğitim hizmetinin kalitesini geliştirme ve sürdürme açısından önem taşımaktadır.

Bu çerçevede araştırmada, ülkemizde yükseköğretim düzeyinde din eğitimi hizmeti sunan İlahiyat Fakültelerinin bir çıktısı olarak İHL meslek dersi öğretmenlerinin, görev alanlarındaki en önemli paydaşları olan, okul yöneticileri ve öğrencilerin görüşleri doğrultusunda yeterliklerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. 2015-2016 öğretim yılı bahar döneminde Değerler Eğitimi Merkezi bünyesinde Türkiye kapsamlı olarak yürütülen İmam Hatip Araştırmaları Projesi” kapsamında nicel ve nitel veri toplama araçlarıyla toplanan veriler kullanılacaktır. Bu kapsamda 12 farklı ilden toplam 3775 İHL öğrencisinin görüşleri, araştırmacı tarafından geliştirilen “İHL meslek Dersi Öğretmenleri Genel Yeterlik Ölçeği” ile toplanmıştır. Yine 12 farklı ilde bulunan 24 İHL’de görev yapan toplam 25 okul yöneticisi ile yüz yüze yapılan görüşmelerde, onların İHL meslek dersi öğretmenlerine ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Analizi tamamlanan okul yöneticilerinin görüşlerinden elde edilen bazı sonuçlar; genel olarak meslek dersi öğretmenlerini alan bilgisi ve pedagojik olarak yetersiz buldukları, İlahiyat fakültelerinden yeterliklere sahip olmadan mezun olduklarını düşündükleri, özellikle Kuran-ı Kerim ve Arapça derslerinin öğretiminde isteksiz oldukları ve yetersiz kaldıklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Bu araştırmada İlahiyat Fakültelerinin bir çıktısı olarak İHL meslek dersi öğretmenlerinin yeterliklerine ilişkin sahadan elde edilen sonuçlar ile güncel olarak sıklıkla tartışılan bu kurumların program yapıları ve öğretmen yetiştirme fonksiyonları üzerindeki tartışmalara, mevcut duruma dair bilimsel veriler sunulması, bu şekilde bu kurumlardaki mezun niteliklerinin geliştirilmesine katkı sağlanması ümit edilmektedir.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz-Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi

Examining the Self-Efficacy Level of Theology Faculty Students regarding Teaching Profession

Yrd. Doç. Dr. Mebrure Doğan, Afyon Kocatepe Üniversitesi / Türkiye

Öz-yeterlik, en genel biçimde bireyin hedeflerine ulaşmak için gerçekleştirmesi gereken eylemlerle ilgili kapasitesine yönelik inançları olarak tanımlanmaktadır. Kişinin zorlu durumlara başa çıkabilmek için sahip olduğu yetenekleriyle ilgili inanç ve algılarından oluşan öz-yeterlik genel, özel, akademik, sosyal ve duygusal öz-yeterlik gibi çeşitli alanlara özgü olarak ele alınabilmektedir. Öz-yeterlilik kavramını bilimsel literatüre kazandıran Bandura, öğretmen özyeterliliğini bir özyeterlik türü olarak tanımlamaktadır. Buradan hareketle öğretmenlik öz-yeterliliğinin öğrencinin performansını etkilemede öğretmenin kendi yeterliliğine yönelik inancını anlattığı söylenebilir.

İlahiyat eğitimi alan öğrencilerin önemli bir kısmının bu fakülterlere öğretmen olma hayalleriyle geldiği bilinmektedir. İlahiyat programına devam eden öğrencilerin halihazırda öğretmen olabilmeleri için gerekli olan pedagojik formasyon derslerini dışardan tamamlamaya yönelik yüksek talepleri bunun göstergelerinden biridir. Diğer taraftan ülkemizde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlik alanlarına öğretmen yetiştiren başka bir yüksek öğretim kurumu olmadığından bu sahalarda istihdam edilecek öğretmenleri yetiştirmek İlahiyat Fakültelerinin misyonları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla ilahiyat fakültesi öğrencilerinin önemli bir kısmının aynı zamanda öğretmen adayı olduklarından söz etmek mümkündür. Araştırmanın amacı ilahiyat eğitimi alan öğrencilerin öğretmen özyeterlilik düzeylerini tespit etmek ve pedagojik formasyon dersi alıp almama, pedagojik formasyon eğitimini lisans eğitim süreci içinde alma ya da dışardan alma durumlarına göre karşılaştırma yapmaktır. Araştırmada ilahiyat eğitimi alan öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik özyeterlilik inançlarının ölçülmesi amacıyla Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) tarafından geliştirilen, Çapa ve arkadaşları (2005) tarafından Türkçe uyarlaması gerçekleştirilen "Öğretmen Özyeterlilik Ölçeği"nin kullanılması düşünülmektedir. Araştırmanın pedagojik formasyon dersi almış ve almamış İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi son sınıf öğrencileri ile pedagojik formasyonu lisans dersleri içinde alan Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden tesadüfi

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

örnekleme yoluyla seçilen bir örneklem grubu üzerinde yapılması planlanmaktadır. Araştırma neticesinde elde edilecek bulguların yüksek din öğretimi kurumu olan ilahiyat fakültelerinin öğretmen yetiştirmeye yönelik hedeflerini belirlemelerine, eğitim stratejisi ve program geliştirmelerine, müfredatlarını planlamalarına yardımcı olacağı gibi pedagojik formasyon sorununa çözüm getirme bağlamında bilgi sunacağı da düşünülmektedir.

Salon B

Yüksek Din Öğretimini Yeniden Değerlendirmek

Reevaluating the Higher Religious Education

Başkan: Prof. Dr. Recep Kaymakcan, Değerler Eğitimi Merkezi / Türkiye

Üniversitede İslam Dini Eğitimi: Karışıklıkları Gidermek

Islamic Religious Education in University: Overcoming Confusions

Prof. Dr. Khosrow Bagheri Noaparast, Tahran Üniversitesi / İran

Islamic religious education in university needs a precise analysis of its dimensions in order to avoid misconceptions. In order to do this analysis, three concepts of university, religion, and education are considered as the three vertices of a triangle and, as a result, the analysis is accomplished in the three sides of university-religion, university-education, and religion-education and the three resultant relations. In each of the three sides, the optimum point, the disturbance in the relation concerned, and the way out of the disturbance are discussed. The results are as follows. Firstly, in the university-religion side, the optimum point is rational encounter with religion; the disturbance is the dominance of rituals; and the way out is to distinguish Islam from its followers. Secondly, in the university-education side, the optimum point is the full interaction between professors and students; the disturbance is behavior-engineering; and the way out is to re-conceptualize education in terms of interaction. Finally, in the religion-education side, the optimum point is inner development of individuals regarding the faith; the disturbance is due to the dominance of mere apparent parts of Islam, and the way out is to show the reasonability and beauty of Islam as a religion.

Keywords: Higher education, Islam, religious education, wisdom, faith, interaction

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Bağlama Göre İslam İlahiyatının Öğretilmesi

Teaching Islamic Theology in Context

Dr. Raşit Bal, Inholland Üniversitesi / Hollanda

It is a common perception of many social and religious scientists that the rise of the natural science and modern society challenged the religious knowledge. During History, the former suppressed the validity of the latter and in most cases replaced it. The result of this replacement transformed the claims of Christianity in the Western societies and it became one of the sources of meaning for private life. The public space is now governed and arranged by secular and rationalized knowledge. The theology lost its dominant position of accreditation of credible knowledge. The central question of many Muslim scholars is: will this also happen to the Muslim societies and Islamic theology.

While many Muslim theologians in the Islamic world are trying to find answers to this kind of questions, thousands of Muslims have left their homeland to seek a better future in Western societies. Immediately after their arrivals, they came/stepped into a social reality, which has nothing to do with Islam and its central notions and orientations. In its origin, there are huge historically determined contradictions with Islam. Is this a new challenge for the Islamic sciences, or should we say this is a new reality which should accommodate the rise of a new Islamic theology? At this stage it is not possible to see in which direction it is going. Therefore, we need a stable and professional environment not only to understand what is happening but also to develop authentic reactions which can be attributed to Muslim citizens.

That means new challenges for the Islamic religious sciences. Are they adequately or even potentially equipped to overcome this challenge once again? Alternatively, will Islam lose its connection with the social reality? In 2006 one such attempt has been done at the Inholland University of Applied Sciences (the Netherlands). It was an attempt to develop a balanced education program between the traditional Islamic sciences, social reality of Muslims in the Netherlands and professional education system. It was done in a way to assure the support of the Muslim community, to create a safe education approach for Muslim students while also answering the central quality demands of the Bachelor level.

In some way, we can say it was not possible to balance the three, as Inholland decided to end this program. It is, however, also defensible to say that the job isn't finished. To face such a challenge, we need more

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

time. Moreover, many steps have already been taken. In contribution to this, I will sketch a picture of our policy and approach on how to balance Islamic sciences and university environment and how to cultivate reflective professional skills. The last point refers to the professional space, which could be mobilized in order to connect the Islamic orientations with the social reality in the Netherlands. Changing perspectives, using diversity in theology, and using the relevant social issues as a starting point have become central in our didactical approach. The final goal was to make the students familiar with several perspectives of Islamic sciences in order to relate the sacred sources with the social reality. Maybe not to instruct Muslims at action level but to exchange perspectives, meanings and connections.

Dönüşüm için Eğitim: İhtiyaç Temelli Bir Eğitim Sistemini Tasarlamak
Education for Reformation: Conceptualizing a Need-Based Education System
Mrs. Ayesha Usman Javed, GC Women Üniversitesi / Pakistan

Alvin Toffler once stated that, 'the illiterate of the 21st century will not be those who cannot read and write, but those, who cannot learn, unlearn and relearn.' Education is, in its very essence, a dynamic process and must therefore have the scope of adaptation according to specific needs of individuals as well as societies. The content and pedagogy are factors that shape the societal effects of education, and must be 'focal points' of reformation for Islamic system of education. The paper argues that quality education must cover intellectual, social, emotional, physical and spiritual dimensions of personality. As an educationist par excellence, Iqbal's philosophy, in terms of ontological, epistemological, and axiological content areas, which ultimately influenced his educational thought will be summarized in the paper, in order to understand his theory of education; as well as the process of education, and conceptualize a 'need-based system of education in the light of these views, as opposed to the 'factory model' of education, and 'standardization', currently prevalent. Four essential elements of Iqbal's educational philosophy, viz. (a) aims of education; (b) curriculum; (c) teacher's role and methodology; and (d) evaluation, will be elaborated from his educational thought, visioning a system of education which is based on Islamic ideology and aims at enhancing inherent faculties of individuality (khudi); in order to produce reflective, creative, and responsible citizenry that are able to form an altruistic society.

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

Ideal aspects of Islamic education such as life-long learning, taleem, tarbiyah, hidden curriculum and inclusive education will also come under discussion. Vision for Islamic system of education will be built upon concepts such as de-compartmentalization of education; removing the barriers that separate acquisition of true 'holistic knowledge' & creating a 'knowledge-morality nexus', manpower planning; curriculum development; core learning (basics for all alike) and extended learning (after need-assessment) as well as identifying benchmarks, KRAs (key result areas) and KPIs(key progress indicators) for each level of education. A need-based education system will be outlined and methodologies such as phenomena based learning, integrated curriculum and inclusive assessment system will be discussed. Whereas, the main focus will remain on capacity building in light of Iqbal's concept of nurturing 'khudi', the self, to attain its highest possible form and thereby transforming the whole society along the lines of ethical & moral teachings as envisioned in Quran and Sunnah, to revitalize existing education system according to specific local context, while at the same time being able to fulfill global requirements.

İlahiyat Fakültesi: Pedagoji Arayışı

The İlahiyat Faculty: The Quest for Pedagogy

Assoc. Prof. Amjad M. Hussain, Marmara Üniversitesi / Türkiye

This paper will begin by briefly examining the historical development and the structure of the İlahiyat Faculty in the Turkish Republic. The aim of the paper is to offer an analysis of the current situation of the pedagogy (i.e. the structure, method and practice of offering educational theoretical concepts) of the İlahiyat faculties at the undergraduate level in Turkish Higher Education Institutions. Therefore, the paper will attempt to explore the İlahiyat disciplines offered and the relations of these disciplines to an overall pedagogy. This will lead to an attempt to find some underpinning relations between the subjects of Islamic Studies (Basic or Fundamental Islamic Sciences), Religious Studies, and the Social Sciences.

Even though the study of Religion in Higher Education Institutions in Turkey today is carried out in Theology Faculties, they largely lay emphasis on the study of Islam. Since 1992 the main departments of İlahiyat faculties across the country have been standardised into three main departments: Basic Islamic Sciences, Philosophy and Religious Studies, and Islamic History and Arts. The Bachelor of Art degree for the underg-

16
Kasım 18
November

ULUSLARARASI | INTERNATIONAL
YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KONGRESİ | CONGRESS ON HIGHER RELIGIOUS EDUCATION

graduate students is standardised throughout the whole country as a four-year course, and all students are obliged to take modules from each department.

This paper will critically evaluate the role of the Faculty of İlahiyat in developing the academic and the practical studies of Islam and the social sciences of religion at the undergraduate level. At times the paper will compare this structure with the pedagogy of Islamic studies and Religious studies within the Western academic arena. For example, it could be argued that the department of Philosophy and Religious Studies in Turkey are very similar to a Religious Studies departments in the United Kingdom, where modules such as philosophy of religion, psychology of religion, sociology of religion, epistemology of religion, and history of philosophy are taught. Furthermore, the department of Basic Islamic Sciences is very similar to the Islamic Studies department in the United Kingdom. However, there are also distinct differences with regards to the subjects taught and the overall aim of the curriculum. Thus, this paper represents a contemporary attempt of mapping the study of Islam and the related study of religion subjects at the İlahiyat Faculties in Turkey.

Panel: 16:00 -17:30

Günümüz İslâm Düşüncesinin Meseleleri Karşısında İlahiyat Fakülteleri

Theology Faculties in the face of the Problems of the Contemporary Islamic Thought

Konuşmacılar

Alpaslan Durmuş, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (Moderatör) / Türkiye

Dr. Necdet Subaşı, T. C. Başbakanlık / Türkiye

Prof. Dr. Mustafa Öztürk, Marmara Üniversitesi / Türkiye

Kapanış ve Değerlendirme: 17:30-18:00

Değerler Eğitimi Merkezi
Süleymaniye Cad. Elmaruf Sok. No: 3 Fatih-İST Tel: (0212) 512 19 90 - kongre@dem.org.tr